

---

28 oktober

Debatter m. m.

Onsdagen den 28 oktober

Sid.

Svar på fråga av herr Mattsson om rätt för småföretagsamheten till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen	3
Remissdebatt ang. Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.	5

Onsdagen den 28 oktober förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Fru *Lindström* anmälde, att hon åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 16, 17 och 20 innevarande månad.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare

Under återopande av bilagda läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från den 19 oktober och minst en månad framåt.

Nybro den 19 oktober 1959

Bertil Petersson

Härmed intygas att riksdagsmannen herr *Gustav Åke Bertil Petersson* i dag intagits för vård å härvarande lasarett för gallsjukdom.

Han skall underkastas bukoperation i morgon den 20/10 1959. Patienten beräknas vara oförmögen till arbete under 1 månad framåt, vilket härmed intygas.

Centrallasarettet, Kalmar, den 19 oktober 1959

Jaromir Sadek

avd. läkare

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till bilagda läkarintyg får jag härmed vördsamt hemställa om tjänstledighet från riksdagsarbetet tills vidare.

Borås den 26 oktober 1959

Anders E. Johansson

Härmed intygas att riksdagsmannen i första kammaren *Anders Emil Johansson* från Kråkered, Borås, på grund av sår på tolvfingertarmen (ulcus duodeni) är oförmögen att tills vidare sköta sina

åligganden såsom riksdagsman. Riksdagsman *Johansson* är intagen på kirurgiska kliniken, Centrallasarettet i Borås. Borås den 26/10 1959

Nils Liedberg

Med. dr, lasarettsläkare

De begärda ledigheterna beviljades för den tid, de i respektive läkarintyg omförmälda hindren varade.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens första kammare

Sedan genom Kungl. Maj:ts beslut av den 16 dennes undertecknad utsetts till svenskt ombud vid årets FAO-kongress i Rom anhåller jag härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 1—20 instundande november.

Stockholm den 21 oktober 1959

Nils B. Hansson

Även den av herr *Hansson*, *Nils*, sökta ledigheten beviljades.

Om rätt för småföretagsamheten till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Mattsson* till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt en så lydande fråga: »Anser herr statsrådet, att avgifterna till den obligatoriska tilläggs pensioneringen och den nödvändiga produktionsanpassningen inför en friare världshandel ytterligare aktualiserar småföretagsamhetens behov av rätt till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen?»

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÅNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Om rätt för småföretagsamheten till förlust- och resultatutjämnning vid beskattningen

Herr talman! Herr Torsten Mattsson har frågat mig, om jag anser att avgifterna till den obligatoriska tilläggs pensioneringen och den nödvändiga produktionsanpassningen inför en friare världshandel ytterligare aktualiserar småföretagsamhetens behov av rätt till förlust- och resultatutjämnning vid beskattningen. Som svar får jag hänvisa till att jag i den i förra veckan lämnade propositionen om allmän varuskatt aviserat, att ett förslag om förlustutjämnning kommer att framläggas för riksdagen våren 1960.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Tyvärr måste jag konstatera att jag hade hoppats, att svaret skulle vara mera positivt för svensk småindustri.

Herr statsrådet hänvisar till propositionen nr 162, och om jag citerar den del som berör finansministerns bebådade förslag om förlustutjämnning, talas där om »rätt till förlustutjämnning och avskrivning på inventarier i jordbruksdrift». Det vore värdfullt, om finansministern ville klargöra att denna rätt också kommer att bli tilldelad andra rörelseidkare än rena jordbrukare.

Det torde vara uppenbart — såsom jag har antytt i min fråga — att ett genomförande av den obligatoriska tilläggs pensioneringen tillsammans med det hårdare konkurrensläge, som kommer att uppstå på grund av europamarknaden, kommer att ställa mycket stora krav på svensk småföretagsamhet, om den skall lyckas klara sin uppgift i samhället.

Under värriksdagen genomfördes en, som jag vill betyga, säkerligen välbehövlig skattelättnad för storföretagen genom sänkning av bolagsskatten, och vanlig rättvisesynpunkt hade ju bort bjuda regeringen att föreslå lättnader även för övrig företagsamhet. Den grupp av företagare, som jag här berört, kommer säkerligen att drabbas minst lika hårt av

kostnaderna för tilläggs pensioneringen som storföretagen.

Som egen företagare är jag övertygad om att därest vi skall kunna fortsätta den samhällsgagnande insats som småföretagen utför till fromma för samhället och för de anställda — en insats som även regeringen vitsordar — måste bättre möjligheter skapas för denna grupp av företagare att förbättra sitt rörelsekapital. Jag är övertygad om att skattefrågorna och den långfristiga krediten härvid står i förgrunden. Därför är den av finansministern signalerade propositionen om rätt till förlustutjämnning icke till fyllest utan måste följas av andra och mera långtgående åtgärder.

Jag får därför än en gång hoppas att regeringen kommer på andra tankar när propositionen skall framläggas, så att den kommer att omfatta rätt till såväl öppen förlustutjämnning som resultatutjämnning, samt att reglerna utformas på ett sådant sätt att de företagargrupper, jag här berört, verkligen får nytta av förslaget. Härvid torde stora ändringar behöva företagas i det utredningsförslag, som tidigare presterats i detta ämne.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Detaljerna i det aviserade förslaget får vi självfallet tala om när det kommer på riksdagens bord. Men jag vill bara deklarerera, att det är ett missförstånd i läsningen, om man tror att detta förslag om förlustutjämnning skulle vara förbehållet endast jordbruket. Det gäller för all företagsamhet.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag vill tacka för detta klarläggande. Jag har i detta fall endast citerat vad finansministern själv har skrivit i sammanfattningen. Jag är glad om det är ett missförstånd från min sida.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! En skattehöjning i fredstid och uppåtgående konjunktur på 1 600 miljoner kronor — 1,6 miljarder — i ett enda raskt svep, det är, herr talman, nytt svenskt rekord. Svenska folket unnar helt säkert finansminister Sträng glädjen att för all framtid toppa den rekordlistan. Inför denna enorma skattestegring förefaller det mig som om vi har behov av att få veta vad statsministern visste om den statsfinansiella situationen för något mer än 12 månader sedan.

Den 10 september 1958 yttrade statsministern: »I dagens läge är det inte aktuellt med nya skatter». Hade inte finansministern med ett enda ord antytt för statsministern, att den statsfinansiella situationen var i högsta grad bekymmersam, ja, så bekymmersam att herr Sträng den 3 januari 1959 måste inför Konungen anmäla: »En inkomstförstärkning av storleken 1/2 å 1 miljard kronor kommer sannolikt att visa sig ofrånkomlig.»

Visste eller visste inte statsministern i september att statens finanser var i ett sådant skick, att finansministern i januari måste förutskicka nya skatter och inte bara några få hundra miljoner utan 500 miljoner, 1 000 miljoner och nu 1 600 miljoner?

Måste vi inte, herr talman, nu äntligen besinna oss? Måste vi inte stanna ett tag i denna tafattlek, där utgifterna ständigt får springa fortare än inkomsterna? Måste vi inte fråga oss — oavsett partitillhörighet och även om vi sitter i regeringsställning — om Sverige kan fortsätta med att låta de offentliga utgifterna ta allt större och större andel av nationalinkomsten i anspråk?

Från 1946 till 1958 har statens och kommunernas samlade utgifter stigit från en fjärdedel till mer än en tredjedel av nettonationalinkomsten. Statens utgifter har ökat från 3 200 miljoner kro-

nor till 12 500 miljoner i löpande priser eller från 16 till 26 procent av nettonationalinkomsten. Sedan 1950-talets början har nationalinkomsten i löpande priser ökat med 60 procent. Statens löpande utgifter har under samma tid vuxit med 120 procent. Medräknas även de offentliga nyinvesteringarna, stiger hela den offentliga sektorns andel av nationalprodukten till över 40 procent. Vilka skadeverkningar åstadkommer en fortsatt stegring av de offentliga utgifternas andel av nationalinkomsten? Det är en fråga, som vi måste ställa oss.

En annan fråga är: vilka skadeverkningar åstadkommer den planlösa utgiftsexpansion som kännetecknat den svenska budgetpolitiken? Det är nämligen i dag uppenbart, att det är själva planlösheten som försatt oss i det svåra läget att försöka bemästra en kraftig utgiftspuckel för budgetåret 1960—1961. Ansvar för denna planlöshet ligger helt hos regeringen. Konjunkturinstitutet uttrycker saken på följande sätt: »Även med en långtidsprognos av blygsam karaktär skulle det varit möjligt att förhindra en sådan anhopning av flera av varandra oberoende stora utgiftsökningar.» Har regeringen inte haft tillräckligt med experter till förfogande för en dylik blygsam långtidsprognos? Det har regeringen haft. Men regeringen har inte velat eller också inte haft förmåga att kapa topparna på utgifterna utan låtit dem löpa berg- och dalbana mellan budgetåren.

Folkpartiet har gång efter annan rest starka och bestämda krav på en fastare planering av den statliga utgiftspolitiken, så att man skulle få ett bättre underlag för bedömning av hur finansieringen av nya utgifter skall kunna ordnas. Med det perspektiv som målas upp i propositionen i fråga om de löpande statliga utgifterna för nästa budgetår närmar vi oss snabbt, om vi räknar in de kommunala utgifterna, den tidpunkt, då hälften av nettonationalinkomsten disponeras för ändamål, bestämda av offentliga myndigheter. Detta är skattesocialisering.

Vill det stora flertalet av svenska folket ha det på det sättet? Nej, förvisso

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

inte. Det knorras långt nere i de djupa leden i dag, och det vet damerna och herrarna på regeringssidan fuller väl. Planlösheten i den ekonomiska politiken med skattestegringar som följd har gjort folk misstänksamma mot hela välfärdspolitiken. De som vill underblåsa dessa stämningar, och därmed misskreditera bl. a. vår socialpolitik, kan i dag fara land och rike runt och säga: »Se där, vad var det vi sa?»; det barkar piprätt åt skogen.»

Det är en historisk erfarenhet — och vi har flera exempel på den saken i vår egen tid — att reaktionär smitta sprids lättare och tränger djupare ned, om samhället vansköter sina uppgifter. Och till de väsentligaste av dessa uppgifter hör dock att hålla ordning på statsfinanserna. Regeringens omätliga aptit på större och större bitar av nationalinkomstens kaka ställer oss inför samhällsekonomiskt besvärliga problem.

Folkpartiet har tidigare pekat på de risker som har samband med en raskt stigande offentlig utgiftskvot: de ökade inflationsriskerna genom de offentliga utgifternas trögörslighet, de höga skatternas inverkan på den allmänna kostnadsnivån, den sänkande tendensen på den genomsnittliga produktiviteten inom folkhushållet och den uppåtgående trenden på de årliga s. k. automatiska offentliga utgiftsökningarna.

Detta sistnämnda spelar en stor roll i finansministerns argumentation för en skattehöjning. Tyvärr försöker han inte pejla problemet djupare. Under senare år tycks de renodlade automatiska utgiftsökningarna ha legat mellan 200 och 300 miljoner kronor årligen. Denna siffra torde med utgångspunkt från den nu aktuella utgiftsnivån få höjas till 300—400 miljoner kronor. En tumregel säger, att om nationalinkomsten ökar med tre procent om året, tillföres statsverket ett belopp av 450 miljoner kronor. Detta tyder på att en årlig produktionsökning på två å tre procent inte räcker till att med bibehållet skattetryck ens täcka de automatiska utgiftsökningarna.

Man kan dra två slutsatser av detta: 1) Det är nödvändigt med en krympning

av statsutgifterna i deras helhet. 2) Allt som kan verka produktionsfrämjande bör uppmuntras. Den svenska industriproduktionens stagnation under senare år är härvidlag ett mene tekel.

Vilka slutsatser har regeringen och finansministern dragit av siffrorna på s. 345 i propositionen om industriproduktionen i vissa länder? Sverige står praktiskt taget stilla. Danmark har gått upp ifrån 121 enheter 1957 till 134 i juli 1959, Västtyskland från 147 till 158 under samma tidsperiod osv. Denna för Sveriges vidkommande oförmånliga trend torde till väsentlig del vara en följd av regeringens ekonomiska politik.

Världshandeln torde — om inte freden bryts — expandera kraftigt under 1960-talet. Jordens befolkning ökar, de underutvecklade länderna industrialiseras, det internationella ekonomiska samarbetet vidgas, för att nämna bara några element i denna process. Men jag tror också att konkurrensen mellan företagen och mellan länderna kommer att skärpas. En dylik sund konkurrens är incitamentet till fortsatta tekniska och ekonomiska framsteg. Men det är lika visst, att en dylik fredlig, internationell mätning av de produktiva och progressiva krafterna fordrar chanstagningar, som inte får utrymme inom ett mer eller mindre sterilt tillämpat planhushållningsbetonat ekonomiskt program.

Målsättningen för en ekonomisk politik, harmoniserad med en aktiv handelspolitik i dess vidaste bemärkelse, måste vara: vår allmänna kostnadsnivå får inte stiga snabbare än i andra västerländska industrisamhällen; det svenska näringslivet får inte belastas hårdare i fråga om beskattning och sociala utgifter än vad som förekommer i dessa andra länder; valutareserven måste förstärkas, bl. a. för att bereda utrymme för större kreditinsatser från svensk sida vid exporten framför allt till de underutvecklade länderna men även till andra. Långfristiga krediter spelar i dag en avsevärd roll i den internationella konkurrensen; man måste eftersträva en mera elastisk kapital- och penningmarknad för att göra det möjligt återföra det

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

svenska ränteläget till en internationellt konkurrenskraftig nivå, samtidigt som företagens kapitalförsörjning till rimliga kostnader underlättas; kapitalrörelserna mellan Sverige och andra länder måste stödja en smidig insats från de svenska exportföretagens sida att främja svenska intressen. Om man, herr talman, i dag skall kunna med framgång delta i det stora fiskafänget på den internationella handelns vidsträckta vatten, då hjälper det inte enbart med handelsavtal och tullunioner — sådant utgör trots sin givna betydelse endast den yttre ramen. Nej, då krävs det att våra egna krafter och våra egna resurser metodiskt inriktas på denna för vårt välstånd så väsentliga uppgift.

Om regeringen bejaktar dessa förutsättningar — för egen del finner jag dem självklara — för utvecklingen av svensk produktion och svensk handel, då måste regeringen också sätta in sin allmänekonomiska politik i detta större sammanhang.

I regeringens diskussioner med oppositionspartierna deltog statsministern, finansministern och socialministern, men var fanns handelsministern i denna fixeringsbild? Har handelsministern — det statsråd som har att inom regeringen framhålla näringslivets synpunkter — över huvud taget granskat regeringens aktuella skattehöjningsprogram dels med hänsyn till dess allmänna konsekvenser för vår konkurrenskraft, dels med tanke på de praktiska svårigheter och bekymmer som omsättningsskatten kommer att vålla näringslivet?

Under våra diskussioner med regeringen ställdes två gånger en fråga till finansministern, huruvida han inte hyste farhågor för en inhemsk inflation under nästa år, när han nu på de kostnadshöjande effekterna av arbetstidsförkortning och pensionsavgifter ville stapla en omsättningsskatt som med all sannolikhet skulle utlösa kompensationskrav. Finansministern blev den gången svarslös. Vi kan *nu* läsa hans svar i propositionen om allmän varuskatt. Han erkänner till att börja med att skatten betyder en prishöjning, men

denna prishöjning har man, säger finansministern, direkt åsyftat genom de beslut om utgifter som skatten skall täcka.

Detta är verkligen kostligt. Finansministern föreslår i årets statsverksproposition en rad utgifter men uraktlåter att samtidigt tala om hur finansieringen skall ske. Riksdagsmajoriteten godtar utgiftsstaten — trots oppositionens varningar och trots oppositionens förslag om utgiftsbegränsningar — och så presenterar finansministern på höstsidan den pepprade räkningen — omsättningsskatt och punktskatter på sammanlagt 1 600 miljoner kronor — samt en deklaration att prisstegringarna var förutsedda. Är det verkligen möjligt att de socialdemokratiska ledamöterna av riksdagen, vilkas sansade ekonomiska omdöme vi väl känner till från utskottsarbetet, kan vara nöjda med en finansminister som heter sig på det sättet?

Nå, lönehöjningarna? Kompensationskraven?

Jag ber kammarens ärade ledamöter att noggrant läsa och noggrant begrunda vad finansministern säger på sidan 65 i propositionen. Finns det verkligen någon, förtrogen med svensk arbetsmarknad, som tror på att det är möjligt att i praktiken förverkliga de sköna teorier om lönemekanismen, på vilka detta resonemang bygger? Lönehöjningar kan inte övervältras på priserna, säger man, därför att finansministern med sin omsättningsskatt *åsyftar* en inkomstbegränsning. Sker trots allt en sådan övervältring, framkallas återverkningar på avsättningen av produkterna. Då blir det svårare för företagen att genom prishöjningar kompensera sig för både omsättningsskatt och lönehöjningar.

Längre fortsattes inte resonemanget, vilket är synd. Vad händer nämligen, om de företag som arbetar på hemmamarknaden inte finner tillräckliga skäl föreligga att motsätta sig kompensationskraven med anledning av omsättningskatten och som en konsekvens höjer sina priser, utan att allmänheten nämnvärt reagerar mot detta? Har vi då inte en inhemsk prisstegring, som i sin tur

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

framtvingar kompensationskrav från de anställda inom exportindustrin och från de stats- och kommunalanställda? Är inte då den löne- och inflationsspiral i gång som kan leda till en besvärlig arbetslöshet, och vilka risker innebär en sådan utveckling för den svenska valutatan?

I propositionen får vi också kännedom om finansministerns grundinställning till det statsfinansiella problemet, nämligen »att en generell varubeskattning skapar de nödvändiga förutsättningarna för en fortsatt framgångsrik verksamhet på för samhällslivet grundläggande avsnitt». Finansministern vill synbarligen få folk att tro, att en skattemetod eller att skatter över huvud taget skapar förutsättningar för att samhället skall fylla sina uppgifter. Är det inte att spänna kärran framför hästen! Förhåller det sig inte i själva verket så, att den enda hållbara förutsättningen för en fortsatt framgångsrik verksamhet på för samhällslivet grundläggande avsnitt i ett samhälle, där de tillgängliga resurserna redan överansträngts, är att i fortsättningen låta den offentliga sektorn anpassas med hänsyn till de reala betingelserna?

Det ofullständiga budgetförslaget kritiserades från folkpartiets sida med skärpa i våras. Den av regeringen valda metoden för budgetarbetet strider mot den grundläggande principen att utgifter skall vägas mot skatter. Riksdagen sattes helt i efterhand utan reellt inflytande på budgetbehandlingen. Vi framhöll från vårt håll vid samma tillfälle, att budgetpolitiken borde läggas upp med sikte på en balanserad driftbudget för budgetåret 1960/61, under förutsättning av återgång till normal konjunktur, och att omsättningskatt icke infördes.

Detta program krävde beslut om utgiftsbesparingar och andra budgetförstärkande åtgärder redan i våras, så att underskottet för 1959/60 skulle kunna nedbringas till ett tolerabelt belopp och — vilket vi ansåg vara lika viktigt — så att väsentliga besparingsbelopp kunde utvinnas för budgetåret 1960/61. Våra be-

sparingsförslag gav för 1959/60 sammanlagt ca 250 miljoner kronor och för 1960/61 ca 550 miljoner kronor. Finansministern vill nu hävda att det fanns rådrom till hösten för att fastlägga den ekonomiska politiken. Tvärtom! Det uppkomna läget visar att budgetproblemen till följd av prisförskjutningen förvärrats och att möjligheterna att komma till rätta med dem inom ramen för nuvarande beskattning allvarligt försvårats.

Regeringens ansvar för den betydande skärpning av de statsfinansiella problemen som nu inträtt är obestridligt. En av regeringen i januari eller något senare inspirerad besparingsaktion hade, som framgick av vårens debatt, kommit att stödjas av de tre demokratiska partierna. Regeringen tillbakavisade denna öppna inbjudan till full vetskaper om den besvärliga situationen 1960/61.

Finansministern kritiserade till och med offentligt sin egen besparingsutrednings enhälliga förslag till utgiftsreducingar och desavuerade därmed i vissa punkter sitt partis representanter i utredningen. Hur kan man begära att känslan för värdet av sparsamhet skall vinna terräng hos de enskilda medborgarna, om regeringens främste representant på det ekonomiska området uppträder på detta sätt?

I Finland, vårt av krig, hårda fredsvillkor och upprepade inflationsstormar svårt drabbade grannland, har prisnivån under de två senaste åren kunnat något så när stabiliseras. Resultat: sparandet växer och räntan för t. ex. reverslån har sjunkit från 10 till 6 procent, medan vi här i landet i dag får betala minst 7 1/2 procent. Finlands fall är ett exempel på hur snabbt ett ekonomiskt tillfrisknande på ett visst avsnitt kan komma till stånd, när gemene man får förtroende till penningvärdets stabilitet.

Budgetutfallet för 1958/59 kan nu överblickas. Trots dystra förutsägelser balanserade i stort sett driftbudgeten, ja, den visade t. o. m. ett kassamässigt överskott, och upplåningen blev för budgetåret 1 261 miljoner kronor. Med hänsyn till att staten tjänstgör som kreditgivare till bostadbygget och finansie-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

rar kraftverksbyggen m. m. skulle man kunna påstå, att även under budgetåret 1958/59 betalades statens investeringar till övervägande delen med skattemedel.

Statsinkomsterna är dock, det har visat sig att så är förhållandet, i hög grad beroende av det rådande konjunkturläget. Om inkomstsidan rensas från effekten av vidtagna skattehöjningar och skattesänkningar uppvisar budgetåret 1958/59 en väsentligt mindre inkomstökning än tidigare budgetår. Ökningen blev endast ett par hundra miljoner mot över 1 000 miljoner kronor för budgetåret 1957/58 och 650 miljoner kronor för budgetåret 1956/57.

Statsinkomsternas de facto automatiska konjunkturkänslighet gör att man — med iakttagande av all försiktighet på marginalen — har att vid en konjunkturåterhämtning ta vederbörlig hänsyn till det accelererade tempo, med vilket statsinkomsterna då växer. Skillnaderna i inkomster mellan 1958/59 och 1959/60 angavs i kompletteringspropositionen i våras till endast ca 70 miljoner kronor, innebärande en svacka i inkomstökningen som förefaller helt onormal.

Riksräkenskapsverkets nya beräkningar, som presenterades av regeringen vid partidiskussionen, visade också en ytterligare ökning av inkomsterna för budgetåret 1959/60 på något mer än 200 miljoner kronor. För budgetåret 1960/61 förutses ökningen enligt samma beräkningsnormer bli ytterligare 676 miljoner kronor. Det föreligger alltså en förbättring av prognossiffrorna från slutet av april i fråga om statsinkomsternas automatiska höjningar på i runt tal 900 miljoner kronor utan nya skatter. På den här punkten ter sig alltså bilden ljusare än i våras.

Den enkla klarhet, med vilken riksräkenskapsverket presenterar sina beräkningar om inkomsterna, har tyvärr inte någon motsvarighet i finansministerns presentation av utgiftsstatens förändringar. Det har tidigare från andra håll och i andra sammanhang klagats över de bristfälligheter som vidlåder sifferredovisningen i de svenska budgetpropositionerna. Man tycker annars

att siffror skulle utgöra det enklaste medlet att framlägga vissa absoluta fakta. Ehuru inte alldeles obevandrad i den teori och praxis som tillämpas vid offentlig budgetredovisning, måste jag beklagligtvis ansluta mig till dem som tycker att finansministerns presentation av statens utgifter är virrig. Jag säger beklagligtvis, därför att jag anser att — vilken uppfattning man än må ha om skatter och utgifter — budgeten i sina stora drag bör vara så klar och entydig, att en medborgare som är en smula bevandrad i behandlingen av siffror skall kunna relativt snabbt utläsa den aktuella ställningen.

När det gäller budgetåret 1959/60 blir nettoeffekten av regeringens skattehöjningsförslag, som nu ligger på bordet, en reduktion av budgetunderskottet med 400 miljoner kronor. Jag ställer detta belopp mot den tidigare av mig anförda siffran för folkpartiets besparingsförslag i våras, 250 miljoner kronor, samt vår då deklarerade beredvillighet att diskutera ytterligare besparingar och inkomstförstärkande åtgärder.

Frågan om införandet av en allmän omsättningsskatt måste bedömas — och motiveras även av finansministern — med utgångspunkt närmast från budgetåret 1960/61. Här har regeringen redan tidigare redovisat ett driftbudgetunderskott på 1 800 miljoner kronor. Det är som bekant råsiffror. Regeringens skattehöjningar täcker endast 1 200 miljoner kronor enligt kalkylen, och man måste därför anta att det är meningen att under den sedvanliga departementsbehandlingen pruta minst 600 miljoner kronor på äskandena. Detta skulle dock utgöra ett alltför svagt ingrepp i den hugg-sexa — enligt konjunkturinstitutets terminologi — som besparingsutredningen inbjudit förvaltningarna till. Bättre upp kan nog finansministern och hans medhjälpare. Tidigare budgetår uppgick prutningarna till miljardbelopp, men jag skall hålla mig till budgetåret 1959/60, då petitaframställningarna innebar en ökning av anslagen på driftbudgeten med cirka 1 800 miljoner kronor och statsverkspropositionen medgav 900 miljo-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ner kronor. Finansministern bör nog fortsätta att leva och verka efter Runebergs maxim »Ej köpslagades länge och ej avprutades mycket. Hälften dock prutades strax».

Även om vi utgår från att cirka 800 miljoner bör kunna prutas i första omgången på 1960/61 års budget, kvarstår ett underskott på cirka 1 000 miljoner kronor. Folkpartiet har i våras föreslagit inkomstförbättringar och besparingar, som skulle ge 550 miljoner kronor för ifrågakvarande budgetår. Vi kommer att upprepa dessa förslag och ämnar vidare framlägga kompletterande förslag för att täcka gapet i driftbudgeten på en miljard kronor. Lånebehovet reduceras på detta sätt till omkring 2 000 miljoner kronor, en siffra som finansministern själv tycks räkna med. Finansministern ämnar dock även föreslå förstärkningar av kapitalbudgeten för att minska lånebehovet.

Budgetläget för 1961/62 ter sig — enligt besparingsutredningen — väsentligen gynnsammare än för 1960/61. Man får då också full effekt av de besparingar och budgetförstärkningar i övrigt som folkpartiet föreslagit och ämnar föreslå.

Dessa mera långsiktiga budgetperspektiv motiverar alltså inte införandet av en omsättningsskatt.

Jag har tidigare anfört en del skäl som talar *mot* omsättningsskatt: den direkta prisstegringseffekten, den allmänna lyftningen av kostnadsnivån och återverkningarna på löneavtalen. Jag har också pekat på att år 1960 är in-tecknat i betydande utsträckning genom arbetstidsförkortningar, pensionsavgifterna och de invecklade avlösningsproblemen inom tjänstepensioneringen. Därför är 1960 sämsta tänkbara år för att genomföra en påлага av omsättningsskattens typ.

Det finns emelertid en annan sida av mera psykologisk natur. Det gives vissa vapen, som man inte sätter i händerna på vem som helst. Omsättningsskatten är ett sådant. I en expansiv och yvig finansministers händer — och herr Strängs deklara-tioner i propositionen tyder på att han just nu är på sitt expansivaste humör, vilket inte vill säga litet — är omsätt-

ningsskatten ett mycket farligt vapen. Herr Sträng, som väl här talar på den socialdemokratiska regeringens vägnar, tycker inte om negativa attityder till samhällets behov av erforderliga ekonomiska resurser, för att citera slutorden på s. 70 i propositionen. Skall dessa ord tolkas som en mera långsiktigt yt-tande deklaration, är det en klar strids-signal, och då blir diskussionen om om-sättningsskatten inte bara en fråga om budgetbalansering eller principerna för direkt och indirekt beskattning.

Det är min fasta tro, att går man över en viss, låt vara ej exakt känd gräns för den offentliga utgiftskvoten och därmed den sammanlagda statliga och kommunala beskattningen, riskeras så väsentliga funktioner i samhället, att detta förhållande — spontant som kristallisationen i en underkyld lösning — drar med sig betydligt större konsekvenser än vad den vidtagna ändringen i och för sig skulle ha motiverat. En fri marknadshushållning förutsätter, om den skall vara effektiv, att en icke alltför liten del av de enskildas och företagens tillgångar får av dem fritt disponeras.

Det sägs i propositionen om allmän varuskatt, att statens inkomster på grund av skatteunderlagets stegring kan antas komma att höjas under budgetåret 1960/61 med cirka 700 miljoner kronor. Nettoeffekten av omsättningsskatten beräknas enligt finansministern för samma budgetår till c:a 1 200 miljoner kronor. Det blir totalt 1 900 miljoner kronor. Beräkningarna är säkerligen något i underkant, men vi kan utgå från dessa 1 900 miljoner kronor som det belopp, med vilket den statliga skattebeläggningen på det svenska folket ökar på ett enda år. 1 900 miljoner kronor betyder mer än 4 procent av nettonationalinkomsten, och de offentliga utgifternas del av nationalinkomsten kommer efter denna skattehöjning att totalt utgöra cirka 42 procent.

I översikten av det ekonomiska läget i den föreliggande propositionen meddelas på s. 364, att den inflationsfria inkomstökningen för 1960, alltså löner samt jordbruks- och andra företagarin-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

komster, beräknas till 1 700 miljoner kronor. Staten begär nu av dessa medborgares inkomster 1 900 miljoner kronor i ökade skatter. Vad betyder detta? Jo, att medborgarnas sedvanliga konsumtionsökning genomsnittligt sett kommer att helt utebli år 1960. Är detta modellen för dagens socialdemokratiska välfärdspolitik?

Den intensitet, med vilken debatten om omsättningsskatten förts, den stora olust som allmänheten känner inför denna nya skatteform bottnar i att folk instinktivt inser, att vi står inför ett mycket viktigt avgörande, inför ett vägska. I ett offentligt anförande nyligen framförde finansministern som sin uppfattning, att en höjning av den direkta inkomstskatten till staten var utesluten i varje fall för större inkomsttagare, därför att den stod på gränsen till konfiskation. Därmed har han också erkänt, att en kraftig skattehöjning i nuläget i stort sett innebär att vi byter pengar med varandra — med tanke på kostnaderna för den statliga administrationen på ett mycket dyrt sätt. Finansministerns väg ur det trångmål han antydde i sitt anförande ligger framför oss i dag: Mera skatter men i annan form! Men därmed löser man inte problemet, i vilken utsträckning det allmänna bör förfoga över medborgarnas och företagens inkomster. Finansministern talade om gränsen till konfiskation i fråga om de direkta skatterna. Vad skall man då kalla en höjning av de indirekta skatterna, vilka — som jag nyss påvisade — berövar den enskilde mer än hela hans inflationsfria inkomstökning för ett år? Är det inte konfiskation?

Socialdemokratien står i dag också inför ett vägska. Under 1950-talet har Sverige under den socialdemokratiska regimen genomlidit den ena ekonomiska krisen efter den andra. Planlösheten och ryckigheten har varit påfallande. Samtidigt har skattetrycket oavbrutet stegrats. Är inte tiden nu mogen för socialdemokratien att lägga både de gamla dammiga och en del nya gröna läror på hyllan, att inrikta sig på att främja en sådan progressiv utveckling, att välfärds-

staten blir en välståndsstat, i vilken det finns trivsel och stabilitet och i vilket den känslan, som är så betydelsefull för ett lands ekonomiska välstånd, växer sig stark, nämligen att det lönar sig att sträva och spara?

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Då det är första gången Ni ger mig ordet sedan Ni blev vald till kammarens talman, vill jag gärna framföra en uppriktig lyckönskan till Eder höga värdighet, förvissad som jag är att Ni och kammaren kommer att bli väl tillfreds med varandra.

Herr Aastrups anförande har jag avlyssnat med det allra största intresse. Jag konstaterar med stor tillfredsställelse, att jag kan tämligen oförbehållsamt instämma med honom i den allmänna kritik av läget, som han här har framfört. Jag skulle vilja tillägga, att när det gäller detaljerna och konstruktionen av ett alternativ, så föreföll det mig, som om det skulle finnas goda utsikter till att vi skall kunna komma närmare varandra, när vi söker efter den rätta lösningen.

När vi nu för tredje gången skall ta itu med budgeten för det löpande året, sker det i stort sett under samma förutsättningar som gällde när vi behandlade kompletteringspropositionen i våras. Sedan dess har den bild av läget, vi då kunde göra oss, inte nämnvärt förändrats. På driftbudgeten stiger inkomsterna med 200 miljoner kronor till cirka 12 900 miljoner och utgifterna med 162 miljoner kronor till cirka 13 900 miljoner, ett belopp som med inte mindre än 1 160 miljoner överstiger utgifterna enligt det nu kända bokslutet för budgetåret 1958/59, under det att inkomsterna samtidigt stiger med endast 300 miljoner kronor. Det är nu siffror, som tyvärr på senare tid har kommit att bli utmärkande för vårt bokhålleri. Efter återföring av kommunalskattemedlen uppskattas underskottet på totalbudgeten, som ju motsvarar statens lånebehov, till 2 900 miljoner kronor.

Inför siffror av denna storleksord-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ning och i en stigande konjunktur, som allttjämt stadigt fortsätter, framlade högerpartiet under utförlig motivering ett detaljerat förslag till en budget, balanserad genom sänkning av statsutgifterna med borttät miljarden och utmynnande i ett sammanlagt lånebehov om 1 500 miljoner kronor. Vad gjorde finansministern? Han gjorde ingenting. Han såg sig tvingad av omständigheterna att vänta och se med den föga uppriktiga motiveringen, att konjunkturutvecklingen ännu inte lät sig tillräckligt överblickas. Hur skulle den konjunkturutveckling ha sett ut, som skulle kunnat klara en sådan diskrepans mellan inkomster och utgifter. Under budgetåren 1957/58 och 1958/59, då konjunkturredgången inföll, stannade utgiftsöverskottet vid respektive 1 260 och 1 261 miljoner kronor.

I själva verket är jag övertygad om att finansministern gärna skulle ha sett att han fått sin eftertraktade omsättningskatt genomförd redan från budgetårets början. Han hade då kunnat knappa in på den ur balanssynpunkt ödesdigra upplåning, som nu under senare halvåret äger rum för statens räkning. Redan har 1 200 miljoner upplånats. För de två återstående månaderna beräknas ytterligare 1 300 miljoner tillkomma, därav 850 miljoner för återbetalning av överskjutande skatt, alltså tillhoppa 2 500 miljoner kronor. Minst 2 000 miljoner härav beräknas hamna i affärsbanker och riksbank. Vilka utomordentliga risker för penningvärdet detta innebär, kan det inte gärna råda mer än en mening om. Jo, finansministern har en annan, om man skall ta honom på orden. Han förklarar att med denna ordning, d. v. s. med uppskovet, har betydande fördelar vunnits. Han kan nu med större klarhet avläsa tendenserna i konjunkturutvecklingen och vågar konstatera, att uppgången i konjunkturen icke gått snabbare än att den skärpning av finanspolitiken som han föreslår hinner få önskad samhällsekonomisk effekt.

Det är således den inkomstförstärkning på 400 miljoner kronor, som beräknas inflyta netto i nya skatter under första hälften av nästa år, som skall

åstadkomma denna effekt — att hålla den samhällsekonomiska balansen, trots den upplåning som redan har skett under det första halvåret av budgetåret. I ett senare sammanhang diskuterar han t. o. m. om det inte är för tidigt att sätta i gång den 1 januari; man kunde tänka sig den 1 mars eller den 1 april. Slutet blir dock att han bedömer riskerna att komma för tidigt rent konjunkturmässigt som ringa och dessutom väga lätt mot risken för att åtgärderna blir insatta för sent. Jag har svårt att tro mina ögon, när jag läser om risken att eventuellt komma för tidigt med motåtgärder från och med den 1 januari i ett läge, där vi nu som bäst tvingas ladda upp den redan förut starka likviditeten med den rekordmässiga upplåningen av 2 500 miljoner under ett halvår.

Vad är det för en samhällsekonomisk effekt som eftersträvas? Jag trodde vi var överens om att det främst och på kort sikt gäller att skydda penningvärdet och att undvika inflation. Jag finner åtminstone ett uttryck härför i finansministerns utläggningar. Efter en redogörelse för den internationella konjunkturutvecklingen kommer han till resultatet, att den internationella konjunkturen för närvarande inte företer några tecken på en förestående jämviktsrubbing, och tillägger: »Det är mot bakgrunden härav särskilt betydelsefullt, att den svenska politiken inriktas på att hålla vår samhällsekonomi i balans. En svensk överkonjunktur, baserad på rent interna inflationskrafter, skulle riskera att snabbt undergräva vår internationella konkurrensposition.»

Detta är en av de få bland finansministerns slutsatser som jag kan helt instämma i. Vi står här inför en fråga av avgörande betydelse för vår välfärd och standard. Varje åtgärd, som vidtas inom den ekonomiska politikens ramar, måste bedömas efter den inverkan den kan ha på den samhällsekonomiska balansen. Jag har redan antytt, att vad finansministern nu föreslår för det löpande budgetåret för mig ter sig föga hoppingsvande ur nu angiven synpunkt, detta alldeles oavsett den principiella motsätt-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ning, som föreligger mellan oss när det gäller frågan huruvida skattevägen eller besparingsvägen bör anlitas.

Om man vänder blicken från 1959/60 till 1960/61 blir bilden i varje fall inte ljusare att döma av det material som nu företes. Trots att överskottet av de höjda skatterna då beräknas uppgå till 1 200 miljoner pekar allt hän mot ett totalunderskott av minst samma storleksordning som under nu löpande budgetår. Visserligen har den sedvanliga manglingen av myndigheternas petita ännu inte slutförts inom finansdepartementet, men premisserna ter sig inte gynnsamma för någon mera genomgripande förändring, särskilt i beaktande av finansministerns halvhjärtade inställning till besparingsutredningens en gång enhälliga förslag. På vårt håll står vi självfallet fast vid vårt engagemang i besparingsberedningen. På grund av en nyligen inträffad, tämligen oerhörd händelse vill jag särskilt understryka, att vi inte kommer att falla för den fula frestelsen att göra något överbud i folkpensionsfrågan, en av våra stora frågor som vi hittills trots oss kunna lösa i samförstånd.

Det förefaller rent av som om finansministern söker intala sig, att de rekordmässiga budgetunderskott som trots skatthöjningar nu hotar skulle kunna förlikas med en förment stabiliseringspolitik. Han säger, att statens upplåning genom den nu föreslagna förstärkningen av statsfinanserna kan hållas inom en ram, som visserligen framstår som hög men ändå är tolerabel mot bakgrunden av den förutsebara konjunkturutvecklingen. Denna utveckling pekar ju hän mot en stadigt stigande konjunktur. Samme finansminister, som 1956, 1957 och i viss mån 1958 i princip fasthöll kravet på totalbalansering av budgeten, anser det nu tolerabelt ur synpunkten av samhällsekonomisk balans att, samtidigt som han höjer skatterna med drygt 1 600 miljoner, finna sig i ett budgetunderskott, som är dubbelt så stort som det vi haft under vart och ett av de år som berörts av lågkonjunkturen. Sannerligen om det kan förtänkas oss,

att vi inte är beredda att solidariserar oss med en sådan politik! Vi tror att den kommer att påspåda i stället för att motverka inflationsriskerna. Den situation som nu hotar inför avtalsförhandlingarna nästa år påminner oroväckande om den, som finansministern beskriver på sidan 65 i propositionen och som han anser ovillkorligen måste undvikas. Konjunkturinstitutets preliminära sammanfattning av en höstrapport, som vi skulle ha önskat få i handom något tidigare än för någon dag sedan, innehåller i fråga om situationen på löne marknaden en mycket tänkvärd analys, som jag ber att få hänvisa till. Redan av ideologiska skäl kan vi inte heller medverka till det nya jättekliv in i ett socialistiskt samhälle, varom det nu är fråga. En fortsättning på denna väg kan, såsom herr Aastrup redan framhållit, snart nog föra oss till en punkt, där vad vi har kvar av en fri marknadshushållning inte längre kan fungera och där de frihetsvärden, som vi alla eller åtminstone så gott som alla är ömsinta om, kommer i farozonen. Spåren förskräcka.

Med vår allmänna inställning, som tidigare utförligt utvecklats och senast kommit till uttryck i ett uttalande från högerpartiets riksdagsgrupp, anser jag mig sakna anledning att i detta sammanhang ingå närmare på detaljerna i finansministerns skatteförslag. De erinrar mig om min barndom, då man fick inta ricinolja utörd i saft. Men den beska smaken satt ändå kvar. Svenska folket, som anses ha den högsta direkta skatten i världen men gunås sacker efter i indirekta skatter, skall nu rätta till detta missförhållande genom att i ett slag få punga ut med ytterligare drygt 1 600 miljoner i indirekta skatter. Saften, som kostar 400 miljoner, skall somliga betala, resten drabbar alla.

De erfarenheter vi särskilt under senare år haft har visat vilka svårigheter det möter att använda finanspolitiken som konjunkturpolitiskt medel. Även om finansministern är efter år sökt inkasera vad som hänt med budgeten som resultatet av medvetna ansträngningar,

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

har man närmast haft intryck av att han blivit ett offer för omständigheterna. Statskarossen har rullat fram med allt tyngre och tyngre last oberoende av väglaget. Sedan 1956, alltså under den tid finansministerns ande svävat över vattnet, har enligt nationalbudgeten i våras statsutgifterna, bortsett från statens utlåningsrörelse, ökat med 3 500 miljoner. Under fyra år har de i procent av bruttonationalprodukten stigit från 19,5 till 23,5 procent. Detta gäller således endast statsutgifterna och inte de siffror herr Aastrup anförde, där han tagit med hela den offentliga sektorn. Samtidigt har statsinkomsterna legat mellan 20 och 21 procent av bruttonationalprodukten. Skillnaden motsvarar upplåningsbehovet. Om staten pumpar ut pengar i samhället genom ett budgetunderskott, leder detta till en allmän känsla av god likviditet, som inte har någon motsvarighet i varor. De planer, som företag och hushåll gör upp på basis av sina med konstlade medel ansvallda kassor, är tillsammansantagna inte realistiska. Detta kommer i ett senare stadium att bilda motivering för regleringsgripanden. Vi ser det redan nu i de ur företagsekonomisk synpunkt abnormala likviditetsskruven på bankerna. Ett visst likviditetstillskott kan accepteras under en avmattningsperiod, men under en begynnande högkonjunktur är det dynamit. Vad skall man då säga om en finanspolitik, som lagar till ett dubbelt så stort budgetunderskott i uppsvingtid som det vi hade under avmattningen?

Valet står mellan å ena sidan statliga anspråk på arbetskraft och varor och å andra sidan enskilda behov. Skall de enskilda behoven trängas åt sidan genom nya skatter, eller skall en begränsning ske av statsverksamheten? Problemet har, som jag redan påpekat, en ideologisk aspekt. Men det kan också bedömas efter vilkendera metoden som är mest ägnad att komma till rätta med inflationsriskerna.

Höjda skatter innebär för en stor del av företagen och hushållen inte något absolut tvång att omedelbart skära ner

sina utgifter och begränsa sin reala efterfrågan på varor och arbetskraft. Många har mer eller mindre långsiktiga planer, t. ex. för produktiva investeringar, och har lagt upp reserver på bank eller på annat sätt för att finansiera dessa planer. Den verksamheten kan fortgå oberoende av en skattehöjning. Många hushåll har likvida sparmedel, som möjliggör att under en tid upprätthålla en oförändrad konsumtionsstandard. Det är långt ifrån säkert att skatteskräppningen på kort sikt verkligen leder till en sådan överföring av produktionsresurser från privat till offentlig verksamhet som regeringen åsyftar. Och gör den inte det, blir resultatet endast en inflationistisk ökning av den sammanlagda statliga och enskilda efterfrågan.

Skattehöjningarnas effekt på balansen mellan utbud och efterfrågan i samhället är därför tveksam och svårbedömbär. Vad åter beträffar metoden med begränsning av statsutgifterna är det ostridigt att den har en direkt och ovillkorlig effekt, varför den också erbjuder en säkrare väg i kampen mot inflations-tendenserna.

En annan omständighet som är av största betydelse i detta sammanhang är den, att med den nu föreslagna finanspolitiken blir penningpolitiken, som eljest är det främsta balansskapande medlet, mer eller mindre satt ur spel.

Om man våldsamt ökar statens upplåningsbehov, ger statsverket absolut företrädesrätt på kapital- och kreditmarknad och under en följd av år systematiskt likvidiserar näringsliv och bank-system, då har man — medvetet eller omedvetet — åstadkommit en situation, som icke låter sig bemästras med användande av de penningpolitiska medel, som eljest står till riksbankens förfogande.

I den översikt över det ekonomiska läget, som är bilagd omsättningsskattepropositionen, anföres en del siffror om kapitalmarknaden. Det årliga nettosparandet genom kapitalmarknadsinstituten understiger tre miljarder. Därav behöver bostadsproduktionen för närvarande

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

två miljarder utöver den miljard som upplånas via staten. Kommunernas behov av långa pengar kan uppskattas till bortåt miljarden om året i friska anspråk. Därtill kommer ett under emissionskontrollens tryck framvuxet, ej realiserat lånebehov på nära 1 800 miljoner också för kommunernas räkning. I ett progressivt näringsliv, som har att konkurrera i en internationell investeringskonjunktur, kan i längden inte företagen hänvisas till självfinansiering och affärsbankskrediter för sina långa investeringar — inte utan påtagliga risker för rörligheten och konkurrensförutsättningarna i näringslivet och för interna inflationspåkänningar. Ett statligt utgiftsöverskott i ett sådant läge måste ses mot den bakgrunden, att antingen får staten skaffa sina pengar vid sidan av kapitalmarknaden eller också måste den utnyttja sina prerogativ för att knuffa över andra lånesökande till den korta marknaden.

Vi har alltid talat om en penningpolitik som ett led i ett samstämt program. Det betyder att penningpolitiken för oss framstår som ett omissligt medel för en balansskapande politik, vars effektivitet och användbarhet man icke får snöpa genom en offentlig utgiftspolitik som pressar anspråken över resursernas ram. Penningpolitiken är och måste vara ett generellt verkande medel. Som sådant låter det sig icke ersättas av punktingripanden eller hot om sådana. Riksbanken, det vill jag betona, har efter vårt sätt att se ett självständigt ansvar för vården om penningvärdet och har icke att bara gå med skickebud ifrån kanslihuset. Man skall emellertid icke överskatta riksbankens möjligheter att i sin räntepolitik avvika från den räntenivå som växer fram på marknaden. Vill man undvika snedvridningsfenomen och inflationsimpulser, måste vi ha en realistisk räntepolitik.

Vad som nu erbjuds oss är i själva verket en klumpig finanspolitik, som i sin tur kommer att i hög grad försvåra användningen av det smidiga instrument som penningpolitiken utgör.

Jag erinrade i början av mitt anföran-

de om det förslag till en balanserad budget som vi framlade i våras. Genom att vi nu hunnit ett gott stycke in på det nya budgetåret är förslaget icke längre möjligt att till alla delar realisera. I och för sig borde det kunna vara nog för ett oppositionsparti att hänvisa till hur man ansett att budgeten bort se ut och därmed ställa sig vid sidan av vad som nu föreslås. Inom högerpartiet är vi emellertid angelägna om att visa upp, att det alltjämt finns möjlighet att på den av oss anvisade vägen med anslagsbeskränningar i varje fall åstadkomma en såväl statsfinansiellt som samhällsekonomiskt starkare budget än den som regeringen nu tror sig kunna uppnå med sina skattehöjningar. Motion härom kommer att väckas. I övrigt kommer vi att koncentrera våra ansträngningar på att liksom folkpartiet söka för budgetåret 1960/61 åstadkomma en balanserad budget utan höjning av det nuvarande samlade skatetrycket.

Finansministern bestrider inte, att samhällsekonomisk balans kan nås på den av oss anvisade vägen. Hans avgörande invändning är den, att åtgärderna icke skulle ha den nödvändiga förankringen bland det stora flertalet av vårt lands medborgare.

Hur vet finansministern det? När svenska folket — och här kommer jag till samma erinran som herr Aastrup var inne på — sist gick till val för något mer än ett år sedan, fick det från högsta ort, genom statsministern och finansministern, höra, att man inte visste av någon kris i statsfinanserna, varom det förkättrade högerpartiet fablade, och att det visst inte var aktuellt med någon skattehöjning.

Antingen förde vederbörande medvetet folket bakom ljuset eller också röjde de en häpnadsväckande okunnighet om sitt fögderi. Det dröjde bara några månader tills finansministern kröp fram med att han behövde 500 till 1 000 miljoner i nya skatter för innevarande budgetår, ett belopp som nu hunnit växa till 1 600 miljoner på samma gång som lånebehovet vuxit till 2 500 miljoner.

Det har så långt ifrån inträffat något

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

nytt i världen omkring oss, som skulle kunna motivera den plötsliga förändringen i vår egen situation, att vi tvärtom haft en från landets synpunkt gynnsam utveckling från en lätt depression till en oavbruten stigande konjunktur. Förklaringen är helt enkelt den, att det nu på allvar värker ut, att vi sedan är tillbaka förlyft oss under hägnat av den nuvarande regeringen, som genom åren vägrat att lyssna till högerpartiets varningar.

Det måste för svenska folket vara ett obehagligt uppvaknande. Är finansministern verkligen så säker på att inte folk i allmänhet tycker att det nu är hög tid för staten att rätta mun efter matsäcken i stället för att till de redan dryga pålagorna lägga nya? De blir först vid nästa års val, som folket på ett påtagligt sätt blir ställt inför den frågan.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Som vikarierande gruppledare i denna kammare har jag att framföra centerpartisympunkter på de frågor som nu är aktuella. Det gäller ju i första hand den nu framlagda propositionen om varuskatt.

Under våren och sommaren har det svenska folket i tidningspressen och från de politiska talarstolarna upplysts med skildringar av hur bekymmersamt det är ställt med våra statsfinanser och vilka svårigheter finansministern har att bringa dem i balans. Det gäller både driftbudgeten och kapitalbudgeten. De föregående talarna har ju synnerligen ingående redogjort för detta. Herr Sträng har för varje månad tyckts bli alltmer pessimistisk och övertygad om att den allmänna omsättningsskatten är den enda räddning som finns ur dilemman. Nu under hösten faller miljardbristens mörka skuggor allt djupare och tätare över såväl det innevarande budgetåret som — ännu mer — det nästkommande.

Riksdagen skildes — som här förut har påpekats — i maj med färdiga statsutgifter, medan frågan om inkomsterna lämnades öppen. Regering och opposi-

tion skulle sammanträffa under hösten för att förhandla om den saken. Vid de förhandlingar, som förevarit i höst, presenterade finansministern en promemoria angående statens utgifter och inkomster för såväl innevarande som nästkommande budgetår. Vad som förekom hade väl endast informativ karaktär och var givetvis värdefullt i och för sig. Vi fick skrämmande siffror, som angav höjden på ofrånkomliga utgiftstegringar. Bedömningen av den ekonomiska utvecklingen och de från ämbetsverken inkomna äskandena för kommande år ventilerades. Man fick veta, att regeringen ser mycket pessimistiskt och allvarligt på den ekonomiska situationen och räknar med ständigt växande budgetgap.

Den enda räddningen ur dessa svårigheter var enligt regeringen en allmän omsättningsskatt, lagd ovanpå de redan nu höga direkta skatterna. Regeringen hade ju redan tidigt fattat position i frågan, och förhandlingarna mellan regeringen och oppositionen var som sagt närmast av informativ karaktär.

Framför oss på bordet ligger nu regeringens förslag om allmän omsättningsskatt. Finansministern har tagit till kraftigt. Inte mindre än fyra procent skall skattesatsen bli. Energiområdet har finansministern undantagit från allmän omsättningsskatt — för att kunna höja ännu mer där. Bensenpriset får en skattehöjning med 5 öre, cirka 6,5 procent. Visst blir det mycket pengar i statens kassakista, 1 400 miljoner kronor på omsättningsskatten och 225 miljoner kronor på den höjda energibeskattningen, sammanlagt över 1 600 miljoner kronor.

Den allmänna omsättningsskatten förefaller att vara ett användbart medel för regeringen. Under konjunkturavmattningen rekommenderade herr Sträng den som bästa medlet mot arbetslöshetskrisen, och nu när han börjar befara en överkonjunktur skall omsättningsskatten vara en lika nyttig medicin i det rakt motsatta läget.

Med detta må nu vara hur som helst — en besk medicin är det, det vet även finansministern. Därför har regeringen sökt göra anrättningen smakligare ge-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

nom att låta cirka 400 miljoner kronor av de 1 600 miljonerna gå tillbaka till vissa grupper i kompensation för omsättningsskatten. Barnbidrag och folkpensioner skall höjas något, den direkta beskattningen skall lindras för vissa grupper, likaså familjebeskattningen, förslag om rätt till förlustutjämning skall nu läggas fram, och vidare skall det bli möjligheter till avskrivning av jordbruksinventarier. Ytterligare en del av de 1 600 miljonerna går bort genom att även staten får dyrare varuinköp till följd av omsättningsskatten — men på den punkten har herr Sträng inte gett oss någon siffra i propositionen.

Jag erkänner gärna att en bättre balans mellan direkta och indirekta skatter är önskvärd. Vårt land ligger ju, såsom finansministern framhåller i propositionen, i toppen i avseende på direkta skatteuttag, medan den indirekta beskattningen jämförelsevis är betydligt lindrigare. Men kan det vara riktigt att ge sig på en sådan skatteomfördelning i samband med regleringen av budgeten på det sätt som regeringen nu gjort? Innan så hade skett, hade vi behövt en grundlig utredning om avvägningen mellan direkta och indirekta skatter och om verkningarna av beskattningens utformning i olika avseenden.

Den omsättningsskatt, som regeringen nu vill pålägga det svenska folket, är kraftig. Det är svårt att förutsäga dess inverkan i olika avseenden. Några internationella inflationstendenser kan än så länge inte skönjas. Det har senast påtalats av konjunkturinstitutet i dess preliminära höstrapport. Men vi har interna inflationskällor. Ingen vill väl bestrida, att ett efterfrågeöverskott kan pressa fram en inflation. Men får omsättningsskatten — som man kan befara — till konsekvens att lönekompensation genomdrives, så löser man ju inte problemet den vägen. Det är ett kärvt läge på arbetsmarknaden, när den fortsatta arbetstidsförkortningen nästa år kräver en lönehöjning på drygt 2 procent och den obligatoriska tilläggs pensioneringen, som regeringen genomdrivit, kostar 1,9 procent ovanpå de utgående löner-

na. Det är väl inte heller så säkert att löntagarna vill acceptera omsättningsskatten som en reallönesänkning. Blir resultatet av omsättningsskatten, att lönerna presas upp utöver vad produktivetsförbättringen medger, så är det en säker väg i riktning mot inflationen. Att inte vilja därtill saknas har man under senare tid kunnat konstatera i pressens nyhetsspalter.

Konjunkturinstitutet har i sin preliminära höstrapport främst riktat uppmärksamheten på risken av en intern kostnadsinflation. Arbetstidsförkortning och avgifter till den obligatoriska tilläggs pensioneringen kostar såsom nämnts drygt 4 procent ovanpå de nu utgående lönerna. Omsättningsskatten kommer att höja kostnadsläget ytterligare för näringslivet genom att maskiner och andra kapitalvaror blir dyrare. Blir det särskild lönekompensation, förvärras situationen ytterligare. Den kraftigt ökade energibeskattnings, som regeringen föreslår, medför också höjda kostnader för näringslivet. Vi har redan nu ett alltför högt kostnadsläge inom vårt näringsliv. Skulle detta höjas ytterligare, är det naturligtvis en allvarlig situation när vi inför en friare världshandel måste räkna med en skärpt konkurrens på exportmarknaden och besvärliga omställningsproblem för vårt näringsliv. Situationen tillspetsas ytterligare om andra länder samtidigt är i stånd att genomföra skattelättnader och därmed kostnadsänkningar för näringslivet.

Vi i centerpartiet har med växande oro sett den allt hastigare utvecklingen av statens budget. Det är ju ingen tvekan om att det är den statliga utgifts expansionen som är boven i dramat. Om hänsyn endast skulle tas till de privata konjunkturkrafterna så kunde man räkna med en någorlunda balanserad utveckling under 1960, säger konjunkturinstitutet i sin höstrapport. De statliga utgifterna har stigit alltför snabbt. I sammanhanget kan man inte heller komma ifrån den roll som den obligatoriska tilläggs pensioneringen kommer att spela. Det beslutet har inte bara försämrat

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

den statsfinansiella situationen utan såsom konjunkturinstitutet framhåller måste man också räkna med att det har en negativ effekt på det personliga sparandet. Här tycks man alltså finna en väsentlig anledning till att ett efterfrågeöverskott nu kan befaras framträda.

För oss är det självklart att den främsta och viktigaste åtgärden i nuvarande situation måste vara att söka uppnå kraftiga besparingar i den statliga verksamheten på alla områden där det är möjligt. Jag vet att man på vissa håll sätter upp ett förväntat ansikte över att vi i detta läge velat förorda en snabbare ökning av folkpensionerna än vad besparingsutredningen förordat. Vi anser emellertid att det är en hederssak, att vi försöker uppfylla det löfte till folkpensionärerna som vi alla givit dem. Vi är beredda att föreslå en snabbare höjning av folkpensionsavgiften för att möjliggöra detta. Därigenom påverkas inte den nuvarande statsfinansiella situationen. De som byggt upp vårt nuvarande samhälle är förtjänta av att få denna folkpensionsförbättring — detta alldeles särskilt mot bakgrunden av det beslut som fattats i fråga om den obligatoriska tilläggs pensioneringen, som oberoende av vad man anser om den kommer att ge stora delar av det svenska folket väsentligt ökade pensionsförmåner i framtiden.

Mot bakgrunden härav är det emellertid desto angelägnare att vi i övriga avseenden försöker åstadkomma desto kraftigare besparingar. Vårt alternativ vid värriksdagen skulle ha förstärkt statens budget med cirka 300 miljoner kronor. Det står nu klart att detta är otillräckligt. Vi är därför beredda att medverka till ytterligare besparingar. Liksom folkpartiet och högern kommer även vi att väcka en motion i denna fråga.

Å andra sidan står det klart, att besparingsmöjligheterna har sina gränser — såvida man inte likt högern vill attackera barnbidragen och liknande. Det kan vi inte göra. Vissa inkomstförstärkningar blir alltså nödvändiga. Närmast till hands ligger då vissa punktskat-

ter. Såsom riksräkenskapsverket framhåll i sitt yttrande över betänkanget angående den indirekta beskattningen, bör det vara möjligt att ytterligare utnyttja vissa punktskattekällor. En punktskattning kan läggas på umbärliga varor och får därmed inte de skadeverkningar, som den allmänna omsättningskatten medför. Jag vet mycket väl att svaret kommer att bli, att det inte finns tillräckliga källor att ösa ur för att kunna klara den ekonomiska situationen. Man får väl då söka att genom besparingar eller genom utnyttjande av andra möjligheter komma till ett resultat.

Vad som också måste beaktas är förvaltningsapparatus ständiga tillväxt, vilket i viss mån är en källa till bekymmer. Man ställer sig i detta sammanhang frågan, om det inte är möjligt att genomföra rationaliseringar i ökad takt. Vi kan nu bara konstatera att förvaltningsapparaten alltjämt växer, och i den proposition vi ju har på riksdagens bord föreslås nu ytterligare ett par hundra nya tjänster.

Hur budgetsituationen kommer att vara 1960/61 kan ju inte sägas vara klarlagt genom herr Strängs proposition. För närvarande råder det optimistiska förväntningar inom näringslivet — med all rätt anser konjunkturinstitutet. Kan produktiviteten inom näringslivet ökas, får ju finansministern också ökade inkomster i statens kassakista. Det förefaller vara angeläget att man söker stimulera näringslivet till sådana ökade prestationer. Frågan är nu om man gör detta genom att införa en allmän omsättningskatt. För min del måste jag betvivla det.

Vi i centerpartiet kan alltså inte godta regeringens förslag om en allmän omsättningskatt. Vi anser att den inte är den rätta medicinen — varken ur statsfinansernas eller konjunkturpolitikens synpunkt. Ett ytterligare skäl att avvisa omsättningskatten är den börda som skatteuppbörden skulle lägga på de cirka 200 000 företagen. Det gäller för övrigt inte bara uppbörden som sådan, utan också svårigheterna i många fall att få klarhet över vad som är beskattnings-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

bart eller inte, detta trots att skatten beräknats bli generell och trots att man måste erkänna att administrationen i stort sett lagts upp på ett vettigt sätt. Det kommer i alla fall — vilket erfarenheten säkert kommer att utvisa — att uppstå gränfall, där både företagare och myndigheter skulle bli tveksamma. Särskilt gäller detta lanthandeln, där varusortimentet är stort och en del fria varor även ingår. Särskilt svår blir arbetsuppgiften för handeln och hantverket. Det tycks faktiskt inte finnas gränser för hur mycket man kan lasta — utan ersättning — av samhälleliga uppgifter på företagarna.

Vi har haft en utomordentligt varm och vacker sommar, som både ur semestersynpunkt och för skördarbetet varit gynnsam. Men som allt annat har även denna sak två sidor. Baksidan är i det här fallet torkans inverkan inte bara på jordbruket och jordbrukets produktionsförhållanden, utan även på energiframställningen. Jordbruket, som i stora delar av landet fått en relativt hygglig skörd, har i andra delar lidit svårt av torkan, som medfört en klen höskörd och så gott som total frånvaro av sommar- och höstbeten.

Här och var har därför en kraftig nedslaktning måst äga rum eller också har man — för att undgå en sådan — fått göra dyra foderinköp, som hårt gått ut över räntabiliteten. Hur det går med de i höst sådda fälten vet man ännu inte, men läget förefaller inte att utvecklas gynnsamt.

Återigen kommer resonemanget upp på vad sätt samhället kan bistå dem som oförskyllt blivit lidande av en dålig skörd eller av missväxt. Frågan om permanent skördeskadeskydd anmäler sig åter. Införandet av en skördeskadeförsäkring har diskuterats. På jordbrukarkåll är tveksamheten stor inför en sådan lösning — i varje fall i den form som hittills diskuterats. Då vill man mera tro på möjligheten att komma till rätta med problemet genom en resultatutjämning, kanske i kombination med en begränsad försäkring för katastrof-fallen. Finansministern har ju i propo-

sitionen lovat att lägga fram förslag om förlustutjämning. Det kan vara ett första steg. Men fortsättning måste följa. Det är därför med beklagande vi i dag hör att detta väl knappast kommer att bli fallet inom den närmaste tiden. Jag tror dock att det för såväl jordbruket som den mindre företagsamheten i övrigt skulle vara av stort värde om man kunde få ett allmänt inkomstutjämningskonto av samma typ som skogskontot.

Herr talman! Finansministern säger, att den direkta skattesänkning han föreslår balanserar en del av omsättnings-skatten och innebär en förskjutning av relationen mellan den direkta och indirekta skattebördan. Han säger vidare, att förslaget i denna del bör ses ur perspektivet att vårt land vid en internationell jämförelse torde ligga i toppen i avseende på direkta skatter och i botten i avseende på indirekt skattebelastning. Det är nog så riktigt konstaterat.

Jag hoppas därför inför de statsfinansiella perspektiv, som upprullats för oss, att det inte går så att vi får behålla det höga direkta skattetrycket och samtidigt går mot höjden även i fråga om de indirekta skatterna.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag vet inte om hela denna fråga ur saklig synpunkt tjänar någonting på att talarna gör sig skyldiga till så våldsamma överdrifter i fråga om bedömningen av den ekonomiska situationen som framför allt herr Aastrup och herr Ewerlöf här har gjort.

Den skildring, som herr Aastrup nu har givit, avviker avsevärt från den som har givits till känna av partiledaren herr Ohlin och den under ett par månader tillförordnade partiledaren herr Svensson i Ljungskile. Det första som herr Ohlin sade, när han lämnade amerikaplanet ute på Bromma och intervjuades rörande omsättningsskatten, var att finansministern har glömt bort att tala om att budgeten för föregående år är balanserad. Herr Svensson i Ljungs-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

kile har i annat sammanhang sagt, att han inte delar högerledarens framställning beträffande riskerna i den upplåning som kommit till stånd under senare år, eftersom det finns full täckning för denna upplåning enbart i fråga om vad som lämnats ut till bostadsbyggnadet och kraftverken.

Jag har den bestämda uppfattningen, att högerpartiet inte hyser några större farhågor för den ekonomiska situationen i dag och möjligheterna att komma till rätta med den, eftersom man på det hållet räknar med att det skall vara möjligt att spara sig i balans.

Om vi ser på budgetutvecklingen för de tio senaste åren, finner vi att driftbudgeten totalt sett är balanserad — det är överskott vissa år och underskott andra år. Den totala upplåningen under dessa tio år är inte heller större än att man måste ge herr Svensson i Ljungskile rätt i att vi har placerat de upplånade medlen i produktiva företag på ett sådant sätt, att de är räntebärande, och god säkerhet finns det också för dem.

Herr Ewerlöf säger, att de höga skatterna slutligen kommer att innebära en socialisering; i varje fall är risken stor för en sådan utveckling. Jag frågar herr Ewerlöf: Är det någon större risk för socialisering om man bibehåller barnbidragen, om man står fast vid beslutet beträffande skatteersättningen till kommunerna och om man känner sig förpliktad att fortsätta med subventionerna för de nybyggda husen för att hålla hyrorna nere? Jag har antagligen läst Marx dåligt, om jag av de här exemplen skulle kunna få fram någonting som har karaktären av socialisering. Finns det inte någonting annat att servera folk för att göra dem missnöjda med den nuvarande regimen och underbygga möjligheterna att få en annan regering, så tror jag inte att det finns så stora möjligheter att vinna målet. Så ekonomiskt upplyst är nämligen svenska folket i dag, att man inte faller för en så enkel propaganda.

Herr Aastrup säger, att om omsättningskatten och de föreslagna höj-

ningarna av andra skatter, framför allt energiskatten, genomföres så kommer detta att betyda, att svenska folket nästa år inte får möjlighet till någon konsumtionsökning. Skatten skulle alltså ta hela den beräknade inkomstökningen. Ja visst, men det är ju meningen att man skall försöka begränsa konsumtionsmöjligheterna för att hålla tillbaka inflationsriskerna, och jag kan inte se någon större olycka i om vi skulle vara tvingade att under ett år avstå från ytterligare standardförbättring. Lägg märke till, herr Aastrup, att verkningarna begränsar sig till det år då skatten genomföres. Tar vi de inkomstökningar som vi har möjlighet att få och använder dem för att betala omsättningsskatten, så har vi ju klarat av saken. I fortsättningen stiger inkomsterna, och under kommande år har vi möjlighet att öka vår konsumtion.

Olyckan skulle faktiskt inte bli så stor, om man gjorde en överenskommelse som innebar att vi för ett år avstår från standardförbättring för att klara övergångssvårigheterna, medan man därefter håller möjligheterna öppna att fortsätta i den takt vi har vant oss vid under år som gått.

Riskerna är faktiskt större, herr Aastrup, om vi skulle gå in för en allmän kompensationslinje och genomföra den. Då kommer man för det första året inte att få ett dugg mer än om vi avstår från att kräva kompensation för omsättningsskatten, eftersom man ju inte kan trolia. Finns det inte något utrymme för en standardförbättring i fråga om inkomsterna, så att förbättringen täcker också omsättningsskatten, så kan en sådan ekonomisk politik inte ge annat resultat än att priserna stiger. Inflationen tar ytterligare ett steg, och risken för att den sedermera kommer att fortsätta och därigenom beröva oss möjligheterna till förbättringar efter övergångstiden är större än om vi har förmågan att avstå från att kräva kompensation för något som icke kan kompenseras. Det staten tar för att täcka sina nödvändiga utgifter kan ju inte samtidigt användas av den enskilde för

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

att täcka den kostnad som ytterligare kommer på varorna — det är ju på varorna skatten tas ut.

Herr Aastrup sade också med emfas: »Svenska folket har genomlidit den ena ekonomiska krisen efter den andra!» Men han glömde tala om att svenska folket gått starkare, ekonomiskt sett, ur varje kris. Det är ett faktum som ingen kan förneka, att den ekonomiska standarden för praktiskt taget hela svenska folket, oavsett befolkningsgrupp, är högre i dag än den varit någonsin tidigare. Om resultatet blir sådant av de ekonomiska kriser, som vi genomlider, är det möjligt att svenska folket inte blir så bekymrat över att utvecklingen ibland går litet grand i vågor. Om resultatet ändå städse blir en fortgående förbättring, har vi ju anledning att vara nöjda.

Både herr Aastrup och herr Ewerlöf har åberopat konjunkturinstitutets preliminära rapport och uttalanden i denna angående priser och löner. Jag har läst rapporten precis på samma sätt som herrar Aastrup och Ewerlöf, nämligen att det finns risker om man ställer krav på kompensation för den omsättnings-skatt som man väntar skall komma. Jag har alltså ingenting att erinra mot vad som i det avseendet har anförts. Det överensstämmer med vad jag tidigare har sagt: Man kan inte kompensera någonting som tas i anspråk för annat ändamål. I det avseendet är vi följaktligen överens.

Herr Aastrup utnämnde herr Sträng till någon slags rekordhållare — i fråga om krav på skatt, var det väl. Jag förmodar att herr Aastrup har smittats av en notis som stod i någon tidning härom dagen, där en demokratisk ledamot av den amerikanska kongressen utnämnde den amerikanska finansministern till världsrekordhållare i fråga om misshushållning. USA:s finansminister har nämligen lyckats med en politik som har inneburit bristande balans i utrikes-handeln med åtföljande minskning av valutareserven, 9 miljarder dollar i underskott i budgeten och en total ökning av skuldbördan sedan krigsslutet på mellan 40 och 50 miljarder.

Men den demokratiska ledamoten glömde att tala om, att det väl ändå är så, att Amerika i dag betraktas såsom den ekonomiskt starkaste makten i världen. Följaktligen har väl de påtalade olägenheterna med finansministerns hushållning inset varit så allvarliga — kriserna har tydligen inte åstadkommit någonting annat än att Amerikas internationella ställning ekonomiskt sett ytterligare stärkts.

Vår finansminister signalerade ju redan under värriksdagen behovet av avsevärda förstärkningar av statens inkomster för att om möjligt kunna åstadkomma en bättre balans mellan inkomster och utgifter i budgeten. Den balansen har, förmenade väl finansministern, varit mindre tillfredsställande under det år som hade gått och det år vi var inne i. Men dessutom förelåg risker för att det skulle bli ännu större underskott under budgetåret 1959/60, därest inte effektiva åtgärder vidtogs i stabiliserande syfte.

De överläggningar, som fördes med partiledarna i denna angelägenhet, ledde icke till någonting annat i resultatväg än att man syntes vara överens om att något måste göras. I avseende på *vad* som borde göras gick meningarna emellertid mycket starkt isär. Högern kunde icke acceptera någon annan utväg än att skära ned utgifterna för att därigenom nå den bättre balansen, och denna inställning hade ju redan tidigare understrukits genom motionsvis framförda yrkanden om sådana nedskärningar.

Folkpartiet tyckte att finansministern använde alltför mörka färger vid beskrivningen av läget och utvecklingen. Enligt dess förmenande borde det vara möjligt att på litet sikt nå den eftersträfvade balansen utan att vidtaga alltför drastiska åtgärder.

Centerpartiet slutligen avvisade tanken på en omsättningsskatt. Inte då, men senare, har centerpartiet under hand låtit förstå att det inte ämnade springa ifrån räkningen på vad man tidigare varit med om att besluta i fråga om statliga utgifter, och dessutom har ju partiet senare låtit förstå att det inte har några betänkligheter mot att lägga ytterligare några

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

hundra miljoner kronor på räkningen. Centerpartiets bedömning av den ekonomiska situationen torde alltså inte vara av den beskaffenheten, att det betraktar läget såsom katastrofartat.

De drastiska åtgärder, som jag nämnde i den korta resumén angående de förda överläggningarna, avsåg ett eventuellt förslag till omsättningsskatt. Nu ligger ett sådant förslag på riksdagens bord. Företrädarna för de borgerliga partierna i denna kammare har haft ordet, och jag har tolkat deras uttalanden på det sättet att de samfällt går emot omsättningsskatten, men med något skiljaktiga motiveringar. Avslagslinjen är klar, men vad som skall bli vägledande i ett borgerligt alternativ är fortfarande höljt i dunkel.

Herr Ewerlöf tolkade herr Aastrups uttalande på det sättet, att detta borde öppna möjligheter för en överenskommelse om ett gemensamt alternativ. Det är självklart att vi inte har någonting emot att man lyckas i dessa strävanden, ty det är lättare för svenska folket att bedöma två alternativ, som står emot varandra, än att bedöma fyra, av vilka tre är mer eller mindre oklara.

Högerns förslag som — det har ytterligare understrukits här i dag — inte räknar med något slag av skattehöjningar, går väl alltså ut på nedskärningar av utgifterna i sådan omfattning att den av finansministern önskade täckningen av bristen nås. Jag har en känsla av att om det förslaget skall genomföras blir åtgärderna minst lika drastiska som vid ett genomförande av finansministerns förslag till allmän omsättningsskatt.

Det har talats om och propagerats för sparsamhet inom alla befolkningslager såsom en nödvändig förutsättning för att under en högkonjunktur och vid full sysselsättning kunna hålla den samhälls-ekonomiska balansen och ett stabilt penningvärde vid makt. Ingen har bestritt värdet av och riktigheten i denna propaganda, och ingen har väl heller på allvar ifrågasatt att det allmänna skulle undantagas från de förpliktelser som följer med en expanderande ekonomisk utveckling. God planering av erforderliga

åtgärder och återhållsamhet i fråga om utgifterna är lika betydelsefulla faktorer i den verksamhet, som bedrivs av det allmänna, som de är inom den enskilda företagsverksamheten. I det avseendet tror jag inte det finns några meningsskiljaktigheter mellan företrädarna för oppositionen och socialdemokraterna. Jag tror inte heller att statsmakterna i praktiken har handlat på annat sätt. Man försöker planera så gott man över huvud taget har möjligheter till, och det är väl också en ganska genomgående tendens att man försöker komma så billigt undan som möjligt. Det är självklara riktlinjer för varje ansvarsmedveten företrädare för det allmänna. Avstegen är sällsynta.

Men det är kanske inte precis dessa frågor som man menar skall aktualiseras i dagen debatt. Det är måhända inte frågan om slöseri eller sparsamhet när det gäller utgifterna. Föreslagna besparingar rör sig ju mera om frågan, huruvida det med hänsyn till den fortgående välståndsutvecklingen och möjligen med hänsyn till de starkt ökande statliga utgifterna är nödvändigt att vidmakthålla redan beslutade utgifter av inkomstutjämnande eller understödande karaktär.

Besparingsåtgärderna, sådana de föreslagits i högermotioner och i besparingsutredningens betänkande, riktar sig ju i stort sett mot utgifter som redan är beslutade. Det är alltså inte fråga om sparsamhet utan om indragning.

Besparingsberedningens betänkande har inte mottagits med någon större välvilja. Betänkandet har emellertid enligt mitt förmenande en utomordentlig förtjänst: redovisningen över utvecklingen under den tid utredningen omspannar är klar och upplysande. Konstaterandet av på vilka områden besparingarna måste sättas in, om resultat av betydelse skall kunna nås, är värdefullt. Oavsett vilken uppfattning man har om möjligheterna att realisera ett besparingsprogram av det innehåll, som beredningen föreslår, kan man inte fränkänna betänkandet dess betydelse som informationskälla.

Visst kan man bli både imponerad och betänksam inför uppgifterna, att

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

statens utgifter på driftbudgeten från budgetåret 1948/49 till budgetåret 1958/59 stigit från 4 643 miljoner kronor till 12 706 miljoner. Eller att budgetåret 1951/52 — en besvärlig tid för den stora allmänheten — lämnat ett driftbudgetsaldo på 1 084 miljoner kronor och ett totalbudgetsaldo på 434 miljoner. Det var under en tid, då prisstegringarna var mycket starka, då lönerna för de allra flesta släpade efter, då guldet flödade in till våra industriföretag, framför allt exportindustrierna, och då staten fick överskott i sin kassa. Men folket klämde ganska hårt.

Den nuvarande finansministern har en gång satt upp såsom sitt önskeprogram att försöka hålla en totalbalanserad budget, d. v. s. att både driftbudgeten och kapitalbudgeten skulle täckas av inkomster. Han har för sin del aldrig fått vara med om det, ty det är som sagt endast budgetåret 1951/52 som visar ett sådant resultat. Driftbudgeten lämnade överskott fram till året 1954/55. Sedan visar redovisningen underskott. Men det är kanske på det sättet, att svenska folket har det alltför bra ställt i dag och att staten därför har det knappt i sin kassa. Skall man öka på statens kassa, måste man minska den enskildes kassa, annars når man inte det resultat som finansministern i dagens ekonomiska situation betraktar som nödvändigt.

Efter att ha gått igenom betänkandet i dess väsentliga delar återvänder man till s. 27, ty där finns en förteckning över de stora utgiftsposter, på vilka uppmärksamheten måste riktas om det skall bli något resultat av betydelse vid en besparingsaktion. Det rör sig om stora tal i den tablå som där redovisas — det måste också bli fråga om stora tal i själva nedskärningsaktionen, om en sådan skall sättas in.

Totalt är det i den nämnda redovisningen fråga om utgifter på sammanlagt nära 8 miljarder kronor, vilket motsvarar 63 procent av statens totala utgifter för innevarande budgetår, och summan stiger till 8,7 miljarder enligt beräkningarna för nästa budgetår.

Försvaret tar i anspråk 2 827 miljoner kronor under innevarande budgetår, och den summan stiger till 2 903 miljoner kronor 1960/61. Men för tio år sedan var utgifterna för försvaret bara 829 miljoner, alltså nästan exakt 2 miljarder mindre än för innevarande budgetår. Visst kan man förfasa sig över att statens utgifter stiger så våldsamt, och när man talar om stegringarna på den sociala huvudtiteln kan man väl — även om man inte diskuterar försvarskostnaderna, eftersom det finns en överenskommelse på den punkten — få nämna, att också försvarskostnaderna stigit våldsamt, ofantligt mycket mera än vad nationalinkomsten stigit under denna period.

De kostnader som försvaret drar nästkommande år är precis dubbelt så höga som hela statsbudgeten tjugo år tillbaka i tiden. Då rörde sig nämligen de totala utgifterna bara om 1 500 miljoner.

Men om vi bortser från försvarsutgifterna återstår det ändå utgifter på gott och väl 5,1 miljarder för innevarande budgetår, en summa som stiger till 5,8 miljarder för nästa budgetår, och det är dessa kostnader som skulle skäras ner. Enligt besparingsberedningens förslag skulle ju inte alla drabbas av nedskärningarna, men enligt högerns mening bör de drabba de allra flesta.

De siffror jag nu nämner är räknade i miljoner: barnbidragen 729, bostads-subventionerna 313, bidrag till sjukkas-sorna 265, bidrag till folkpensionerna 2 023, väganlagen 867, driftbidrag till statens järnvägar 100, skatteersättning till kommunerna 610 och jordbruksregleringen 233. Allt är som sagt räknat i miljoner, och totalt blir det 5,1 miljarder kronor. Nästa år stiger summan med sammanlagt 650 miljoner, varav folkpensionsbidraget tar det största beloppet, någonting mellan 350 och 400 miljoner.

Besparingsberedningen har enat sig om att det borde vara möjligt att spara 120 miljoner kronor budgetåret 1959/60, en summa som sedan skulle kunna stiga till 330 miljoner 1963/64. Besparingarna skulle i huvudsak inriktas på subven-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

tionerna till bostadsbyggandet, väganlagen, bidraget till SJ och skatteersättningen till kommunerna.

Man kan emellertid inte undgå att ställa sig denna fråga: Rör det sig här om verkliga besparingar? I det väsentliga förefaller det röra sig om indragningar eller minskningar av tidigare beslutade subventioner, bidrag eller anslag. Om dessa indragningar och minskningar genomföres kommer de inte att motsvara sparande i vanlig bemärkelse utan en överflyttning av kostnader på enskilda grupper eller samfälligheter. I fråga om väganlagen uppstår en betänklig förskjutning i tiden för vägbyggandet och för ett bättre vägunderhåll.

Det är i och för sig inte så märkvärdigt att besparingsprogrammet fått ett svårt mottagande. Den gynnsammaste inverkan ett genomförande skulle få för statsbudgeten kan inte skymma bort det faktum, att medaljen också har en andra sida, och den är i detta fall inte lika tilltalande.

En avveckling av de generella subventionerna på bostadsmarknaden har tidigare varit på tal, och steg i den riktningen har också tagits under senare år. Kapitalsubventionerna för egna hem har skurits ned, och räntesubventionerna har i viss utsträckning differentierats i samband med en höjning av den räntedel den boende själv har att svara för. Kostnaderna för subventionerna har ändå ökat på grund av den allmänna räntestegringen under senare år.

Byggnadskostnaderna har emellertid också stigit, varför boendekostnaderna i nybyggda hus är avsevärt högre än i de hus som färdigställdes för några år sedan. Eftersom det i huvudsak är de nybildade familjerna, som flyttar in i de nybyggda husen, kan man inte utan risk för icke önskvärda konsekvenser slopa nu utgående räntesubventioner. Trots räntesubventionerna överstiger hyran i de nybyggda husen i Stockholm 50 kronor per kvadratmeter, och till detta kommer ju för de flesta betydande resekostnader.

En minskning av väganlagen slår ju omedelbart igenom såsom en bespa-

ring i budgeten. Men till vilket pris når man detta besparing? Trehundra miljoner kronor kan, säger besparingsutredningen, sparas budgetåret 1963/64. Är det inte mest troligt, att folkhushället får betala minst samma belopp i ökade transportkostnader? Goda vägar minskar slitaget på bilarna, och de sänker driftkostnaderna. Och en sak kan jag inte underlåta att peka på, eftersom jag är ordförande i trafiksäkerhetsrådet: de sänker också olycksriskerna. Jag har svårt att förstå att vägbyggnaden och vägunderhåll kan vara lämpliga sparobjekt. Det blir sannolikt ett sparande, som inte ger den avkastning man har räknat med. Jag tror att resultatet slutligen kommer att bli rent negativt ur varje annan synpunkt än att herr Sträng får möjlighet att redovisa 300 miljoner kronor mindre i utgifter för ett nödvändigt och nyttigt ändamål, som bilisterna betalar.

Huruvida en nedskärning av bidraget till statens järnvägar för täckande av förluster på trafiksvagare banor kommer att resultera i en besparing, är helt beroende på det totala driftresultatet. Förbättras driftresultatet, blir behovet av anslag för att täcka förluster mindre. Men man frågar sig ju, om det inte föreligger lika stora förutsättningar för att driftresultatet skall förbättras, även om man har möjlighet att täcka eventuella förluster genom anslag på budgeten. Sker inte förbättring av det totala resultatet, försvinner ju inte behovet av förlusttäckning, och det finns väl ingen annan, som skall täcka förlusten, än staten. Här föreligger alltså en nedskärning, vars verkningar man över huvud taget inte kan överblicka. Man kan vara optimistisk och tro, att den skall stimulera en utveckling i riktning mot bättre räntabilitet, men någon säkerhet för att detta blir fallet finns det ju absolut inte.

Så har vi slutligen en nedprutning av skatteersättningarna till kommunerna. Man frågar sig vad resultatet härav blir. Ja, naturligtvis ett mindre belopp på statsbudgeten, men nedskärningen kan knappast resultera i något annat än att

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

kommunerna tvingas att söka täckning för bortfallet av statsbidrag genom höjning av den kommunala uttaxeringen. Besparingsvinsten för medborgarna blir i sådant fall diskutabel. Efter källskattens införande erhåller nämligen den skattskyldige en gemensam debetsedel för såväl stats- som kommunalskatt. För de flesta spelar väl fördelningen mindre roll. Det är totalbeloppet, som anger skattebördan. Om det står litet mindre på den statliga delen och litet mer på den kommunala eller tvärtom, är det väl inte fler än de med en mycket stark progressiv statlig skatt som fäster något avseende vid.

Sedan man summerat ihop allt det, som beredningen enat sig om, måste man ju konstatera, att det hela inte tillnärmelsevis täcker hålet i budgeten. Diskussionen om besparingsförslaget skjuter sålunda inte förslaget om en inkomstförstärkning i bakgrunden. Det är inte fråga om ett *antingen-eller* — det är det visserligen för högern, men inte för oss andra. Knappast kan man heller diskutera ett *både-och*. Det är det föreliggande förslaget till allmän varuskatt, som kommer i förgrunden. Besparingsförslaget får provas senare och i ett annat sammanhang, som det heter.

Själv är jag inte i princip motståndare till en indirekt beskattning. Även en sådan skatt kan utformas så, att den kan tolereras. Men efter det att den under krigsåren pålagda omsättningskatten slopats med utgången av år 1946, har det inte funnits något utrymme att föra en debatt om detta slag av beskattning, långt mindre om själva skatten, under den ekonomiska utveckling, som ägt rum under tiden efter 1946. Varje avtalsrörelse, som har förts under åren sedan dess, har ju alltid varit förknippad med farhågor för alltför starka lönehöjningar, vilka skulle ytterligare stimulera inflationstendenserna i den utveckling som har ägt rum. Vid sådant förhållande var det ju inte möjligt att diskutera möjligheten att plocka in något, som omedelbart skulle ta sig uttryck i höjda kostnader på de förnödenheter konsumenterna behöver.

Den direkta beskattningen är ju undantagen från konsumentprisindex, den indirekta tas däremot med.

Det har alltså inte förekommit någon mer genomgripande debatt om den indirekta beskattningen, trots att utredning i frågan tillsattes redan tidigt. Utredningen framlade ett förslag — om jag inte minns fel — år 1952, vilket emellertid lades undan utan att bli föremål för en mer allmän genomgång och prövning ur principiell synpunkt. Vid utformningen av statsbeskattningen år 1947 fanns det ju inte någon anledning att ta upp en debatt om den indirekta beskattningen, eftersom omsättningskatten slopats så sent som år 1946. Det beslutet måste väl också anses innebära, att man i princip var emot en indirekt skatt av omsättningsskattens karaktär.

Nu har frågan aktualiserats på nytt, och jag kan väl utan vidare säga, att inte har det skett utan vanda. Man har väl försökt att pröva andra utvägar, eftersom omsättningsskatten inte är populär — inte hos oppositionspartierna, och jag tror inte heller hos oss, såvida den inte är aldeles nödvändig. Eftersom frågan nu har aktualiserats på nytt, ligger det väl så till, att finansministern inte har sett någon annan utväg att få täckning för den starka stegring av statsutgifterna, som beräkningarna utvisar för närmast följande budgetår.

Jag vet inte om jag tröstar oppositionen om jag säger, att det föreliggande förslaget till allmän varuskatt måste tolkas såsom ett uttryck för att finansministern i varje fall har den uppfattningen, att den direkta beskattningen måste betraktas vara så hög, att det inte är försvarligt — eller i varje fall inte realistiskt — att räkna med möjligheten att genom en höjning av den direkta beskattningen ta ut några mera väsentliga belopp, i synnerhet inte så stora belopp som nu behövs för en förstärkning av statskassan. Det förhåller sig så, att den sammanlagda statliga och kommunala beskattningen är betungande för de lägre inkomstskikten. Varje inkomst som lig-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ger över de s. k. ortsavdragen, belägges ju med en statsskatt på 11 procent och med en kommunalskatt på mellan 12 och 15 till 16 procent. Det blir en total beskattning av det beskattningsbara beloppet, som även i de lägsta inkomstskikten uppgår till 25 procent. Det är väl ingen som vill förneka att inte dessa skatter måste kännas betungande. Den progressiva skalan i den statliga beskattningen ökar också mycket starkt även i mellanskikten, och det innebär väl att även de, som ligger litet bättre till på löneskalan, inte gärna vill vara med om åtminstone en mera väsentlig höjning av den direkta beskattningen.

Då är vi över på diskussionen om omsättningsskatten och dess för- och nackdelar.

Omsättningsskatten har en stor fördel — som inte bör döljas i detta sammanhang. Det finns nämligen ingen möjlighet att smita från den. Även om man har möjlighet att undandra sig från viss del av den direkta skatten genom att hålla den deklarerade inkomsten nere eller genom att utnyttja lagliga och kanske olagliga möjligheter till avskrivningar eller på andra sätt bringa ned inkomsten, finns inte samma möjligheter när det gäller omsättningsskatten. I detta fall belägges de varor, som man behöver, med omsättningsskatt, och man måste alltså betala skatten i samband med inköpet av varorna.

Det kan väl också hända, att många människor sedan de blir vana vid omsättningsskatten finner det lättare att betala en skatt via varuinköpen, eftersom man ändå har möjlighet att hålla den nere genom att begränsa sina inköp. Den kan inte ur alla synpunkter fördömas, vilket väl måste framgå därav att den på de flesta håll i världen utnyttjas i den stora omfattning som nu sker. Norrmännen har en omsättningsskatt på 10 procent, och jag har inte sett att det har varit någon mer påtaglig politisk diskussion i frågan huruvida den skatten skall bestå eller ej — man för en ekonomisk politik, som innebär att man behöver inkomsterna, och då har man väl förmodligen allmänt kommit till den uppfattning-

en att detta är ett sätt på vilket man kan ta in statsinkomster som är lika bra som vilket som helst annat sätt.

Finansministerns redovisningar av vilka möjligheter det fanns att stärka statens inkomster resulterade i att det inte förelåg någon praktisk möjlighet att ta ut exempelvis en miljard kronor via direkta skatter jämte punktskatter utan att räkna med minst samma motstånd och ännu ogynnsammare verkningar inför åtgärderna än om man slutligen bestämde sig för att införa en omsättningsskatt. Jag har inte några egna argument, som på något sätt kan vederlägga finansministerns uppfattning i detta avseende. Jag tror att vi måste acceptera den situation, som vi har råkat i.

Men samtidigt som jag konstaterar det vill jag även för oppositionen understryka att det här är fråga om utgifter — som har ökat och som kommer att öka — som vi alla till det allra väsentligaste har varit med om att besluta. Det är ytterst litet som det har varit någon diskussion om. Ingen vill förneka att det också i statsförvaltningen kan förekomma någonting som kan ha karaktären av en viss slösaktighet, men den är begränsad till sådana områden, där det sannolikt inte finns några möjligheter att göra några betydande besparingar, även om man skulle kunna genomföra en effektiv rationalisering och kontroll i alla avseenden.

Som jag redan tidigare har erinrat, innebär dessa stora utgiftsposter inklusive försvaret 63 procent av de totala utgifterna eller något under 8 miljarder kronor. Återstående utgifter för staten, ungefär 5 miljarder, kan fördelas på undervisningsväsendet med mellan 1,7 och 1,8 miljard, på ränteutgifter för statsskulden med — om jag minns rätt — bortåt 700 eller 800 miljoner kronor samt på den allmänna statsförvaltningen med ungefär lika stora belopp. Det finns inte så många områden, där man kan räkna med att med verklig sparsamhet kunna få ihop några större belopp.

Är man inne på den vägen blir det nödvändigt att göra en verklig indragning av något som vi tidigare har betrak-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

tat såsom nödvändigt i statens utgifter både för att genomföra en viss inkomstutjämning men också för att lämna direkta bidrag för att ge dem, som inte kan följa med i den allmänna utvecklingen, möjlighet att få del av den totala standardhöjning som har ägt rum under år som gått. Lägg märke till att även om statens utgifter har stigit och skattebördan har ökat så är även, totalt sett, vad den enskilde får förbruka själv nu mycket mer än tidigare. Jag skall inte lämna några siffror, ty det är så svårt att hålla dem i huvudet och framföra dem på ett sådant sätt att de verkar övertygande. Den stora bilparken, den snabba utvecklingen av televisionen, de moderna anordningarna i både nya och äldre lägenheter, telefon snart sagt i varje hem som har möjlighet att få den framdragen, allt detta måste väl ändå vara ett uttryck för att även vardagsmänniskan disponerar inkomster, som ger henne möjlighet att vara spendersam på ett sätt som det icke fanns möjligheter till för tio år sedan, långt mindre den dagen då den socialdemokratiska regeringen trädde till styret.

Herr AASTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strands anförande var som alltid intressant och värt en mera ingående diskussion. Tiden förbjuder mig emellertid att gå in på hans yttrande i dess olika punkter. Jag skall begränsa mig till en kort replik beträffande hans bemötande av ett påstående jag gjorde i mitt första anförande, nämligen att vi under 1950-talet har gått igenom den ena ekonomiska krisen efter den andra. Herr Strand replikerade med att säga: »Men är det inte så att vi gått starkare och starkare ur alla dessa kriser?» Om man resonerar på det sättet, herr Strand, får man dra den förbluffande slutsatsen att vi skall ha kriser, att kriser bör vara permanenta, ty då blir det bättre och bättre från kris till kris. Jag undrar om herr Strand vet hur starka vi skulle ha stått om vi inte haft dessa ständiga kriser. Kriserna har dessutom rubbat viljan till enskilt sparande, och

det är just därför som vi har ett besvärligt kapitalmarknadsproblem. Tror herr Strand att småspararna i det här landet tycker att de gått starkare ur dessa ekonomiska kriser under 1950-talet, dessa kriser som herr Strand finner både naturliga, och, om man skall döma av hans uttalande, faktiskt nyttiga? Nej, det är nog så, herr Strand, att inte ens den nuvarande regeringens ekonomiska politik har kunnat hindra det svenska näringslivet att öka sin produktion så att våra realinkomster stigit. Det är oroväckande att höra herr Strand så reservationslöst, så utan nyans av kritik finna allt gott i regeringens politik. Herr Strand tycks leva precis som Candides trots alla olyckor alltid nöjde läromästare professor Pangloss i den bästa av alla världar. Denna hållning, denna belåtenhet demonstrerar mer än mycket annat hur aningslöst livsfarlig den socialdemokratiska politiken är.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte heller tillfälle att på den korta tid som står till förfogande ta upp mer än några av de många intressanta frågor herr Strand berörde i sitt anförande. Jag konstaterar också att han tydligen med jämnmood finner sig i att statsutgifterna tar allt större och större andel av nationalinkomsten här i landet, under det att vi anser att redan den storlek som nu har nåtts utgör ett hinder för de ekonomiska krafterna i samhället att komma till sin rätt. Det är motsättningar, där vi har olika utgångspunkter, och där kan vi inte övertyga varandra.

Herr Strand framhåller det orimliga i att nu försöka rätta till det hela genom att minska på subventioner av olika slag. Vi menar att sådana åtgärder är fullt naturliga och i överensstämmelse med den utveckling som nu sker. Med den höga standard som är mer eller mindre allmän bland vårt folk har vi, enligt vår mening, anledning att revidera uppfattningen om lämpligheten av att låta människor byta pengar med varandra. Även för dem som skulle gå miste om bidrag

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

är det en fördel att få ekonomien omlagd till ett friare system. Låt oss se på kommunerna, som herr Strand nämnde. Han förklarade att han inte kunde vara med om att ändra på grunderna för subventionerna för de höjda ortsavdragen. Hur mycket blir kommunernas utgifter höjda genom omsättningsskatten? Jag vet faktiskt inte hur dessa siffror ligger till, men jag tror att det rent av kan ifrågasättas huruvida inte kommunerna genom omsättningsskatten får punga ut med mer än vad de skulle gått miste om ifall vårt förslag till reducerade bidrag godtagits.

Emelertid ville jag med min replik närmast uttala mig positivt och framföra ett tack till herr Strand för vad han uttalade beträffande sin syn på löneproblemet. Eftersom han är före detta ordförande i Landsorganisationen tillmäter jag det den allra största betydelse, och det skulle vara lyckligt för den händelse det visar sig att vad han yttrat inte var uttryck för alltför optimistiska antaganden.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Även jag lyssnade med mycket stort intresse till herr förste vice talmannens synnerligen intressanta anförande. Han utgick ifrån att möjligheten att i stället för omsättningsskatten välja besparingar och andra åtgärder skulle vara nästan obefintlig. Men det är ju just detta som är frågan. Jag skulle vilja erinra om vad finansministern säger, då han resonerar om sitt långtidsperspektiv: »Det ligger i sakens natur, att uppskattningar av statens inkomster och utgifter för längre perioder måste bli mycket osäkra. En mera exakt prognos förutsätter bland annat möjligheter till en säker konjunkturbedömning, möjligheter som icke föreligger för närvarande. Beträffande utgifterna gäller även, att alla de utgiftsbehov som kommer att aktualiseras till följd av samhällsutvecklingen inom skilda områden i dag inte kan förutses. Därtill kommer den principiella svårigheten att statsut-

gifternas fortsatta utveckling är beroende av statsmakternas årliga beslut.» Osv. Det är med utgångspunkt ifrån dessa bedömningssvårigheter som finansministern, efter vad jag kan förstå, lagt fram sitt förslag om en så stor omsättningsskatt, att han skall vara skyddad lång tid framöver när det gäller ekonomiens stabilisering och statens finanser.

Men är det inte så, herr talman, att den osäkra bedömningen också gäller inkomstmöjligheterna? Finansministern har gjort en inkomstbedömning, och det är omöjligt för mig att avgöra om den är riktig.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Aastrup ställde en fråga till mig beträffande hur småspararna ställer sig i en ekonomisk utveckling, som för deras del måste vara mycket ogynnsam. Jag fattade hans fråga på det sättet. Det är förvånansvärt i hur liten utsträckning småspararna har påverkats av den vanliga propagandan om misskötseln av vår ekonomi. Sparandet har ungefär samma omfattning som tidigare vad småspararna beträffar. Däremot tycks storspararna ha påverkats i allra högsta grad. Numera återfinner man aldrig enskilda individer vid tecknandet av statens obligationslån. Storspararna går förmodligen till aktiemarknaden, som betraktas som mera värdebeständig. Denna har småspararna ingen möjlighet att utnyttja och kanske inte heller något begrepp om, men storspararna begagnar varje möjlighet att säkra sig, och det är väl inget ont i det. Det är möjligt att de har påverkats av propagandan om att det förr eller senare måste gå dit som herr Aastrup menade att vi for, nämligen till skogs — det kan vara ganska trevligt där också, men jag förmodar att han menade ett hetare ställe än skogen, fastän han använde detta mera lyriska uttryck.

Herr Ewerlöf frågade beträffande skatteersättningen till kommunerna, om dessa verkligen förlorade på att man minskade denna ersättning om man i gengäld lyckades klara den ekonomiska si-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

tuationen utan att tillgripa en omsättningsskatt. Kommunerna blir ju också skyldiga att betala sådan skatt för sin konsumtion, och det är möjligt att skatten blir lika stor som den skatteersättning de erhåller från staten.

Jag känner inte förhållandet mellan deras konsumtion och skatteersättning. Det är möjligt att dessa två saker tar ut varandra, men det är i så fall en automatisk verkan av införandet av omsättningsskatten. Skär man ned skatteersättningarna till kommunerna, innebär detta faktiskt en ändring av ett redan tidigare fattat beslut. Ersättningen beslöts ju i samband med att ortsavdragen höjdes till samma belopp som gällde för statlig beskattning.

Men, som sagt, jag vågar inte ha någon mening om vilket man skulle tjäna mest på, och det har inte heller varit avgörande för min ståndpunkt till just den detaljen i besparingsberedningens förslag.

Vidare fattade jag inte riktigt herr andre vice talmannens utläggning i fråga om utgifterna. Jag var inte beredd att acceptera nedskärningen av väganlagen såsom en verklig besparing. Jag uttalade ju tvärtom att det är möjligt att nedskärningar i budgeten kan komma igen för konsumenterna i form av utgifter på något annat sätt och att sparandet kanske därigenom blir rent negativt. Det betyder emellertid inte att jag tagit slutlig ställning till frågan. Den kan omprövas, och tvingas vi att spara, så kan också vägarna komma i farozonen.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig att fortsätta där jag slutade.

Jag vill bara erinra om att finansministern har haft otur i sin bedömning. Såsom herr Aastrup tidigare framhållit har ju underskottet stegrats oerhört under några få år, eller från 0,8 miljard i totalbudgeten 1956/57 till 2,9 miljarder 1959/60. Finansministern har naturligtvis inte kunnat förutse denna utveckling, men å andra sidan kan väl finans-

ministern heller knappast förutse den ekonomiska utvecklingen framöver. I valet mellan en omsättningsskatt, som såvitt jag förstår kommer att trycka konsumenterna mycket hårt, och genomförandet av besparingar och vissa punktskatter på varor, som inte kan betraktas som nödvändighetsvaror, borde väl detta senare vara en acceptabel utväg.

Vad sedan gäller folkpensionerna och finansieringen av en eventuell höjning av dem, har ju vi från vår sida föreslagit att förbättringen av folkpensionerna skall finansieras genom avgiftsuttag.

Herr AASTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var ingen nyhet att herr Strand är nöjd. Hans tidigare anförande i dag genomstrålades av denna upphöjda serenitet.

Herr Strand förklarade, att om sparandet negativt påverkats, är det en följd av oppositionens propaganda. Det kan enligt herr Strand inte gärna vara regeringens allmänna ekonomiska politik som övat något inflytande på sparandet. Han påstår vidare att småsparandet inte har försämrats något nämnvärt. Jag vill då fästa herr Strands uppmärksamhet på konjunkturinstitutets rapport, som vi just har fått. Där säges det att hushållssparandet har minskat betydligt från 1958 till 1959 och att denna utveckling är så mycket mer anmärkningsvärd som hushållssparandet också sjönk något mellan 1957 och 1958.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Jag hade från början den något dåraktiga förhoppningen att jag inte skulle behöva belasta kammarens protokoll med något anförande i dagens debatt, eftersom läget är att regeringen lagt fram sitt förslag, vilket kan kritiseras och diskuteras men säkerligen kommer att framgångsrikt försvaras av finansministern. Oppositionen däremot har inte antytt några vägar till lösning av en kris som oppositionens företrädare själva, om man får ta dem på orden, be-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

dömer såsom allvarligare än vad regeringen anser krisläget vara. Det betyder emellertid inte att det inte skall komma förslag från oppositionen. Sådana förslag har ju signalerats här. Jag hoppas att resultatet blir att man kommer med förslag till besparingar som skapar budgetbalans, således förslag till besparingar och inkomstökningar som kommer att minska budgetbristen med en miljard. Vi motser med största spänning och intresse dessa förslag från oppositionens sida. Men kammarens ledamöter förstår kanske, att det är besvärligt att diskutera dessa förslag från oppositionen när man inte har sett dem.

Emellertid är ju alltid den intellektuella atmosfären här i första kammaren stimulerande. Jag fann därför när jag satt och lyssnade till herrarna Ewerlöf och Aastrup samt herr andre vice talmannen att jag kanske i alla fall skulle ha litet bruk för de siffersammanställningar som jag — försiktig general som jag är — hade försett mig med innan jag gick hit till denna debatt.

Först vill jag emellertid gärna besvara ett par direkta frågor av herr Aastrup. Han frågade, varför handelsministern inte var närvarande vid de överläggningar som vi hade med partiledarna om den ekonomiska situationen. Berodde det på någon ringaktning för handelsministern eller på att vi inte brydde oss om hans synpunkter? Nej, herr Aastrup, det berodde helt enkelt på att handelsministern hade samma skäl för sin frånvaro som herr Ohlin. Jag föreställer mig att det inte var någon ringaktning för herr Ohlin när folkpartiet vid dessa överläggningar representerades av andra personer än folkpartiledaren. Herr Lange var också i Amerika — ett populärt utflyktsställe för ekonomer, tycks det. Handelsministern var alltså i Amerika, och vi kunde inte uppskjuta våra förhandlingar till dess att han kom hem den 8 oktober. Det är den enkla förklaringen, och jag hoppas att herr Aastrup är fullt nöjd med den.

Jag tror man kan konstatera att vi börjar bli litet mera eniga om det sätt på vilket vi skall nalkas de ekonomiska

problemen än vi har varit förr. Det verkar som om man från alla håll vill lägga konjunkturbedömningen som grund för sitt bedömande, och det är ju fullkomligt riktigt att denna måste vara avgörande för vilka åtgärder man vill rekommendera i den ena eller andra riktningen, och detta även i skattehänseende.

Nu är vi nog alla överens om att vi för närvarande har en kraftig uppgång i konjunkturerna. Delvis beror väl denna uppgång på regeringens politik. När vi nu för första gången på allvar har prövat den selektiva arbetsmarknadspolitiken — med rader av punktviss insatta åtgärder, exempelvis på bostadsbyggandets, vägbyggandets, sjukhusbyggandets och skolhusbyggandets område, plus stimulanser till industrierna — tror jag vi kan konstatera att denna politik har slagit väl ut. Den har kostat pengar. Det räcker inte med de 350 miljoner som har redovisats direkt under rubriken arbetsmarknadspolitiska åtgärder, utan ansträngningen för folkhushållet är större. Men det finns ingen här som ett ögonblick skulle velat ha det annorlunda. Trots den belastning på våra statsfinanser som denna aktiva arbetsmarknadspolitik utgjort och fortfarande utgör är det ju någonting som vi alla är glada över, eftersom den icke pressar näringslivet utan alldeles tvärtom är en stimulans för detta.

Den andra anledningen till att konjunkturerna nu går upp är konjunkturförbättringarna utomlands. Dessa förbättringar har utlöst en stark stegring av investeringsviljan hos det enskilda näringslivet. Även detta hälsar vi naturligtvis med tillfredsställelse, i den mån det inte leder till en överansträngning av de ekonomiska resurserna.

Herr Aastrup ställde i detta sammanhang till mig en annan fråga, som jag hoppas kunna besvara lika tillfredsställande som den första. Han frågade mig om inte regeringen bedömer det som en allvarlig sak om vi skulle råka ut för en prisstegring här hemma medan priserna på andra håll ligger fasta och kanske till och med i vissa länder är på nedåtgående. Jo, det är just det vi gör. Men vi

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

har resonerat på följande sätt: Om landet råkar ut i en okontrollerad inflation — och den risken är ju tämligen uppenbar såvida man inte vidtar kraftfulla åtgärder — kommer prisstegringen ingalunda att begränsas till fyra procent. Om näringslivets män verkligen på allvar är rädda för att vi här hemma skall få en inflatorisk utveckling, som skulle kunna skada deras konkurrensmöjligheter på en alltmer skärpt exportmarknad, borde de vara de första att rekommendera en åtgärd som visserligen kan medföra en kostnadsstegring, men en kostnadsstegring vars storlek vi dock har i vår hand. Jag svarar alltså ja på frågan; det är riskabelt med en inflatorisk utveckling här hemma. Om den kan undvikas betyder detta ett kraftigare stöd åt det svenska näringslivets export än nästan allting annat vi kan göra, och detta är en av motiveringarna för att vi nu måste undvika en statsupplåning som driver fram en inflatorisk utveckling.

Vi kommer att fortsätta vår kamp för att i det rådande skärpta läget vidga handeln genom att rasera handelshindren. När vi gör detta visar det att vi tror på den svenska industriens möjligheter att hävda sig. Om vi inte vore fyllda av denna optimistiska framtidsbedömning skulle det ju vara vanvett av oss att gå i spetsen bland Europas stater för att åstadkomma ett friare handelsutbyte och skapa större marknader. Vi tror på det svenska näringslivets möjligheter att hävda sig, och vi tror att de åtgärder som vi vidtar är ett stöd för dessa möjligheter.

Men statsfinanserna måste ju — det har jag redan sagt, och det gläder mig att jag på den punkten tycks vara ense med oppositionens talesmän — ses mot bakgrunden av konjunkturutvecklingen, och det var ju vad som skedde år 1958. Jag tycker det är en ganska ovärdig hantering när man med lösryckta citat försöker göra gällande att jag införde 1958 års val skulle ha avgivit deklarationer om att inga skatthöjningar vore att vänta. Vad var det i själva verket jag sade? Jag var angelägen om att välja samma formulering som exempelvis en av våra

ledande nationalekonomer, professor Carsten Welinder, som inte kan misstänkas ha några politiska skäl för sitt val av uttryckssätt; han stod inte under omval till sin professur, om det nu skulle vara någon som misstänker det.

Jag begagnade ungefär samma uttryckssätt då jag sade: I det nuvarande konjunkturläget är skatthöjningar icke aktuella. Diskussionen, som blev relativt het — framför allt mellan herr Hjalmarson och mig — utgick ju från att herr Hjalmarson betraktade budgetsituationen för 1958/59 som så kritisk, att regeringen skulle vara tvungen att föreslå inkomstförstärkningar redan då. Jag svarade att det inte förelåg någon sådan kritisk situation. Budgetåret 1958/59, som var föremål för diskussion, är nu till ända. Hände det någonting? Blev det någon kris? Jag hänvisar till hela den diskussionen, där herr Hjalmarson sade, att det nästa budgetår skulle bli en budgetbrist på 500 miljoner kronor och frågade, hur den skulle täckas.

Nu kan vi se tillbaka på det budgetår, som då diskuterades. Herr Aastrup påstod att det var full jämvikt i driftbudgeten. Ja, så långt vill jag inte gå. Herr Aastrup begagnar sig av riksgäldskontorets siffror, och enligt dem var det jämvikt, men det är en mera kassamässig redovisning. Enligt riksgäldens budgetsammanställning hade vi ett budgetöverskott för föregående år på någonting mellan 57 miljoner och 60 miljoner kronor — jag kommer inte exakt ihåg siffran. Det var den siffran herr Aastrup använde för att visa, att vi hade en god situation. (Herr Aastrup: Jag använde inte den siffran.) Herr Aastrup sade emellertid, att budgeten var balanserad. (Herr Aastrup: Någorlunda balanserad.) Ja, vad är någorlunda balanserad? Enligt folkpartiets mening var alltså budgeten balanserad, om jag sälter till ordet »någorlunda».

Nåväl, då skall vi se hur det i verkligheten förhöll sig. Herr Hjalmarsons skräckskildring i radiodebatten, där han talade om ett underskott på 500 miljoner kronor, var ju felaktig — det är herr Aastrup och jag överens om. Men herr Aastrups på riksgäldskontorets siffror

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

grundade uppfattning, är också felaktig, ty i riksgäldskontorets kassaredovisning ingår exempelvis inte en skattepost på 100 miljoner kronor, som av en ren händelse råkade bli inbetald under budgetåret men som hörde till det föregående budgetåret.

Nu vet jag inte vad som menas med en »någorlunda balanserad budget». Folkpartiet anser tydligen att hundra miljoner hit eller dit inte spelar någon roll, men det rubbar i varje fall uppgiften om att budgeten var balanserad. Så skulle man kunna fortsätta och analysera riksräkenskapsverkets siffror, där man har försökt att klarlägga de verkliga utgifterna, inte det kassamässiga utfallet. De visar en budgetbrist på litet över 100 miljoner kronor — jag tror att det är 137 miljoner kronor eller någonting sådant — och till det skulle rätteligen läggas ett par hundra miljoner kronor till kommunerna, men vi kan bortse från dem. Vi kan emellertid konstatera att vi hade ett budgetunderskott, icke ett budgetöverskott som kanske herr Aastrup trodde, men ett underskott som ingalunda var av den skräckstorlek som herr Hjalmarson förutspådde.

Jag tycker, herr talman, att detta var ganska intressant, ty det visar att man kan vara i god tro när man lämnar olika sifferuppgifter. Varför det? Jo, därför att det ekonomiska livet är till den grad komplicerat, att vi kanske borde vara litet aktsammare beträffande våra omdömen om varandras heder när vi går ut i den politiska debatten. Hela den sifferlek, som jag här har gjort, är grundad på officiella siffror. De kan användas lika bra vilken sifferserie man tar, men de lämnar ändå en olika bedömning av den ekonomiska situationen. Varför? Jo, helt enkelt därför att denna materia inte är så där utan vidare genomskinlig; man får använda siffrorna med ett visst förstånd. Den nationalekonomiska vetenskapen här i landet står sig säkert gott vid internationella jämförelser — jag skall inte komma med några produktionssiffror, så herr Aastrup behöver inte vara orolig — men våra nationalekonomer är djupt oeniga om tolkningen av den

ekonomiska situationen, ehuru kanske mindre nu än tidigare. De är nästan lika oeniga eller kanske ännu mera oeniga än politikerna. Varför skall det vara så nödvändigt för politikerna att använda denna olika bedömning av en invecklad verklighet till insinuationer om ohederlighet och bristande moral? Det gör ju aldrig ekonomerna när de på samma siffermaterial kommer till olika slutsatser.

När nu denna fråga tagits upp skall jag be att få läsa upp vad jag sade den 19 september i en radiodebatt, där denna fråga diskuterades. Det var mitt uttalande då som blev återoppat. Jag sade: »I ett konjunkturläge kan man nödgas föra en skattepolitik, i ett sämre konjunkturläge, som det nuvarande otvivelaktigt är, kan man föra en annan. Men herr Hjalmarson försöker slingra sig på denna punkt. Han försöker att inbilla lyssnarna att han gör någonting för att täcka ett hål i budgeten. Han gör ingenting. Han bara flyttar över från barnfamiljerna till andra inkomsttagare. Vad är det för kamp mot inflationen? På vilken punkt är det som herr Hjalmarson sätter in en stöt mot inflationen? Vi säger: Finanspolitiken får anpassas efter konjunkturererna; då är det ett svar från vår sida, ett klart och öppet svar.» Litet senare i samma debatt den 19 september, alltså två dagar före valet, sade jag följande: »Jag instämmer helt med professor Welinder, när han säger att det finns i nuvarande konjunkturläge ingen anledning att tala om nya skatter.» I en tidigare radiodiskussion, den 3 september, hade jag yttrat: »Högerns resonemang om krisen vilar på ett fullständigt bortseende från att under växlande konjunkturer så skall man använda sig av budgeten som ett instrument i konjunkturpolitikens tjänst.»

Skulle det ändå inte vara ett bra steg i riktning mot en annan form av politisk debatt, om man konstaterar att *detta* är vad statsministern sade? Om vi hela tiden inriktade vår politik på valen, tror verkligen herr Aastrup och herr Ewerlöf att vi då skulle ett valår föreslå en så impopulär åtgärd som ett skattehöjning? Så snabbt glömmer inte svenska folket,

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

att vi skulle våga framlägga ett sådant förslag, om vår politik bara vore dikterad av hänsyn till valen. Det erkännandet kan väl ändå regeringen för närvarande få, att vi framlägger förslag som vi anser vara nödvändiga ur ekonomisk synpunkt; och sedan får vi ta på oss upplysningsarbetet för att övertyga folkmajoriteten om att förslagen är nödvändiga. Jag tror att det skulle vara en vinnning av dagens debatt, om vi kunde komma bort från dessa moraliska indignationsinsinuationer, för att nu begagna ett kort ord.

Har man arbetslöshet och depression, är det alltså ingen risk att öka den statliga upplåningen. Är det däremot högkonjunktur, får man vara försiktig med den statliga upplåningen och helst minska den. Detta är en ytterligt elementär sats, men jag tycker att man har glömt bort den här i debatten. Beskattningen måste ju bedömas mot bakgrunden av uppfattningen om konjunkturläget.

Nu är alla, som hittills yttrat sig i denna debatt, överens om att vi står inför ett läge med stigande konjunkturer. Detta ändrade konjunkturläge leder med nödvändighet också till en ändrad bedömning av skattepolitiken. Jag skall göra ett medgivande: om man har denna grunduppfattning beträffande sambandet mellan konjunkturpolitik och skattepolitik, så är det inte en linje som uppmantrar till en lättsinnig finanspolitik, ty all erfarenhet visar att om man genomför en utgift så är det svårt att få bort den igen. Denna min uppfattning innebär, att man vid beslut om nya utgifter får beakta att vi kan komma i ett konjunkturläge, där den nya utgiften måste bestridas med nya skatter. Jag tror att det finns anledning för oss alla att levandegöra den sanningen för oss. Nya utgifter binder oss. I ett nytt konjunkturläge, där man vill minska den statliga upplåningen, kan man inte utan vidare pressa ned utgifterna. Erfarenheten visar att detta är svårt, och därför gäller det att före ett beslut om en ny utgift fundera på om den till äventyrs är så viktig, att man i ett annat konjunkturläge är beredd att försvara den genom

en skattehöjning. Jag tror att det skulle vara mycket bra, om man på alla håll ville tillämpa *den* ekonomiska visdomen.

Och då kan jag inte undgå, herr Aastrup, att tänka på folkpartiets förflutna. När höjde folkpartiet ett varningens ord mot utgifterna förrän precis i det ögonblick, då man plötsligt såg att det fanns risker? Hur ofta har det inte i denna kammare, i medkammaren och i pressen förekommit, att folkpartiet angripit regeringen för snålhet och njugghet när det gällt skola och undervisningsväsen, vägar eller pensioner? Gång på gång har regeringen fått säga: »Vi har inte råd.» Och vilka är det som ivrigast drivit utgiftspolitiken, om icke folkpartiet? Det har från dess sida varit en ständig överbudspolitik på praktiskt taget hela fronten av de statliga utgifterna.

Jag tror att det skulle vara en annan, i hög grad viktig behållning av dagens debatt och av läget just nu, om vi vid varje beslut om nya utgifter beaktade, att vi i ett annat konjunkturläge kan vara tvingade att försvara framstegen genom en höjning av skatterna. En dylik insikt skulle säkerligen mana till ett betydande mått av försiktighet och återhållsamhet; men den skulle icke leda till försök att rasera det, som vi gemensamt har byggt upp.

Det är klart att vi mot denna bakgrund med djupaste oro ser att centerpartiet nu på en punkt går in för en våldsam utgiftsökning. Talet om att man tillför statskassan nya inkomster för att täcka de nya utgifterna är med förlov sagt rent nonsens; ökar man statsinkomsterna med en procents högre uttag på pensionsavgiften, så är det också en ökning av skattetrycket. Det beklagliga är alltså att centerpartiet har ansett, att den nuvarande ekonomiska situationen är så god att det finns utrymme för en ganska kraftig höjning av skattetrycket, men velat använda den skattemöjlighet, som alltså fanns, icke till vad vi skulle kunna kalla en sanering av landets affärer utan till en ny utgift. Mot bakgrunden av sambandet mellan utgifter och inkomster, som jag tror att man måste ha klart för

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

sig, är det visserligen roligt att centerpartiet anser vår ekonomiska situation vara så god, men det är kanske litet illavarslande för framtiden. En procents högre uttag på pensionsavgiften betyder för den, som har 15 000 kronor i beskattningsbar inkomst, 150 kronor i merskatt, det kan man inte komma förbi.

Folkpartiets linje är väl mera svåröverblickbar, och jag skall inte fördjupa mig i folkpartiets förslag förrän jag får se hur det ser ut. Det gläder mig emellertid mycket om herr Aastrup, folkpartiets talesman här i kammaren, vill göra rent bord med den föreställning, som har skyntat i den offentliga debatten, nämligen att vår ekonomiska situation skulle vara så god att vi har råd att gå vidare utan några nämnvärda inkomstförstärkningar eller besparingar. Om vi här står inför en tillnyktring inom folkpartiet, får vi se när folkpartiets förslag föreligger. Jag uppfattade i varje fall herr Aastrups bedömning i dag såsom betydligt lugnare än den som tidigare präglat folkpartiets offentliga debattinlägg på denna punkt och som jag tyckte var farligt lössläppt.

Högerpartiet kommer, att döma av herr Ewerlöfs anförande, att köra fram med sin besparingslinje. Vad innebär den? Ja, den innebär — jag är ledsen över att behöva säga det — en skattehöjning med tyngdpunkten lagd på barnfamiljerna. Vi kan inte för vårt liv begripa varför barnfamiljerna i en ekonomisk kris skulle drabbas av en skattehöjning medan vi andra, som har vuxna barn, skulle slippa ifrån den.

Jag föreställer mig att ingen begär att jag efter herr Strands skickligt gjorda och uttömmande exposé skall gå närmare in på den ekonomiska situationen såsom vi bedömer den. Herr Strand har här analyserat läget på ett, som jag tyckte, fullt uttömmande sätt. Jag vill bara repetera några punkter.

Vi har för närvarande en statlig upplåning som närmar sig de tre miljarderna. Den kan vi tåla i ett konjunkturläge med depressionstendenser inom näringslivet. Ännu har det inte hänt några olyckor på grund av denna statliga upplå-

ning, och det är väl sannolikt att vi kan klara oss en tid till. Men är det någon som tror att en upplåning av den storleksordningen går att klara, om konjunkturen på allvar övergår i högkonjunktur? Regeringen tror det inte. Vi tror att det skulle vara en farlig lek med Sveriges ekonomi, om man försökte handla med den utgångspunkten. Alltså: vi har för närvarande en stor statlig upplåning, som närmar sig tre miljarder kronor, hittills har det gått bra, men vi går mot stigande konjunkturer, och följaktligen bör den statliga upplåningen bringas ned.

Om vi sedan övergår till att granska situationen under nästa budgetår finner vi att det förhåller sig precis så som herr Strand nyss utvecklade. Om inga åtgärder vidtogs skulle vi alltså nästa budgetår få en statlig upplåning på tre miljarder kronor. Med oförändrade skatter kan vi räkna med en automatisk inkomststegring på 600 à 700 miljoner kronor. Dessa 600—700 miljoner kronor räcker ungefär till att täcka de automatiskt stigande utgifterna. Bland dessa automatiskt stigande utgifter finns kostnaderna för sparprenierna, som regeringen föreslog på försök för att tillmötesgå ett krav från oppositionens sida. Den historien medför 100 miljoner kronor i automatiskt stigande utgifter under nästa budgetår. Såvitt vi kan bedöma läget kommer alltså de automatiskt stigande inkomsterna att tagas i anspråk för de automatiskt stigande utgifterna. Ja, men då uppstår ju jämvikt? Nej, trots vad som har sagts från oppositionens sida är denna kammare beredd till långt gående utgiftsökningar.

Man är beredd att ta en stegring av folkpensionerna som är stor — en av de största stegringar som har förekommit under efterkrigstiden. Man är beredd att genomföra en modern invaliditetsförsäkring. Man är beredd att inom folkpensioneringens ram genomföra en hygglig familjepensionering. Ingen röst har, såvitt jag hittills kunnat upptäcka, höjts för att stoppa dessa utgifter. Sannolikt kommer de nästa budgetår att uppgå till 350 miljoner kronor, som det gäller att

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

skaffa. Det finns andra utgifter som jag är övertygad om att vi är överens om. Vi är säkert överens om att universitetens och forskningens utbyggnad skall fortsätta. Vi är säkert överens om att när vi nu äntligen kommit i gång med utbyggandet av mentalsjukvården, skall den utvecklingen icke avbrytas. Hur stora kostnaderna härför blir, beror på riksdagen. Jag skulle tro att man inte kommer undan med mindre än 80 miljoner kronor i utgiftsstegringar härför vid slutet av nästa års riksdag. Det är en gissning — vi får se om den är riktig eller ej.

Jag har här nämnt två utgiftsposter — bara två — som jag föreställer mig att det inte råder några delade meningar om. Ja, säger ni i oppositionen, men vi kan väl spara! Besparingsutredningens samlade förslag uppgår emellertid, som Axel Strand nyss sade, inte till mer än 120 miljoner kronor för nästa år. Under det att de automatiskt stegrade inkomsterna går ganska jämnt upp med de automatiskt stegrade utgifterna, räcker besparingsutredningens förslag inte till en tredjedel av de av mig nu omnämnda utgiftsökningarna om vilka jag föreställer mig att ingen strid kommer att stå. Dessutom föreligger några särönskemål. Det finns de som tycker att vi skall i fortsättningen bygga vägar i snabbare takt än hittills. Jag har sett att man kritiserat besparingsutredningen på den punkten, men besparingsutredningen har dock föreslagit en stegring med 60 miljoner om året. Det är 60 miljoner som skall skaffas på något sätt.

Sammanställ nu det här, ärade kammarledamöter: dels en vilja att pressa ned den statliga upplåningen från den nuvarande alltför höga nivån och utgiftsstegringar som vi alla är överens om, dels besparingar om vilka vi kanske är överens, kanske inte. Så frågar jag: Vilka är det som driver en överbudspolitik, en lättsinnets politik? Är det regeringen, som under ett valår säger: dessa konsekvenser bör vi inte ta utan vi måste genomföra en inkomstförstärkning?

Sedan får vi ju diskutera om de andra alternativen, de som högern, folkpartiet

och centerpartiet kommer med, är bättre än vårt. Det vore dock en stor vinning om vi under debatten kunde enas om ungefärligen dessa utgångspunkter för bedömningen.

Jag kan gå ett stycke längre. I herr Ewerlöfs anförande fanns ett resonemang om att man inte skall begära att kreditpolitiken skall klara svårigheterna. Detta vore att ställa övermänskliga anspråk på kreditpolitiken. Det kommer i ett läge då vi behöver en ökad expansivitet i näringslivet att framtvinga räntor som blir ytterligt ansträngande. Det kommer att framtvinga en restriktivitet som riksbanksledningen kanske inte går i land med, hur morsk den än är. Men, herr Ewerlöf, just eftersom vi inte tror att man genom räntepolitiska åtgärder och genom hänsynslös kreditåstramning kan nå fram till en önskad ekonomisk balans, måste man göra någonting annat. Vi har velat komplettera kreditpolitiken med en stram finanspolitik, och det är ganska besynnerligt att just herr Ewerlöf som är så uppfylld av samma uppfattning som jag, att kreditpolitiken inte kommer att lyckas bemästra dessa svårigheter, har så svårt att se vilka motiv som har legat bakom regeringens ställningstagande. Så långt det gäller sambandet mellan finanspolitik och kreditpolitik, mellan räntepolitik och skatter, är vi alltså överens. En lättsinnig skattepolitik och en lättsinnig utgiftspolitik framtvingar högre räntor och vice versa.

Men sedan måste jag inlägga en alldeles bestämd gensaga mot slutorden både från herr Ewerlöf och från herr Aastrup. Herrarna kom båda in i en agitatorisk utläggning om vad striden gäller. Herr Aastrup sade att det gäller kampen för individens frihet mot en stat som skaffar sig allt större och större inflytande, och herr Ewerlöf tyckte att det var onödigt med omskrivningar; enligt herr Ewerlöf gäller striden om det skall tas ett steg i socialistisk riktning eller ej.

Vad skall de här pengarna användas till? De skall användas till att ge sambandet resurser att föra en aktiv arbetsmarknadspolitik, så att folk kan få arbete på

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

de lämpligaste ställena och i de lämpligaste sysselsättningarna. De skall användas till en aktiv skolpolitik, till en utbyggnad av yrkesskoleundervisningen och av universiteten. De skall användas till vårt försvar. De skall användas till våra vägar. De skall användas till ett fortsatt byggande för framtiden i form av bostäder och kraftverk, för rationalisering av våra järnvägar och allt sådant.

På vilken punkt, herr Aastrup, minskas individens rörelsefrihet om man får bättre pensioner? Blir det därmed en minskning av individens rörelsefrihet? Nej, det betyder att vi som har det hyggligt ställt får avstå en liten del av vårt överflöd för den standardhöjning på 250 kronor som pensionärerna får nästa år. Är det en ökning av statens makt? Är det inte en ökning av individens rörelsefrihet som sker därigenom? På vilken punkt är ett fortsatt utbyggande av sjukvården ett hot mot den enskilde individen? Är det ett hot mot den enskilde individen om vi skaffar pengar så att vi kan öka antalet professorer vid Stockholms högskola — och jag hoppas att Lundauniversitetet också håller sig framme — vid Uppsala universitet o. s. v.? Betyder det ett hot mot den enskilde individens frihet om vägväsendet fortsätter att byggas ut? Är det ett hot mot den enskilde individens frihet om vi kan hålla försvaret vid den nivå som jag fror att ansvarskännande människor anser nödvändig i en otrygg och osäker värld? Det är detta det är fråga om. Varför skall man föra in en ideologisk motsättning i onödan?

Till herr Ewerlöf vill jag säga: Är det socialism herr Sträng presenterar på s. 70 i sin proposition? Vad herr Sträng där har anfört har åberopats av herr Aastrup som exempel på det farliga hotet mot individens frihet. Herr Aastrup utelämnade emellertid början av resonemanget och tog bara med slutet; jag skall läsa upp hela uttalandet: »De kollektiva uppgifterna, som de framträder i bland annat kraftutbyggande, vägbyggande, undervisning och forskning, olika värdområden, hjälp till eftersatta minoriteter, standardförbättring för folkpensionärerna och uppehållande av den försvarskraft som utgör underlaget för vår neutralitetspolitik, får inte eftersättas. Skall en sådan förklaring bli mer än tomma ord, måste vi självfallet också ta de ekonomiska konsekvenserna härav. En progressiv samhällssyn» — här började herr Aastrup sitt citat — »med ansvar för de gemensamma uppgifter vi har oss förelagda är icke förenlig med en negativ attityd till samhällets behov av erforderliga ekonomiska resurser. Från den grunduppfattningen bör det statsfinansiella problemet i dag angripas.»

Ja, herr Ewerlöf, om detta är socialism, då tror jag att vi är socialister allihop!

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern började med att beskylla oppositionen för att inte på något sätt ha angivit sin ställning. Här hade nu regeringen presenterat sin ståndpunkt, men om oppositionens ställning visste man ingenting, utan oppositionen förbehöll sig att vänta. Detta är — som så mycket annat i fortsättningen av vad statsministern hade att säga — att ställa förhållandena på huvudet. Vi har redan i våras presenterat ett i detalj fixerat alternativ till den ofullbordade budget, som regeringen då lade fram. Jag började med att i dag konstatera att det sedan dess bara blivit några små obetydliga modifieringar i budgetsiffrorna och att vårt förslag i och för sig därför står sig bra. Nu först får vi ju veta, vad regeringen själv menat med sin budget.

Vi är ju redan ett stycke in på budgetåret. Det är i och för sig en anomali, att vi inte fått veta regeringens inställning förrän nu. Det har försatt oss i det läget, att vi inte kan räkna med att våra i våras presenterade siffror kan hålla i alla delar, utan vi kommer att i en motion försöka rädda vad som räddas kan för återstoden av detta budgetår.

Därefter resonerade statsministern angående budgeten som om den helt

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

och hållet var en produkt av konjunkturen. Man fick se, hurudan konjunkturen var, och sedan skulle man lämpa sig efter den. Herregud, hela mitt anförande nyss gick ut på att framhålla hur litet budgeten i själva verket visar sig vara beroende av konjunkturen. Budgeten rullar fram oberoende av konjunkturen, och det finns ju inget mera slående exempel härpå än det som vi har fått med regeringens nu framlagda förslag.

Låt oss gå till förra året. Då hade vi en doppling i konjunkturen, och jag bestrider inte att det i en sådan avmattning kan vara försvarligt med en upplåning för statens räkning för att hålla hjulen i gång bättre. Jag anmärker inte på att resultatet av det föregående budgetåret totalt blev en upplåning av 1 261 miljoner kronor och året dessförinnan 1 260 miljoner kronor, en upplåning under två depressionsår, medvetet företagen för att staten skulle ha större möjligheter att hålla ruljansen i gång. Nu har konjunkturen definitivt vänt, och vi går med kraftiga steg mot en högkonjunktur, d. v. s. en konjunktur då man — i den mån man låter budgeten rättas efter konjunkturen — skulle banta ned budgeten. Statsutgifterna skulle då hållas nere för att motverka inflationstendenserna; det är statsministerns utläggning om budgetens konjunkturkonstruerade innebörd. Men vad har vi fått? Jo, vi har fått ett budgetförslag, som innebär stegrade statsutgifter med 1 160 miljoner kronor och som i sin tur föranleder skattehöjning. Inte bara det, budgeten innebär också en fördubbling av lånebehovet. Hur menar statsministern att ett sådant förslag skall kunna vara förenligt med vad han själv säger angående nödvändigheten att låta budgeten anpassa sig efter konjunkturen?

Det är denna fullkomligt perverterade förändring av konjunkturpolitiken som vi opponerar oss emot och som också innefattar stora risker. Vad är det som gör att vi här i landet över huvud taget känner oss stå inför ett inflationshot? Det är ingenting som hänt utomlands.

Inflationshotet är helt och hållet framkallat av den explosionsartade stegring av statsutgifterna som här anmäls från budgetåret 1958/59 till 1959/60. Det är denna stegring som är det stora kruxet. Jag har försökt att klargöra, varför vi i ett läge sådant som detta anser att boten inte kan sökas i att godta alla dessa ökningar i utgifter och ökningar i skatter, utan att det är en riktigare och säkrare väg att i stället skära ned statsutgifterna.

Nu ville statsministern liksom inkasera någon enighet mellan oss. Jag framhöll svårigheterna att få en finanspolitik att fungera i den nu tillskapade situationen, där regeringen rör sig med detta astronomiska upplåningsbehov på två och en halv miljarder kronor i en uppgångskonjunktur. Med den politiken fördärvar man möjligheterna att föra en penningpolitik, som skall kunna fylla sitt ändamål. Detta vänder statsministern till att jag är ense med honom om att vi befinner oss i en situation, där penningpolitiken inte går att använda, utan vi måste anlita andra medel. Vi inom högern menar att det medel som här skall anlitas är att få ned statens upplåning till rimliga proportioner, så att penningpolitiken verkligen blir i stånd att fullgöra sin uppgift, en uppgift som vi betraktar såsom omistlig när det gäller att bekämpa inflationen. Innebörden av detta är närmast motsatt till vad statsministern gör gällande.

Låt mig sedan återkomma till vad som hände i fjolårets valrörelse. Jag kan inte förstå annat än att man på regeringshåll, med den kännedom man hade om utvecklingen framöver, måste ha förstått att vi ändå nalkades en annan situation, än den som gällde vid tiden för valrörelsen. Det framhölls då, såsom skedde från högerpartiet, att vi hade samlat på oss nya utgiftsbehov. Från högerhåll sade man sig vara övertygad om att det förr eller senare skulle komma en omsättningskatt som ett brev på posten. Om man då fann sig kunna förklara, att det i dåvarande konjunktur inte var aktuellt med någon skattehöjning, kan det väl knappast an

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ses vara ett uttömmande och ärligt besked för en nära framtid.

Herr AASTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle naturligtvis tacka för det svar jag fick av statsministern på min fråga om handelsministern, men statsministern missförstod mig. Jag var inte nämnvärt intresserad av att veta var handelsministern befann sig under september—oktober, utan min fråga lydde på följande sätt: Har handelsministern granskat regeringens aktuella skattehöjningsprogram, dels med hänsyn till dess allmänna konsekvenser för vår konkurrenskraft, dels med tanke på de praktiska svårigheter och bekymmer som omsättningsskatten kommer att vålla näringslivet? Nu är ju handelsministern i kammaren, och jag hoppas att vi kan få ett svar från honom.

Statsministern ville göra gällande att regeringen kommer att ha den kostnadsstegring, som omsättningsskatten förorsakar, helt i sin hand. Jag gratulerar herr statsministern till denna tro! Men vägar svenska folket lita i detta avseende på den statsman, under vars period som statsminister det svenska penningvärdet sjunkit till den milda grad? Finansministern är inte så säker på sin sak. Läser man hans utläggning om kompensationshotet finner man, att finansministern endast har en förhoppning i sammanhanget, nämligen att arbetsgivarna skall visa en fast motståndsvilja.

Det citat jag anförde om eventuella skattehöjningar, som statsministern talat om förna året, var inte hämtat ur radiodebatten utan ur en intervju i Dagens Nyheter den 10 september 1958, och det löd på följande sätt: »Jag har anledning att betona att i dagens läge är det inte aktuellt med nya skatter.» Nej, herr statsminister, Ni ingav vid det tillfället svenska folket det intrycket att inga skattehöjningar var aktuella.

Min fråga var emellertid ställd på ett annat sätt. Jag frågade: »Hade inte finansministern talat ett ord med statsministern och sagt honom att det var

tänkbart att skattehöjningar kunde komma i fråga?» På den frågan fick jag inget svar.

Det är en dyrbar syn att se statsministern framhålla sig som den som hållit emot den statliga utgiftsexpansionen medan vi inom folkpartiet drivit på alla dessa utgifter. Det var enligt statsministern folkpartiets överbudspolitik som försatt oss i detta läge. Ja, statsministern har, det måste erkännas, en monumental förmåga att vara obesvrad även när han jonglerar som bäst.

Sedan några ord med anledning av statsministerns slutord i sitt anförande. Jag skulle vilja säga följande: Om staten tar hand om alla medborgares inkomster och sörjer för alla deras behov, har vi då nått fram till den Erlanderska idealstaten?

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Riskerna för en sådan utveckling som herr Aastrup antydde mot slutet av sitt anförande förefaller inte vara direkt överväldigande. Vi har upplevt en standardförbättring hos svenska folket, vilken tagit sig uttryck på alla möjliga vägar under den socialdemokratiska regeringens tid. Det är ett faktum att vi befinner oss i en standardutveckling, som många människor runt om i världen avundas oss. Det är inte bara bilarna det gäller, utan det finns ju många, många andra områden. Med sin skildring om vart vi syftar med vår ekonomiska politik får väl herr Aastrup vända sig till något annat land, som han kanske hade i tankarna.

Men låt mig återgå till herr Ewerlöfs resonemang om skatterna och konjunkturerna. Om herr Ewerlöfs påstående, att jag vilselett svenska folket varit riktigt, vad hade jag då svarat på frågan om det skulle bli skattehöjningar? Jag hade svarat nej! Gjorde jag det? Jag sade i stället: »Skatten skall ses i samband med konjunkturerna.» Vartenda svar är bemängt med detta.

Det är väl alldeles uppenbart att man då utlämnar sig åt motståndarna, ty de

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

har ju all möjlighet att säga, som också högern gjorde i en stor annons två dagar före valet: »Socialdemokraterna lämnar inget svar.» Nej, det gjorde vi inte, men det hindrar inte att man nu går omkring och bygger upp den föreställningen att jag har svarat nej. Mitt svar uppfattades vid den tidpunkten på rätt sätt av mina dåvarande motståndare. Det uppfattades som ett svar att man varken kunde säga nej eller ja. Vad jag däremot svarade klart nej på var: »Blir det skattehöjningar såsom högern påstår att det skall bli budgetåret 1958/59?» Det har inte blivit några sådana skattehöjningar heller. Skulle man inte i den allmänna anständighetens namn kunna få bort denna diskussion som inte gagnar någon utan i stället minskar det svenska folkets tillit både till dem som slungar ut anklagelserna utan grund och till dem som blir föremål för anklagelserna. Om — jag upprepar det ännu en gång — jag hade velat svara nej, varför i all världens namn skulle jag då förse detta nej med alla dessa sirligheter »med hänsyn till konjunkurläget» o. s. v.? Årade kammarledamöter, är det någon som tror att jag i valrörelsen 1958 skulle vara beredd att avstå från möjligheterna att fram till nästa val begagna mig av finanspolitiken som ett konjunkturpolitiskt hjälpmedel? Det skulle ett nej ha betydelse, men ett sådant nej är inte avgivet.

Men det är klart att hade det funnits en frågeställare av herr Ewerlöfs intelligenta läggning i debatten, hade mitt svar varit besvärligare att ge. Herr Ewerlöf accepterar nämligen tanken på att skatterna skall ingå i konjunkturpolitiken. Detta gjorde icke herr Ewerlöfs partiledare, herr Hjalmarsen. Herr Ewerlöf står nu i denna talarstol och säger: »Jag har ingenting att erinra mot att det bedrevs en aktiv arbetsmarknadspolitik, även om detta medförde, att vi fick ökad statlig upplåning.» Ja, hade herr Ewerlöf sagt detta i valrörelsen 1958, hade han väl blivit utsluten ur högerpartiet, ty då hörde vi från högerens alla talarstolar att lan-

det skulle gå mot en katastrof och att det var oförsvarligt med tanke på landets ekonomi, om den statliga upplåningen skulle öka till ett belopp som ibland uppgavs till 1 210 miljoner kronor, ibland till ett högre belopp och ibland till ett litet mindre belopp. Denna statliga upplåning skildrades av högerpartiets ledare i den debatt, som det var fråga om, som en katastrof för landet. Om högerpartiets ledare, liksom herr Ewerlöf gör här i dag, sagt i radiodebatten att han väl förstod att man under en nedgångsperiod är tvungen att låna pengar, kunde han ha frågat hur statsministern skulle göra när konjunkturerna gick uppåt. Högern fasthöll envist vid att det inte fanns något sammanhang mellan statsskuld och konjunkturer. Högerledaren tjatade envist om att det var en olycka och en förfärlig skandal att statsskulden steg och steg på detta sätt, och han lyckades lura både sitt parti och större delen av sin press och de flesta av sina agitatorer att följa sig. Men nu i dag, den 28 oktober, har vi fått höra att det i dåliga tider inte finns någonting att erinra mot att man ökar den statliga upplåningen. Hade herr Ewerlöf varit motståndare i radiodebatten, medger jag att jag hade fått en hårdare match än jag i själva verket hade, då man utgick ifrån att all statlig upplåning oavsett konjunkturerna är skadlig.

Jag skall inte utnyttja det övertag jag har genom att nu kunna tala utan tidsbegränsning utan bara konstatera att jag betraktar det som en framgång, om vi kan komma överens om att det finns ett samband mellan en stram finanspolitik och en stram kreditpolitik. Jag tyckte att det på den punkten var en överensstämmelse i herr Ewerlöfs och mina bedömningar — jag hoppas att det inte är någon missuppfattning från min sida. En stram finanspolitik behövs som ett stöd för en stram kreditpolitik, om vi skall kunna hålla konjunkturen i styr. Jag kan inte förstå att det skall vara någon idé att söka finna någon meningskiljaktighet på den punkten mellan herr Ewerlöf och mig. Nej, meningskiljaktig-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

heten ligger i vilka vägar man skall gå för att nå en stram finanspolitik. Vi tror inte på högerens besparingslinje, därför att den linjen i stor utsträckning inte innebär något annat än en skatthöjning för vissa grupper av befolkningen. Vår linje är ett försök att gemensamt bära de ökade utgifterna. Det är skillnaden mellan högerens linje och vår linje, men när det gäller den allmänna grundinställningen, att finanspolitiken måste vara stram som stöd för en stram kreditpolitik, tror jag inte att det finns någon meningsskiljaktighet mellan herr Ewerlöf och mig.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyckades inte uttrycka mig tillräckligt klart för att statsministern skulle förstå vad jag menade med mina invändningar. Jag ville först och främst göra gällande, att finanspolitiken i sig själv inte är ägnad att växla för mycket med hänsyn till konjunkturen. Man kan inte ha finanspolitiken såsom ett ensamt konjunkturstyrande element — den är för bristfällig för det ändamålet. Men naturligtvis kan man inom vissa gränser ändå använda den såsom under förra budgetåret med dess upplåningsbehov på 1 260 miljoner kronor.

Statsministern kan väl ändå inte påstå att det är konjunkturerna som är orsaken till att budgeten från 1958/59 till 1959/60 stigit med utgifter på 1 160 miljoner kronor, samtidigt som vi rör oss med en totalbudget, som har en brist på 2 500 miljoner kronor? Vad är det för konjunkturer som är orsaken till denna explosionsartade utveckling? Jag förstår inte någonting av detta. Det är ju helt enkelt bara ett uppsamlade av på varandra radade, icke sins emellan koordinerade beslut om utgifter hit och utgifter dit som, när man lägger dem allesammans i en hög, resulterar i siffror av denna omfattning.

Nu vill statsministern fortfarande göra gällande, att han håller på att man måste föra en mycket restriktiv politik under en högkonjunktur. Ja, men var

finns restriktiviteten? Är det de 2,5 miljarder, som nu skall upplånas under innevarande halvår och som är dubbelt så mycket som vi lånade upp under depressionen, som är uttrycket för regeringens mening, att man bör föra en restriktiv politik under en uppåtgående konjunktur? Det framstår för mig fortfarande som en obesvarad fråga.

Herr AASTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! När finansministern i propositionen talar om en begränsning av stegringen i allmänhetens realinkomster, då måste dessa ord innebära, att allmänheten alltid måste betala de offentliga utgiftsstegringarna genom en inskränkning av den egna konsumtionen. En viss del av den enskildes inkomststegringar tas alltså normalt i anspråk för nya statliga utgifter. Detta sker automatiskt genom den effekt på statsinkomsterna, som skatteunderlagets tillväxt har utan nya skatter. Men vad finansministern och regeringen den här gången är ute efter är inte bara en begränsning av stegringen av allmänhetens realinkomster, utan man tar genom de nya skatterna hand om alla de nya inkomster, som medborgarna genom flit och arbete skaffat sig, och dessutom en hel del ytterligare. Det handlar alltså inte om en begränsning av stegringen, utan om en sänkning av medborgarnas realinkomster. Det är möjligt att några finner en sådan skattepolitik förträfflig, och den passar ju som hand i handske med den socialistiska misstron mot den enskildes förmåga att tänka förnuftigt och själv bestämma sig för vad han helst vill konsumera. Jag har velat säga detta med anledning av den diskussion, som här har förts mellan herr Ewerlöf och statsministern.

När statsministern nu kommer tillbaka till frågan vad han sagt eller inte sagt i september förra året, så sträcker han ut armarna och frågar: »Varför skulle jag förse mitt uttalande med utsirningar, om jag menade nej?» Är det inte ganska farligt, herr statsminister, att göra ett sådant uttalande, om man vill att svenska

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

folket skall ha kvar någon tro på att det som sägs från högsta håll är att lita på? Det får väl inte bli så, att man säger om politikerna att deras uttalanden är precis samma sak som en rävlva med flera utgångar.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Jag ber om ursäkt, herr talman, för att jag återkommer till den moraliska fråga, som herr Aastrup driver med sådan energi. Om jag använder mig av exakt samma uttryckssätt som en av våra professorer i nationalekonomi för att besvara en fråga om skattesituationen i nuvarande läge, då är jag alltså ohederlig! Men hur är det med honom då!

Mitt svar var väl inte på något sätt avsett att vilseleda. Mitt svar på frågan om skatternas höjd var uteslutande en hänvisning till att skatterna är en funktion av konjunkturläget. Det är ett svar, öppet och utan krusiduller. Varför kan inte herr Aastrup medge, att denna propaganda är ovärdig folkpartiets talesman i denna kammare? Jag har inte haft anledning att bry mig om frågan, som inte heller har framställts tidigare här i riksdagen på det sätt som har skett i dag. Jag tror att vi politiker har all anledning att vara aktsamma om allmänhetens tillit till oss. Men den aktsamheten vinner man sannerligen inte genom att vägra förstå vad en motståndare har försökt klarlägga i en debatt.

När det gäller herr Ewerlöf vill jag bara konstatera, att det väl endast är en del av utgiftsstegringen, som beror på det försämrade konjunkturläget, men att det finns delar av utgiftsstegringen, som gör det, är uppenbart. Utgifterna för arbetslöshetens bekämpande och ökningen av bostadsbyggandet är ju allt delar av en stegrad aktivitet för att komma till rätta med sysselsättningsbekymren. Dessa utgifter utgör ju ändå så mycket, att nära hälften av budgetunderskottet för närvarande beräknas vara föranlett av åtgärder av denna typ. Men jag skall vara generös och medge, att vi kan bortse från denna del. Vad jag har uppehållit mig

vid i mina inlägg är inte den ökning av utgifterna som är konjunkturbetonad utan vad jag har uppehållit mig vid är att utgifterna kan i större utsträckning än normalt bestridas med lån under en nedgångsperiod och att man inte kan förfara på ett sådant sätt under en uppgångsperiod. Med andra ord: Det gäller inte här i första hand den utgiftsökning som är beroende på konjunkturutvecklingen, även om den kan gälla stora, till hundratals miljoner kronor utgående poster, utan vad man här måste ha i blickpunkten är behovet av inkomstförstärkningar, och det behovet har framkallats av konjunkturutvecklingen.

Jag tror inte att det är någonting konstigt i att man lägger upp saken på detta sätt. Herr Ewerlöf får nog lov att se på dessa ting med utgångspunkt från hans egen bedömning, sådan den kommit fram i dag, och inte med utgångspunkt från högerns agitation före 1958 års val. Skiljaktigheten mellan herr Ewerlöfs och min konjunkturbedömning är mindre än vad kammaren kanske fick intryck av vid avlyssnande av herr Ewerlöfs senaste anförande.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Till den nu aktuella frågan om omsättningsskatten framförde vi från vårt partis sida redan på ett tidigt stadium, när skattefrågan var aktuell under vårriksdagen, att vi icke kunde förorda en sådan form av skattehöjning, som regeringen och framför allt finansministern gick in för. Som ett kuriosum vill jag erinra om att man under vintern, när vi hade arbetslöshet, från regeringens sida sade, att omsättningsskatten var ett lämpligt verktyg i en nedgångsperiod — det skulle bli en solidaritetsskatt, sade man. Nu säger statsministern, att i det nuvarande konjunkturläget med ett påtagligt uppsving skall samma omsättningsskatt bidra till att hålla konjunkturen rätt.

Jag skall inte fördjupa mig i detta resonemang, jag vill bara påtala det mycket märkliga, att man talar om en stats-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

finansiell kris mitt i ett nytt konjunkturnuppsving och utan att någon egentligen vill påtaga sig ansvaret för att en sådan situation uppstått. Vi har hört under debatten hur experter på olika håll räknat fram fantastiska summor, som underskottet i statsbudgeten skulle uppgå till. Hur många miljarder det handlar om skall jag inte gå in på — det överlåter jag åt regeringens experter att beräkna om de kan, vilket jag betvivlar. Men jag skall ta fasta på en siffra, som innebär att det behövs 900 miljoner ytterligare under detta budgetår för att räkningen skall gå ihop. Det motsvarar 130 kronor per invånare eller 520 kronor för en tvåbarnsfamilj, och det är inga småpengar. Och regeringen skriver ut en räkning, inte på 900 miljoner utan på 1 625 miljoner kronor. Det motsvarar 252 kronor per invånare eller 928 kronor för en tvåbarnsfamilj i genomsnitt sett. En del av pengarna skall visserligen återgå till dem som inte tjänar mer än 40 000 kronor per år; de flesta skall få en krona i veckan i minskad statsskatt, och en del, d. v. s. de som har det ganska hyggligt redan förut, skall få 2:70 i veckan i återbäring. Det är en ganska utmanande politik mot de breda folklagen här i landet. Regeringen har satt sig i en position som måste vara långt ifrån tilltalande.

Hur har dessa statsfinansiella svårigheter uppkommit? Under debatten har vi hört hur från borgerligt håll, framför allt från högerns sida, har hävdats, att det är de stora sociala utgifterna som åstadkommit den aktuella situationen, medan regeringspartiet talar om att hela läget uppstått genom ett slags automatik som människor inte kan rå på. De båda ståndpunkterna är ingenting annat än försök att bortförklara ett faktiskt förhållande.

Vi säger klart och öppet, varifrån underskottet kommer. Den första och huvudsakliga anledningen är den våldsamma upprustning som genomförts under senare år och som man fick ett sådant skrämmande framtidsperspektiv av genom den s. k. försvarsuppgörelsen 1958. Jämför försvarsutgifterna nu och för tre

år sedan! De är på driftbudgeten ganska exakt 900 miljoner högre än 1956. Här ligger praktiskt taget hela den miljard, som finansministern nu är ute och söker och som han skall plocka in framför allt av landets småfolk.

Jag skall inte uppta någon försvarspolitisk debatt i dag, men jag ville ställa ett par frågor. Är det någon av kammarens ledamöter som vill påstå, att vi år 1959 behöver ett försvar som är i det närmaste en miljard dyrare än 1956? Den som påstår detta måste också tala om varför. Har vårt land utsatts för hot ifrån något håll? Är den internationella situationen försämrad? Är det närmaste perspektivet ett allmänt krig? Jag måste svara nej på dessa frågor. Situationen har ju förbättrats sedan 1956. Då hade vi kriget mot Egypten, Suez-krisen, som kunde utvecklats till en allvarlig konflikt. Men nu har vi lugn, och vi har tilltagande internationell avspänning och stora utsikter till bättre relationer mellan stormakterna. Men ändå fortsätter man som om man vore blind på båda ögonen och håller fast vid en uppgörelse, som tillförsäkrar krigsmakten ett årligt tillskott på minst 200 miljoner. Det blir 3 250 miljoner till militären i år, nästa år är siffran ungefär 3,5 miljarder, och i mitten på 1960-talet är vi uppe i ungefär 4,5 miljarder, om uppgörelsen från februari 1958 skall hållas.

Vi menar att det är på tiden, att det är nödvändigt ur både politiska och statsfinansiella synpunkter, att denna olyckliga uppgörelse äntligen rivs upp och att man slår in på en sundare linje när det gäller vår militära politik. Men jag skall som sagt inte i dag ta upp någon diskussion om den saken. Jag har bara velat påpeka detta i förbigående; en av de grundläggande orsakerna till de nuvarande statsfinansiella svårigheterna är alltså uppgörelsen från 1958 och den utveckling som fått ske under de senare åren på detta område.

Den andra orsaken till de aktuella statsfinansiella svårigheterna är de utgifter som riksdagens majoritet har gjort till de borgerliga i vissa skattefrågor. Jag vill erinra om följande. År 1958

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

avskaffades kvarlåtenskapsskatten, vilket innebar betydande ekonomiska fördelar för de rikas arv. Redan 1957 mildrades förmögenhetsbeskattningen, så att staten avhände sig några tiotal miljoner kronor. Senast i våras sänkte man trots det statsfinansiella läget bolagskatten med 20 procent, vilket innebar en minskning av skatteinkomsterna med uppemot 250 miljoner kronor. Samtidigt lade man lagförslaget om den skärpta lagervärderingen på is. Hur många miljoner i minskade skatteinkomster detta betyder för staten, kan jag för min del för dagen inte precisera, men att det rör sig om åtskilliga bör man inte hysa något som helst tvivel om. Nu står man där och säger att vi måste ha en allmän omsättningskatt. Folket skall betala med sänkt standard för misstagen i rustningsfrågan och eftergifterna åt de rika i skattefrågorna. Denna politik måste betecknas såsom oförsvärlig av den regering som sitter vid rodret på rösterna från arbetarna och andra löntagare.

Jag skall förbigå detaljerna i vad omsättningskatten innebär för den enskilde. Det kan var och en räkna ut. Men att det blir en klar standardsänkning på 5 å 6 procent för övervägande delen av det svenska folket är klart. Kostnaden för mat och kläder kommer att stiga. Även hyror och transportkostnader kommer att stiga. De kommunala utgifterna kommer att stiga. Jag vet att man räknat ut att införandet av omsättningskatten för Stockholms stad kommer att medföra utgifter på ungefär 15 miljoner kronor. En sådan skattepolitik måste tillbakavisas.

Jag skulle vilja ställa ett par frågor till landsorganisationens ordförande, herr Geijer, men jag ser att han inte är närvarande. Herr Strand, tidigare LO-ordförande, har egentligen besvarat frågan, hur man på högsta fackligt håll tänker ställa sig vid avtalsförhandlingarna. Herr Strand svarade, att man inte kan kompensera det som är omöjligt att kompensera. Någon kompensation för omsättningskattens fördyrande inverkan kommer icke i fråga, om den

mening som herr Strand representerar och som jag förmodar sammanfaller med LO-ledningens mening får bli bestämmande. Jag tror att det var ett svar som mycket kommer att oroa fackföreningsfolket men som glädde de borgerliga, vilket också kom till uttryck däri-genom att herr Ewerlöf uttalade sin stora tacksamhet för detta klara besked från herr Strands sida, att det inte skall bli tal om någon kompensation för kommande prisstegringar. Jag beklagar att situationen är sådan.

Hur blir det nu med folkpensionerna? Jag vet att en enhällig pensionsberedning föreslog att det 1960 skulle utgå till-lägg med 700 kronor för ensamstående och 820 för äkta makar. Detta löfte gavs i samband med tjänstepensionsre-formen. Det upprepades i debatten på offentliga möten och i pressen, men nu går man in för besparingsutredningens förslag, som innebär att höjningen skall begränsas till 250 kronor för ensamstående och 350 kronor för äkta makar. Samtidigt får vi en omsättningskatt som praktiskt taget åter upp hela be-loppet även om man räknar in de 50 respektive 80 kronor som indextillägget beräknas utgöra. Det är ganska utman-nande mot den grupp det här gäller att genomföra en sådan politik. Det gäller människor i sin levnads höst, som inte kan få de förmåner den allmänna tjäns-tepensionen ger andra. Många av dem har också av naturliga skäl inte möjlig-het att leva till 1968, då hela höjningen skall vara genomförd. Vi anser att de måste få höjningen nu. De har kanske trott på löftet från pensionsberedningen och på allt vad man sade i radio och på valmötena tidigare. Tänk er den besvikelse och förbittring som måste uppstå när ett sådant löfte svikes! Jag har uppfattat förslaget som ett allvar-ligt löfte, en allvarlig utfästelse, men nu ser vi att det var skrivet i vatten och att det tjänstgjort som agn på en valkrok.

Vi kommunister nöjer oss inte med att anföra våra kritiska synpunkter mot det förslag som nu föreligger. Vi har också ställt ett klart alternativ. Detta

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

har vi anmält för regeringen i skrivelse i februari månad i år, och vi återkommer med vårt alternativ.

Vad kan man nu göra? Ja, vi går inte med på högerns sociala nedprutningsprogram. Vi anser att det bör finnas pengar för att hålla den sociala standarden uppe och bygga ut den och för att förbättra skolväsendet och den kulturella politiken över huvud taget. Vi menar att det finns pengar och att det är skriande orättvist, att de medel som statskassan behöver nu skall tas in från de minst bärkraftiga i samhället. Vi har rekommenderat att se på förmögenhetsbeskattningen. Årets beskattningsbara förmögenheter över 80 000 kronor uppgick till 29 600 miljoner kronor. Av denna deklarerade väldiga förmögenhetssumma inbetalades 181,8 miljoner kronor i förmögenhetsskatt. Genomsnittligt tas alltså ut av förmögenheten här i landet 0,6 procent i skatt. Detta är ju en förmögenhetsbeskattning av sådan natur, att jag tror att man förgäves får söka dess motsvarighet i något annat jämförbart land. Vi ställer därför kravet att skatten på förmögenhet skall höjas till i genomsnitt 2 procent, vilket skulle innebära 400 miljoner kronor i nya statsinkomster. Enligt den skatteskala, som vi har utarbetat, kan ingen säga, att det skulle bli en oskäligen beskattning av de stora förmögenheterna.

Vi rekommenderar också regeringen att undersöka, om man inte kan höja den statliga inkomstskatten på verkligt stora inkomster. Vi utgår därvid ifrån att de som har över 50 000 kronor i beskattningsbar inkomst kan erlægga mer i skatt än vad de för närvarande gör. Också där måste naturligtvis skalan vara progressiv.

För det tredje vidhåller vi att bolagsskatten skall utgå med 50 procent också framgent och att alltså vårriksdagens beslut skall upphävas — det har ju ännu inte trätt i kraft vid taxeringarna, utan detta sker först den 1 januari nästa år. Det är alldeles onödigt och oriktigt, inte minst med tanke på att vi såsom herr Ewerlöf sade nu går in i en

utpräglad högkonjunktur, att efterskänka 250 miljoner kronor till bolagen.

I samband härmed vill vi också framhålla, att man även bör sikta på beskattning av bolagens förmögenheter. De är enligt nuvarande regler över huvud taget inte beskattade, utan det är bara aktierna som beskattas. Nominellt utgör ju aktierna bara en del av bolagens faktiska förmögenhet, vilket också klart framgår av bolagens verksamhetsberättelser, där brandförsäkringsvärdet ibland är tio gånger så stort som det bokförda värdet av bolagens tillgångar. Här finns alltså pengar mer än väl att ta för att fylla det hål i budgeten som regeringen nu ämnar täcka med en omsättningsskatt.

Vi har också aktualiserat frågan om skatt på kursstegringsvinster på aktier. Bara på något över ett år beräknas kursstegringsvinsterna enbart på fondbörsen i Stockholm uppgå till ungefär 5 miljarder kronor. Det är ju en fullkomligt arbetsfri förmögenhetsökning. Vi anser det rimligt att denna förmögenhetsökning blir föremål för beskattning och ifrågasätter därför att en engångsskatt bör uttas på de väldiga kursstegringsvinsterna. Det skulle tillföra statskassan 500 miljoner kronor i nya inkomster, och det skulle vara ytterligare en hjälp för finansministern att få täckning för bristen i den budget som nu gäller och kanske också för nästkommande budget. Dessutom skulle det troligen bli litet över för nya reformer på de sociala och kulturella områdena.

Herr talman! Vi ställer oss alltså inte negativa till den inkomstförstärkning som regeringen begär, men vi anser att man bör låta de mycket rika, ägarna av de stora förmögenheterna och bolagen, betala. En omsättningsskatt, som sänker levnadsstandarden med 5 å 6 procent för den stora massan svenska inkomsttagare, anser vi vara en från hela arbetarrörelsens synpunkter olycklig åtgärd, som vi därför icke kan ge vår anslutning. Vi kommer att framlägga dessa våra förslag, och sedan får vi se vilken ståndpunkt som riksdagens majoritet slutligen intar.

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! »Välfärdsstaten kokar över i Sverige», skrev en köpenhamns-tidning häromdagen. När man tar del av de propositioner, som ligger framför oss, får man nog medge, om man vill se en smula objektivt på de här tingen, att det ligger åtminstone något i denna annars onekligen en smula skadeglada beskrivning av de självförfäddade bekymmer som vi för närvarande befinner oss i.

Nå, nu har vår nådiga överhet allvarligen beslutat sig för att försöka klara välfärden i fortsättningen. Detta sker emellertid på ett tämligen överraskande sätt. För att klara välfärden lägger man skatt på välståndet. För alla blir nu allt dyrare, mat, husrum och kläder. Det lär väl ingen bestrida. Index beräknas stiga med i varje fall fyra å fem enheter, vilket lär vara nytt rekord efter den berömda engångsinflationen för ett antal år sedan.

Ja, men den statliga inkomstskatten för lägre och medelstora inkomsttagare blir ju i alla fall sänkt, invänder naturligtvis någon, som ännu har sin barnatro kvar. Den blir sänkt, säger denne överoptimistiske medborgare, med 225 miljoner kronor, ty det står att läsa i propositionen! Är nu detta så alldeles säkert? Låt oss ett ögonblick titta litet närmare på den saken!

Såsom här i dag redan från åtskilliga håll har påpekats utgör denna s. k. sänkning i och för sig ingenting annat än ett camouflage för det förhållandet, att medborgarna i annan ordning skall pressas på en skärpning med över 1 600 miljoner. Det betyder, mina damer och herrar, en tioprocenlig ökning av det sammanlagda statliga och kommunala skatteuttaget i detta land. Det är kanske inte så många människor som tänker på detta, och det tycks egendomligt nog inte förut ha påpekats i denna debatt, men så förhåller det sig, och om någon till äventyrs skulle betvivla riktigheten av vad jag här har påpekat, ber jag vederbörande slå upp s. 75 i propositionen nr 162 och närmare studera den tabell som där finns uppställd. En enkel additionsoperation torde ge vid handen, att den

av mig lämnade uppgiften är ovedersäglig.

De 225 miljonerna utgör, har det sagts, sockret för att få medborgarna att svälja gröten. Hur slipstenen i fortsättningen skall dras har vi ju för resten redan fått åtskilliga vinkar om. Jag såg häromkvällen en socialdemokratisk tidning här i staden, som på sin löpsedel med väldiga bokstäver förkunnade: »Nio av tio medborgare får sänkt skatt!» Nästa morgon observerade jag löpsedeln för en annan socialdemokratisk tidning här i staden, som inte ville vara sämre utan som på sin löpsedel förkunnade: »Skattereform på bred front!» Här har vi en stark indikation på hur propagandan kommer att drivas. Man kommer naturligtvis i fortsättningen att så mycket som möjligt tala om sockret och så litet som möjligt om gröten.

Men blir det över huvud taget något socker alls över till medborgarna? I propositionen har man sagt att så blir förhållandet. För egen del är jag ytterligt tveksam. I varje fall tror jag att det förtjänar att nog undersökas, hur det i själva verket förhåller sig med den mycket uppreklamerade sänkningen på 225 miljoner kronor i den direkta statsbeskattningen.

För egen del har jag den mycket bestämda uppfattningen, som jag redan nu vill deklarerar, att sänkningen mycket snart kommer att vara uppäten av inflationen. De siffror, som återges i propositionen, när resonemanget kommer in på sänkningen av den direkta skatten, är naturligtvis i och för sig riktiga, men, ärade kammarledamöter, de är endast riktiga i ett samhälle med fast penningvärde. I samma mån som inget fast penningvärde föreligger, är de icke längre riktiga, och eftersom vi i vårt samhälle, gunås så visst, har att dras med inflation såsom ett närmast konstant drag, tvekar jag inte ett ögonblick att säga att dessa siffror icke är riktiga.

Låt mig, herr talman, för att illustrera vad jag menar, ta ett konkret exempel. Vi går ut från en gift person, som i år har en inkomst på 15 000 kronor. Med nuvarande skattebestämmelser betalar

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

han i kommunalskatt, folkpensionsavgift och direkt statsskatt 2 979 kronor. Med de nya skatteskalorna skulle hans skatt vara 98 kronor lägre, precis som anges i propositionen.

Vi antar nu att det inträffar en inflation på 4 procent, som vår skattebetalare får s. k. full kompensation för. Hans inkomst blir då 15 600 kronor eller 4 procent högre än i år. Räknar vi ut hans skatter på denna nya inkomst och med tillämpande av de nya skatteskalorna, blir hans sammanlagda skatter 3 060 kronor. Vill vi nu jämföra detta skattebelopp med vad han betalar på årets inkomst, måste vi naturligtvis också räkna upp 1959 års skatter med 4 procent. Räknat i det nya penningvärdet blir dessa skatter 3 098 kronor. Den reella skattelättnaden för 15 000-kronorsmannen, räknat i det nya penningvärdet, blir alltså 38 kronor. Av de 98 kronor, som nu anges som lättnad och som ju vid en inflation på 4 procent måste räknas upp till 102 kronor för att få samma värde som om ingen inflation inträffat, har drygt 60 procent försvunnit. Ändock, herr talman, räknade jag som sagt med en kompensation, som ger exakt samma realinkomst som 1959.

Räknar vi i detta exempel in stället med 8 procents inflation — och jag ifrågasätter huruvida det är alldeles realistiskt att räkna med en sådan — samt 8 procents löneökning, finner vi att skatten på den nya nominalinkomsten är 3 239 kronor, medan 1959 års skatt, uppräknad med 8 procent, är 3 217 kronor. Man kan här på samma realinkomst som 1959 och med tillämpande av de nya skatteskalorna inregistrera, mina damer och herrar, en *skatteökning* med 22 kronor. Detta är sanningen om den s. k. skattesänkningen på 225 miljoner kronor — och det skulle intressera mig mycket att höra, om någon här vill stå upp och vederlägga vad jag nu tillåtit mig anföra.

Så lätt förvandlas en socialdemokratisk skattelättnad till skattes kärpning.

En gammal ledamot av bevillningsutskottet som undertecknad kan ju inte underlåta att i detta sammanhang erinra sig det öde, som övergått tidigare so-

cialdemokratiska s. k. skattesänkningar, sänkningar som på sin tid varit minst lika uppreklamerade som den skattesänkning på 225 miljoner som nu presenteras för oss. Vi har nämligen haft en hel rad sådana skattesänkningar: det var en 1947, i början av 1950-talet följde den kommunala ortsavdragsreformen, 1952 kom en ny skattesänkning, 1955 fick vi sänkningarna genom taxeringsreformen, 1956 följde en sänkning genom justering av skatteskalorna, och 1957 fick vi beslutet om höjning av de kommunala ortsavdragen, allt socialdemokratiska s. k. skattesänkningar.

Apropå den sistnämnda skattesänkningen så kan jag inte underlåta, när jag står i denna talarstol, att erinra mig en debatt i denna kammare i maj 1957. Från majoritetspartiets sida underströks här i kammaren vid detta tillfälle — det är dock endast litet mer än två år sedan — mycket bestämt, att det rörde sig om en *reell* skattesänkning på 425 miljoner. Från denna talarstol uppmanades vi andra förtappade syndare, som brukar tala om vårt höga skattetryck, att betänka att den svenska riksdagen året dessförinnan, alltså 1956, hade beslutat sänka statsskatten med inemot 400 miljoner kronor. Det är alltså, sade man enligt kammarens protokoll, fråga om en skattesänkning av storleksordningen 800 miljoner. Räknar vi med en del ytterligare justeringar i skatteförfattningarna, så är vi uppe i en skattesänkning av storleksordningen en miljard kronor de senaste åren, sades det inte helt utan stolthet från majoritetens sida; se vidare kammarens protokoll från den debatten!

Ärade kammarledamöter! Finns det någon här i församlingen, som haft någon förnimmelse av att vi för nit och redlighet i rikets tjänst under de senare åren begävat med en skattesänkning på en miljard? Naturligtvis icke! Den har för länge sedan ätits upp dels av nya skattehöjningar, dels av penningvärdeförsämringen och dess ofrånkomliga effekt på vårt starkt progressiva skattesystem.

Att någon *reell* sänkning av den direk-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ta beskattningen inte ägt rum, omvittnas ju för övrigt både direkt och indirekt av finansministern själv; och det vill jag gärna hålla honom räkning för. Ty vad är det finansministern själv har sagt de allra senaste dagarna? Av naturliga skäl tog jag med stort intresse del av ett anförande, som statsrådet höll inför Skånska drätselkammarförbundet vid dess möte i Kristianstad den 10 september i år, alltså för inte så långt sedan. Till försvar för en eventuell omsättningsskatt framhöll finansministern inför denna till flera hundra personer uppgående församling av skånska kommunalmän, att skulle man taga de behöfliga pengarna på andra vägar, »vore det att driva den direkta skattepolitiken för vissa inkomsttagare till gränsen av konfiskation».

I Oxelösund betygade finansministern — det var en kväll i denna vecka — att »Sverige f. n. har världens högsta direkta skatt». Detta yttrade han trots att vi, om man får tro majoriteten, för två år sedan fått en skattesänkning på en miljard de senaste åren. Och på s. 70 i den kungliga omspropositionen förklarar, att man måste se förslaget om den nya konsumtionsbeskattningen »ur perspektivet att vårt land vid en internationell jämförelse torde ligga i toppen i avseende på direkta skatteuttag och i botten i avseende på indirekt skattebelastning».

Ack ja, herr talman! Hur många gånger under de senaste åren har vi inte från vårt håll här i riksdagen haft djärvheten och oförsyntheten att påstå just att »vårt land vid en internationell jämförelse torde ligga i toppen i avseende på direkta skatteuttag»? Och hur många gånger har man inte från majoritetens sida hållit sjöar av statistik över oss i avsikt att visa, hur fel vi hade? Nu har ödet fogat det så, att vi fått själva Kungl. Maj:ts ord på att vi kanske i alla fall inte haft så galet för oss.

Nä, nu faller vi väl inte i farstun för detta medgivande från högsta ort, hur värdefullt det än i och för sig kan vara. Avsikten därmed är nämligen alltför genomskinlig. Man är ute och söker efter

motiveringar för att stegra den indirekta beskattningen, och då passar det givetvis mycket bra att ta tillfället i akt och hänvisa till hur högt det direkta skattetrycket redan är.

Herr talman! Uppenbarligen förhåller det sig så som en stor norsk författare en gång har sagt, nämligen att »i politiken får sanningen vänta tills någon har bruk för den». Vem som har bruk för den i ögonblicket torde kammarens ledamöter själva kunna gissa.

Jag återgår nu till den i utsikt ställda sänkningen på 225 miljoner kronor av den direkta statsskatten. Jag har redan uttryckt min synnerliga tveksamhet, om en sådan sänkning i realiteten skulle kunna komma att inträffa, därför att förutsättningarna saknas. En dylik sänkning kan i realiteten inte inträffa, såvida inte de maktstående omsider beslutar sig för att ordentligt ta itu med budgetens utgiftssida i stället för att alljämt envist inrikta sig på att på alla möjliga vägar skrapa samman s. k. inkomstförstärkningar åt statskassan. Jag tror dock inte mycket på att man därvidlag kommer att tänka om. En sådan omskolning av arbetskraften på statsrådsbänkarna lär väl inte ens kungl. arbetsmarknadsstyrelsen kunna genomföra.

Nej, herr talman, vi har på vårt håll blivit ganska skeptiska av erfarenheten, en erfarenhet som jag här har försökt att något teckna. Det heter ju, som vi alla vet, att man skall misstro danaerna även när de kommer med gåvor. Jag skulle vilja tillägga: i all synnerhet när de kommer i skepnaden av socialdemokratiska finansministrar.

Man har här i debatten redan talat åtskilligt om den nya omsens inflationsdrivande effekt. Först får vi ju en garanterad prisstegring på 4 procent — jag använder med avsikt ordet garanterad, ty den bestrides väl inte av någon, inte heller i propositionen. Sedan kommer löntagarnas kompensationskrav. Vi vet ju inte ännu så mycket på den punkten, och man kan naturligtvis tvista om hur långt kompensationskraven kommer att gå och till vilket resultat de leder. Det märkliga är emellertid, att man på regeringshåll

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

uppenbarligen redan har saken klar för sig. Från regeringshåll försäkras nämligen, att det inte är så farligt med frågan om kompensationen i fråga om lönerna. Den hårda konkurrensen inom näringslivet skall sörja för att kompensationskraven från löntagarna kommer att hållas inom rimliga gränser. Man hoppas alltså uppenbarligen på högre ort, att arbetsgivarna skall säga nej och därigenom klara den saken åt regeringen.

Konkurrensen inom näringslivet spelar en rätt stor roll i de allmänna resonemangen i propositionen. Hur ofta har vi inte från de styrandes och majoritetens sida fått höra, att talet om konkurrensen inom det fria näringslivet är en myt, i varje fall högeligen överdrivet. Man påstås där ha allehanda prisöverenskommelser, karteller och allsköns fufens för sig för att på det sättet hålla ett omotiverat högt prisläge och dymedelst pungslå konsumenterna. Nu har plötsligen den förkunnelsen fullständigt tystnat och avlösts av en helt annan uppfattning, närmare utvecklad i propositionen 162. I stället får vi nu veta, att konkurrensen inom näringslivet är mycket hård, ja så hård att föga utrymme finnes för att tillmötesgå eventuellt av omsen föranledda kompensationskrav från löntagarnas sida. Dylika tankegångar påträffas inte bara i propositionen 162 utan även i de andra framställningar, som vi fått mottaga. Konkurrensens prispressande effekt understrykes sålunda av finansministern i hans proposition om energiskatten. Han konstaterar i denna intressanta lilla proposition — den är ju ett obetydligt häfte i förhållande till den föreliggande stora propositionen — att prisutvecklingen för kol, koks och eldningsolja varit — jag antar att kammarens ledamöter med en viss förnöjelse har läst det — »synnerligen gynnsam ur konsumentens synpunkt». Han räknar med att konkurrensen pressat ned priset på t. ex. eldningsolja med en tia per kubikmeter.

Naturligtvis har detta påpekanande från Kungl. Maj:ts sida om konkurrensens betydelse inom det fria näringslivet — en smula oväntat från det hållet — sitt vär-

de. Tillfredsställelsen över propositionens konstaterande grumlas emellertid något av medvetandet om avsikten med detsamma. Avsikten är givetvis densamma som i fråga om understrykandet av det höga direkta skattetrycket, nämligen att finna motiv för den nya konsumtionsbeskattningen.

Av detta i och för sig tacknämliga konstaterande beträffande konkurrensen gör regeringen emellertid ett ganska förbluffande bruk; det får vi nog säga, oavsett hur vi annars ser på dessa ting. Man tycker onekligen att regeringen skulle ha kunnat unna konsumenterna att få någon liten glädje av den lindring i bostadskostnaderna, som priskonkurrensen inom oljebranschen lett till. Nej, det får inte inträffa! Konsumenterna får inte denna lindring i sina bostadskostnader, utan finansministern lägger omedelbart beslag på den där tian i form av en motsvarande höjning av energiskatten, och så är den borta. Det beräknas att den sålunda höjda bränslebeskattningen kommer att tillföra staten ett inkomsttillskott på cirka 100 miljoner kronor per år, 100 miljoner kronor som ju annars skulle ha gått till konsumenterna i form av lindring av deras i och för sig naturligtvis dryga kostnader för bostäderna.

Alltså: energiskatten på eldningsolja skall höjas med 10 kronor per kubikmeter och på kol och koks med 8—9 kronor per ton. Detta synes innebära, att hyrorna måste ökas med någonting sådant som 30—35 öre per kvadratmeter. För en tvårummare på 60 kvadratmeter stiger alltså hyran med ungefär 20 kronor per år. Det är den sidan av problemet. Därtill kommer ju den höjning av hyrorna, som föranleds av den nya investeringsavgiften på byggnadsmaterial, allt som kommer att tagas i anspråk för byggandet av nya hus.

Jag vågar inte nämna några siffror på hur stor inverkan av investeringsavgiften blir på bostadskostnaderna, men jag föreställer mig, att den måste bli avsevärd. Mot bakgrunden av detta konstaterande har man inte anledning att fästa alltför stor vikt vid det förhållandet att

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

hyrorna har undantagits från den allmänna omsättningsskatten. Hyrorna träffas ju väl så hårt på detta sätt som om de hade träffats av den allmänna omsättningsskatten, sannolikt betydligt hårdare.

När man talar om omsättningsskattens konsekvenser, bör man väl inte helt lämna kommunerna ur sikte. Ett par föregående talare har också snuddat vid det problemet. Det är uppenbart att även kommunerna får sin släng av slev. Även kommunerna får känna på den nya omsättningsskatten — i vilken utsträckning är ännu för tidigt att yttra sig om. Vi vet ju redan att kommunernas kostnader för allt vad byggnation heter kommer att drivas upp av den allmänna omsättningsskatten. Vi vet, att deras kostnader för social- och sjukvård kommer att stegas. Vi vet, att deras kostnader för exempelvis skolårtider kommer att öka o. s. v. Detta är en direkt följd av den 4-procentiga omsättningsskatten. Inom parentes sagt är den inte 4-procentig, eftersom det blir oms på omsen; i realiteten är den 4,2 procent.

De utgiftsstegringar för kommunerna, som jag nu talat om, sker ju automatiskt. Därtill kommer den stora ovissa faktorn, nämligen kompensationen. Vad kommer omsättningsskatten att betyda för kommunerna i form av ökade kostnader till löner åt de kommunalanställda? Jag vågar inte nämna någon siffra, men varje kommunalman här begriper ju att vi måste räkna med ganska stora summor. I tidningarna har jag sett en uppgift om att man här i Stockholm räknar med en höjning av utdebiteringen med 25 öre enbart på grund av den prisuppgång, som förorsakas av den allmänna omsättningsskatten. I det beloppet har inte inkluderats något hänsynstagande till en eventuell löneuppgång, förorsakad av kompensationskraven. Jag vågar inte uttala mig om huruvida den siffran är riktig, jag bara nämner den. För egen del tror jag, att den är tilltagen i underkant.

För ett par år sedan ifrågasatte vi på vårt håll någon liten modifikation i den s. k. skatteåterbäringen till kommunerna

för den då genomförda ortsavdragsreformen. Många här minns väl hur mycket ovet vi den gången fick för att vi hade tilltagsenheten att då ifrågasätta någon modifikation i Kungl. Maj:ts förslag. Det gjordes ju gällande, att vi med berätt mod ville vara med om en kraftig övervältring från staten till kommunerna av skattebördan. Ja, det var då det. Nu står vi inför en övervältring av skattebördan från staten till kommunerna via den allmänna omsättningsskatten. Såvitt jag för står, blir den övervältringen betydligt mycket större än den övervältring, som vi ifrågasatte genom vårt moderata förslag, när det gällde ortsavdragsreformen. Det blir mycket intressant att se, om någon av alla dem, som med indignation vände sig mot oss den gången, nu med samma indignation kommer att vända sig emot finansministern och hans förslag om en så mycket större skatteövervältring från staten till kommunerna.

Till slut, herr talman, bara ett par ord om förslaget att lägga omsättningsskatt även på investeringsvaror, byggnadsmaterial och liknande.

Statsministern yttrade, såsom kanske någon har sett, på arbetarmässan i Göteborg häromdagen följande: »Vi måste föra en politik, som ger utrymme för en ökad produktion. På en rad områden, t. ex. kraftförsörjningen, vägarna, bostadsbyggandet, utbildningen, forskningen, kommer detta att kräva stora ekonomiska insatser från samhällets sida. Samtidigt måste vi se till att industrien får möjlighet att rationaliseras och utbyggas så att den kan hävda sig i en hårdnande konkurrens i en alltmer frihandelsbetonad värld.» Det tycker jag lät väldigt klokt och förståndigt och hoppingsivande.

Här i propositionen säger finansministern: »En fortsatt ökning av investeringsverksamheten inom näringslivet framstår som ytterst angelägen. Det är ett avgörande villkor för en fortsatt stegring av levnadsstandarden och en fortsatt progressiv politik att föreliggande möjligheter till en snabb produktivitetstegring tillvaratages. De större mark-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

nadsbildningar som nu växer fram i Europa samt det ökade beroende av utrikeshandeln, som följt av konvertibiliteten, ställer stora krav på det svenska näringslivets konkurrensförmåga men innebär samtidigt utomordentliga chanser, om de rätt utnyttjas.» Även detta tycker jag är väldigt klokt och förståndigt och hoppningivande för ett gammalt högerhjärta.

Men, herr talman, säg mig vilken glädje som varar beständigt! Denna de styrandes plötsligen så näringsvänliga inställning tar sig det onekligen sällsamma uttrycket, att man återupplivar den, som vi dock trodde, omsider saligen avsomnade investeringsavgiften. Man låter den föreslagna omsättningsskatten inkludera även investeringsvaror. Finansministern meddelar, att inkluderandet i omsättningsskatten av investeringsvaror och liknande beräknas komma att ge icke mindre än 25 procent av hela inkomsten av omsen. Totalintäkten av omsättningsskatten kalkyleras, vilket redan flera gånger har påpekats, till 1 400 miljoner. En fjärdedel av 1 400 miljoner utgör 350 miljoner. Förlåt en blygsam fråga till herr finansministern: I Göteborg förklarade statsministern det vara de styrandes avsikt att »föra en politik som ger utrymme för en ökad produktion» — statsministerns egna ord! Skapar man ett sådant utrymme genom att lägga en ny pålaga på 350 miljoner på den produktion, som redan finns? Och denna pålaga träffar ju även indirekt exportindustrien, som ju annars skulle vara fritagen från den allmänna omsättningsskatten — det är uttryckligen utsagt. Den träffar indirekt exportindustrien genom att den träffar dess investeringar, som ju blir skattebelagda. Dit hör ju material och varor för byggande av nya fabriker liksom kostnaden för uppförandet, och vidare blir alla maskiner, oavsett om de importeras eller inte, belagda med omsättningsskatt.

Jag har för min del väldigt svårt att se att detta är en åtgärd som sätter näringslivet i ett bättre konkurrensläge i den tid av hårdnande konkurrens som

departementschefen i annat sammanhang själv har talat om.

Denna kära gamla investeringsavgift! Jag kan inte hjälpa att jag blir litet rörd, när jag får ordet i min mun. Vi fick denna skatt första gången 1951. Jag vet inte om alla kommer ihåg det nu. Året därpå omdöptes och omkonstruerades den till investeringsavgift. Det lät litet bättre. Vi fick investeringsavgift även 1953, men så blev det plötsligt en paus, och sedan kom den tillbaka åren 1955—1957. Så blev det plötsligt en ny paus, och nu har vi den här igen, något omkostymerad visserligen. Investeringsavgiften, ärade kammarledamöter, är den verkliga gubben i lådan i vårt svenska skattesystem. Om den kan man förvisso med skriftens ord säga: »Någon liten tid, och I sen mig inte; och åter en liten tid, och I fån se mig!»

Till sist skulle jag vilja säga ett par ord i all vänlighet till herr förste vice talmannen — tyvärr är han inte närvarande nu. Han lanserade i sitt anförande för ett par timmar sedan en helt ny och för oss alla säkert överraskande tes. Han gjorde gällande, att man egentligen inte skall fästa sig så mycket vid talet om de kriser, som då och då går över oss, ty — som han sade — vi har gått stärkta ut ur varje kris. Vi har ju fått det bättre och bättre efter varje kris. Skall man dra ut konsekvenserna av den tanken, så skulle det ju innebära att det ideala tillståndet i vårt land skulle vara en permanent kris, ty endast på den vägen får vi det enligt herr förste vice talmannen bättre och bättre. Men hur skall man då förklara det förhållandet, att just herr förste vice talmannens eget parti för ett par år sedan på affischpelare, på husväggar, på plank och i tidningsannonser o. s. v. hoverade sig över det faktum att »vi klarade krisen»? Såvitt jag kan förstå, måste herr Strand utifrån sina utgångspunkter ha funnit detta förhållande vara ytterligt beklagligt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ute i världen och med oss jämförliga länder.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! I denna debatt har det redan sagts så mycket från oppositionens sida om det föreliggande regeringsförslaget, att det kanske i själva verket inte är så värst mycket att tillägga. Jag skulle emellertid vilja framföra några få kompletterande synpunkter. Jag ser då förhållandena i relation till läget ute i världen.

Vid den konferens som för kort tid sedan ägde rum i Washington med Världsbankens och Internationella valutafondens församlingar konstaterades ganska allmänt i anföranden av de ledande krafterna, att den instabilitet och inflation, som under åtskilliga år hade karakteriserat utvecklingen i Västeuropa, nu var slut och att man verkligen hade kommit in i en period av stabilitet och hejdad inflation.

Det kan samtidigt konstateras, att en debatt liknande den som i dag äger rum i den svenska riksdagen säkerligen inte har eller under den närmaste tiden kommer att få någon som helst motsvarighet i något annat industrialiserat lands parlament. Såvitt jag vet finns det inte något annat sådant land, där man under nuvarande förhållanden över huvud taget överväger, eller anser sig behöva överväga, skattehöjningar av någon nämnvärd storleksordning. I alla med oss jämförliga länder har konjunkturen, som nu har vänt, medfört att de automatiskt ökande statsinkomsterna har varit av den storleksordningen, att de ansetts fullkomligt tillräckliga för att täcka en normal progressiv utveckling. I åtskilliga av dessa länder har man nyligen genomfört eller kommer man att genomföra icke obetydliga skattesänkningar.

Vi befinner oss således i ett unikt läge. Det är därtill i en situation, då vi står i färd med att underhandla om inträde i ett frihandelsområde, omfattande de sju staterna, det är också i ett läge, då vid genomfört en partiell konvertibilitet av vår valuta, det är över huvud taget i ett läge, då vi mer och mer måste följa den allmänna trenden

När jag vid förra vårriksdagens remissdebatt yttrade några blygsamma ord, som innefattade farhågor för budgetutvecklingen här hemma, sade statsministern i en mycket faderlig och vänligt förmanande ton, att mina farhågor helt och hållet berodde på min oerfarenhet när det gällde svensk politik och att jag med litet större erfarenhet säkerligen skulle komma underfund med att oppositionens farhågor i de allra flesta fall var överdrivna. Jag har mycket svårt att i dag kunna bekräfta, att utvecklingen för mitt vidkommande blivit den av statsministern förutsedda.

Vad som sker i Sverige i denna dag är att det läggs fram ett regeringsförslag om en skattehöjning, vilken enligt finansministerns egna uppgifter skulle, om den skulle tas ut på direkt väg, innebära en skattehöjning på 30 procent. Det betyder, såsom herr Hagberg nyss påpekade, en total skattehöjning av 10 procent.

Det förefaller mig vara alldeles otänkbart, att denna skattehöjning och dess följdverkningar skulle kunna undgå att försvaga vår konkurrenskraft på världsmarknaden. Den innebär en absolut, direkt och omedelbar kostnadsökning av betydande mått i fråga om energiskatt och omsättningskatt på investeringsvaror, såsom herr Hagberg nyss framhöll. Därtill kommer den kostnadsökning, som man väl i alla fall kan hysa de allvarligaste farhågorna för, nämligen i form av kompensationskrav. Herr förste vice talmannen har visserligen här förklarat, att det inte kommer att framställas några sådana krav, och statsministern har också sagt att den kostnadsökning som nu föreslås har den fördelen att den är begränsad, men jag har svårt att tro, att dessa förutsägelser kommer att visa sig överensstämmande med verkligheten. Redan nu är det så — fastän vi är i eller på väg mot en högkonjunktur — att marginalen i de allra flesta industriföretag som arbetar på export är betydligt mindre än för

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

något år sedan. Åtskilliga av de företag som jag har haft anledning att närmare studera är inriktade på export. I fråga om dem visar det sig, att även om exportsiffrorna går upp med exempelvis 20 procent, blir därför den totala nettobehållningen inte större än vid den mindre volymen. Varje tom än så obetydlig kostnadsökning som lägges på företagen, kommer därför — eller kan komma — att medföra en ytterligare nedsättning av vår konkurrenskraft. Vi har väl också sett t. ex. hur i dagarna genom det ryska utbudet av trävaror på den engelska marknaden de små förbopplingar man i Sverige haft om en stegring av exportpriset på dessa varor gått om intet.

Varje åtgärd som för närvarande vidtas och som ökar den svenska produktionens kostnader är, såvitt jag förstår, ett allvarligt hot mot vår möjlighet att öka vår export och därmed vårt välstånd. Jag kan inte annat än ytterligare understryka den synpunkt, som framförts av herr Aastrup, att det skulle vara intressant att höra vad handelsministern har att säga just om detta problem.

Nu kan det naturligtvis sägas, att om man inte genomför denna unika svenska tioprocentiga höjning av vår samlade skatt, så kommer det att bli en av andra orsaker föranledd inflation genom det stora upplåningsbehov, som statsmakterna då kommer att ha. Det förefaller också för den, som inte är så van vid sådana här förhållanden och som läser propositionen nr 162, att det från finansministerns sida inte vara för blygsamma som helst egentlig vilja att söka begränsa utgiftsökningarna. I propositionen godtar man gärna alla krav och liksom förutser — och uppmanar, synes det mig — i själva verket de anslagsbegärande myndigheterna att inte vara för blygsamma i sina krav. Genom att man tar till denna skattehöjning i så rikligt mått blir det väl ändå en viss kapplöpning mellan de anslagsbegärande myndigheterna om att få dela upp den ytterligare kaka, som finansministern håller upp framför dem.

Nog förefaller det, som om det skulle finnas alternativ. Nog förefaller det —

och det kommer väl att visa sig i de motioner som kommer att framläggas — som om man skulle vinna mest genom att göra en viss paus i utgiftsökningens takt, så att vi i allt väsentligt skulle kunna hålla våra utgiftsökningar inom ramen för de inkomstökningar som följer av den stigande konjunkturen. Vidare synes det som om man genom viss ökad avgift för vissa sociala förmåner skulle kunna åstadkomma den balans, som erfordras, utan att behöva skrida till denna oerhörda nya skattepålaga som såvitt jag förstår måste medföra ett ganska starkt försämrat konkurrensläge för vår industri i förhållande till omvärlden.

Jag skall inte ytterligare trötta kamraren med utläggningar i denna riktning — det har redan framförts så många vägande synpunkter, att jag inte har mycket att tillägga. Jag skulle bara vilja sluta med att framhålla, att i längden går det inte att lyfta sig själv i håret — i synnerhet inte när hårkaluften börjar bli litet gles.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag vet inte om det allra sista i herr Bohemans anförande skulle vara en anspelning på min begynnande gleshet uppe i hårkaluften eller om det var ett rent platoniskt yttrande. Men det har i de båda senaste anförandena framförts en del synpunkter, som jag inte vill låta stå alldeles oemotsagda, även om jag utgår ifrån att det förts en mera allmänt betonad ekonomisk debatt här i dag, så att jag väl i stort sett skulle kunna hoppa över den.

Jag skall börja med herr Hagberg som apostroferade ett par uttalanden av mig, dels i Kristianstad och dels i Oxelösund. Vad beträffar Kristianstadstalet tillät jag mig säga, att därest man skulle skaffa den nödiga inkomstförstärkningen via den direkta beskattningen så tarvas i runt tal att de direkta statsskatterna uppräknas med en tredjedel, en uppräknings som jag hesiterar inför. Jag tror att den är omöjlig i praktiken, det blir för hårda påfrestningar på en redan ganska ansträngd skattemoral, och jag

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

tillåt mig säga, att den komme att tangera gränsen till konfiskation. Jag kan, eftersom jag roat mig med att granska dessa frågor, meddela att om man skulle — jag säger detta bara teoretiskt och för att belysa förhållandet — ta ifrån varenda människa allt vad hon tjänar utöver 50 000 kronor beskattningsbar inkomst, så blir tillskottet till statskassan endast 225 miljoner kronor, dvs. en relativt ringa del av den summa om 1 200 miljoner som jag ansett erforderlig för att med något så när tryggt samvete kunna möta den konjunkturbild som vi står inför och med hänsyn till statsfinansernas sammanhang härmed.

Så till vida var det rätt citerat från herr Hagbergs sida, då han underströk, att därest man skulle höja den direkta skatten med 30 procent kommer man till gränsen av konfiskation. Dessutom tror jag inte, att det i praktiken är möjligt att tänka sig en fiskal som kontrollerar var och varannan människa här i landet. Det skulle bli en alldeles orimlig bevakningshistoria.

Herr Hagberg har väl läst om mitt anförande i Oxelösund i någon stockholms-tidning. Jag lämnade inte ut något TT-referat, och följaktligen kan jag inte svara för de slutsatser, som vederbörande tidningsman drog av mitt anförande. Men efter vad jag kan erinra mig av vad jag sade därnere, så yttrade jag, att vi nu har kommit dithän att i fråga om relationerna mellan de direkta och indirekta skatteinkomsterna råder det ingen tvekan om att Sverige ligger i den absoluta toppen, när det gäller de direkta skatterna, och följaktligen helt logiskt i botten när det gäller de indirekta skatterna. Däremot är det en annan sak, om herr Hagberg ville dra den slutsatsen att jag skulle ha givit något besked om att vi i fråga om de direkta skatterna representerade någon absolut toppnivå i världen. Skulle det intrycket ha kommit fram från mitt Oxelösundsmöte, så beror det på ett ofullständigt referat.

Jag är ledsn över att återigen behöva skölja över herr Hagberg med internationella jämförelser och ekonomiska data, som visar att så inte är fallet. Det

är onekligen på det sättet — och här kommer socialdemokraterna tillbaka till den debatt vi fört många gånger tidigare — att om man ser skatteintäkterna i procent av bruttonationalprodukten — och det är inte något dåligt jämförelse-material — så finner man att Västtyskland för närvarande har den högsta skattebördan i världen. Jag använder här siffror från 1958, vilka sammanställts av OEEC:s sekretariat i Paris. Som nummer 2 kommer Frankrike, som nummer 3 Österrike, som nummer 4 Norge och först som nummer 5 kommer Sverige.

Det är naturligtvis den intressantaste frågan: Vilken nation tillåter sig att ta ut den högsta skatteprocenten, dvs. den högsta skattetungan, med hänsyn till bruttonationalinkomsten? Överraskande nog är det alltså Västtyskland. Man talav ju om det västtyska undret, och framför allt från oppositionens sida reklameras mycket energiskt för de relativt små skattesänkningar, som där har skett under senare år. Man har i Västtyskland i dag en indirekt beskattning, som representerar ungefär 12 procent av levnads-kostnaderna, man har dessutom en företagsbeskattning, som är väsentligt hårdare än den svenska, och man har till och med på allra sista tiden — vilket herr Boheman med flera torde observera — lagt en speciell skatt på eldningsolja med 30 mark, d. v. s. 35 kronor, per ton — jämfört med de 26 kronor, som här serveras. Det är då inte så alldeles överraskande — om man alltså skalar bort det där allmänna talet om det speciella västtyska undret — att man har kunnat göra åtskilligt därnere, eftersom man inte varit så rädd för att förse samhället med erforderliga resurser. Man får alltså göra klart för sig hur skattentaget tillämpas och hur det är fördelat mellan indirekt och direkt beskattning. Det är när det gäller den relationen som det kan sägas, att i fråga om den direkta skatten toppar vi skalan, medan vi när det gäller den indirekta beskattningen ligger i botten.

Jag vill vidare ta upp ytterligare ett inlägg från herr Hagbergs sida, där jag tyckte att han gjorde sig skyldig till

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

en intellektuell slapphet, som är ganska ovanlig för att komma från herr Hagberg — han sätter ju en ära i att vara korrekt i alla avseenden. Han tog upp frågan om omsättningsskattens inverkan på kommunerna och deras kostnadssida och yttrade, att här är man nu på socialdemokratisk sida beredd att acceptera en omsättningsskatt med de konsekvenser den får för kommunerna, samtidigt som man inte under några förhållanden vill vara med på högerpartiets förslag om reduktion av statsbidragen till kommunerna.

Ja, det är nu ganska svårt att räkna ut vad omsättningsskatten betyder för de kommunala utgifterna. Gör man försök till en sådan beräkning, så kan det väl hända, att man kan komma fram till vissa siffror, och jag kan väl ge herr Hagberg rätt i att dessa siffror beträffande belastningen ligger högre än vad herr Hagberg och hans partivänner vill lägga på kommunerna genom en reduktion av ersättningsbidraget för höjningen av det kommunala Ortsavdraget. Om jag läser rätt — jag har siffrorna här framför mig — ville högerpartiet ta ifrån kommunerna 67 miljoner genom reduktion av det statsbidrag, som var en följd av Ortsavdragsreformen. Härutöver har herr Hagberg och hans partivänner sedermera velat ta ifrån kommunerna en hel del andra bidrag, såsom bidrag till skolskjutsar, bidrag till skolbespisning och mycket annat. Därför är det väl möjligt, om man försöker göra en saldoräkning av alla de reduktioner av bidragen till kommunerna, som högern lanserat motionsvägen, att man kommer avsevärt högre än 67 miljoner kronor.

Men själva utgångsläget för jämförelsen är ju orimlig. Herr Hagberg vill radda 67 — eller låt mig säga 75 eller kanske 80 miljoner kronor — åt staten. Vad är det jag skall skaffa fram i detta läge? Jag skall skaffa fram 1 200 miljoner!

Det går följaktligen inte att sätta omsättningsskattens konsekvenser för kommunerna emot Ortsavdragets konsekvenser för kommunerna. Man mäter med

skilda mått och jämför två skilda storheter. Det statsfinansiella läget är sådant i dag, att det inte kan räddas med herr Hagbergs besparingar visavi kommunerna. Det behövs någonting som är helt annorlunda. Det är då självfallet att konsekvenser kommer att göra sig gällande även för kommunerna, men man vinner någonting med detta — man räddar den statsfinansiella situationen och man skapar garantier, så långt det går, och en plausibel trygghet för att vi skall slippa drabbas av en inflationistisk utveckling. Detta gör man inte med herr Hagbergs förslag till besparing på 67 miljoner kronor, och därför är inte jämförelserna adekvata och korrekta.

Vidare utvecklar herr Hagberg omsättningsskattens konsekvenser med avseende på industrien och säger, att det här införes en beskattning som även kommer att drabba industrien. Hur går det ihop, undrar han, med den beskrivning, som finansministern kostar på sig i kapitlet om den ekonomiska politiken, där det finns ett mycket positivt skrivet avsnitt vid behandlingen av svenskt näringsliv? Hur går vidare detta ihop med statsministerns deklARATIONER i hans tal i Göteborg?

Ja, denna omsättningsskatt lägger ju huvudvikten vid konsumtionen, men den fritar inte produktionen och industrien. Här är vi inne på en ganska intressant ekonomisk debatt. Det finns för närvarande en nationalekonomisk skola i landet med skickliga professorer i spetsen, som helt har bundit sig vid den tanken, att inflationsfaran i dag inte föreligger från konsumenthåll eller från efterfrågesidan, utan härrör uteslutande från investeringssidan genom att industrien nu känner möjligheterna och förutsättningarna växa så snabbt, att den kommer att få oss ur balans genom våldsam engagement i fråga om nya investeringar och rationaliseringar och vad detta för med sig i form av efterfrågan, löneglidning o. s. v.

Det finns som sagt en nationalekonomisk skola, som på allvar driver den uppfattningen i dag, att finansministern

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

gör alldeles fel när han kommer med en omsättningsskatt, vilken ju har huvudvikten lagd på konsumtionen. Han skulle i detta läge angripa industrien genom att ta tillbaka beslutet om en liberalisering av bolagsbeskattningen och han skulle införa den investeringsavgift, som herr Hagberg tycker sig finna i den framlagda propositionen.

Jag måste bekänna att jag inte blivit övertygad av denna argumentation, och därför presenteras detta förslag, där huvudvikten ligger på konsumenterna. Men jag har nog ändå tyckt att det legat så mycket i deras argumentering, att det blir en riktigare fördelning och en riktigare balans om man låter även investeringsavgifterna falla in under omsättningsskatten.

Vad är det då som i första hand är den ömtåliga sektorn? Det är naturligtvis exportindustrien. Jag kan försäkra både herr Hagberg och herr Boheman att de debatter och diskussioner, som jag haft med företrädarna för den svenska exportindustrien, inte har givit mig anledning att se spöken på ljusa dagen med den utformning som omsättningsskatten fått i propositionen. Nu är företrädarna för exportindustrien kanske rent allmänt lugnare karlar än mina ärade opponenter är här i riksdagen — det är möjligt att de har större erfarenhet av verksamheten. Jag har ärligt och öppet på ett ganska tidigt stadium talat om för dem vad jag hade i åtanke och jag har inte fått det intrycket, att jag med detta förslag har lyckats skrämma upp exportindustrien. Exportindustrien är ju relativt befriad från omsättningsskatt — det är klart att om den köper en maskin för sin verksamhet, får den betala omsättningsskatt för den — men själva varan, som går på exportmarknaden, är ju befriad från omsättningsskatt. Vi har en konjunktur som är överraskande god, och de flesta av oss tror att den kommer att fortsätta.

Jag har nämnt att energibeskattningen bör ses mot bakgrunden mot den prisutveckling som vi har haft. Före Suez-krisen och innan den nuvarande finansministern kom på idén att pre-

sentera riksdagen ett förslag om energibeskattning, hade vi vissa å-priser på framför allt eldningsolja 3 och 4, som är industriens huvudsakliga bränsle vid sidan av kol och koks. Om vi nu räknar in även den skärpta energibeskattningen, visar det sig att vi haft en så påfallande sänkning av priserna på fossila bränslen under de senaste åren — och framför allt när det gäller industrioljan — att vi inte kommer upp till samma priser per ton och kubikmeter som gällde före Suez-krisen och före den ursprungliga energiskattens införande. Jag anser att det inte är någonting, med hänsyn till fraktsituationen, med hänsyn till exploateringen av nya oljefyndigheter och med hänsyn till konkurrensen på detta område, som talar för att det blir någon ny uppgång av priserna på här ifrågavarande bränslen — under förutsättning givetvis att vi får ha fred i världen. Jag vågar kanske snarare säga att vi kan räkna med ytterligare någon prissänkning.

Då kan man naturligtvis säga, att detta gäller för alla som köper olja och att det här blir fråga om vår relativa konkurrensförmåga med hänsyn bl. a. till bränslet. Men vi har i Sverige en god konkurrensförmåga. Den svenska industrien är konkurrenskraftig även med den belastning som energiskatten innebär.

Det kan finnas många förklaringsgrunder till det. Jag föreställer mig att man i den debatt som har förts här i dag kanske har talat om företagarnas skicklighet och våra allmänna tekniska framstående möjligheter och den svenska arbetarstammens yrkesskicklighet. En sak som kanske inte har omnämnts här i dag är att vi har en fackföreningsrörelse här i landet som är rationaliseringsmedveten. Det är sannerligen inte många av våra stora konkurrenter ute i världen, som har en fackföreningsrörelse som arbetar med i företagarnas intentioner på rationalisering av driften. I alltför många länder sitter man fast vid de gamla tankegångarna att varje rationalisering innebär ett hot mot anställningen. Man har kanske icke

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

förlitat sig på myndigheternas ambitioner i avseende på sysselsättning, vilket man har haft anledning att göra i vårt land. Det kan vara en förklaring till det hela. Den omständigheten att vi har en arbetarstam, som icke kämpar emot utan som kämpar med, är en av de avgörande plustecknen när svensk industri går ut att konkurrera på världsmarknaden.

Hitintills har vi inte, trots alla spådomar i motsatt riktning, fått någon som helst saklig underbyggnad för påståendet att vi skulle hålla på att trängas ut i den internationella konkurrensen. Under 1958, som var ett depressionsår, klarade sig Sverige bättre än de flesta andra länder, både när det gällde att hålla sysselsättningen uppe, när det gällde att hålla produktionen uppe och när det gällde att hålla utrikeshandeln uppe.

Jag gjorde några anteckningar i anledning av herr Bohemans anförande. Jag läste ett tidningsreferat från ett tal som herr Boheman hållit i Malmö. Där betecknade han, om jag inte minns fel, skatteförslaget som både chockerande och skräckingivande — om det nu var rätt återgivet. Herr Boheman är ju en rutinerad man, som varit med många gånger när det har blåst hårda vindar, så rent personligen blev väl inte herr Boheman skräckslagen, kanske inte heller chockskadad. Möjligen blev han chockskadad utifrån den utgångspunkt, som statsministern tydligt haft när han talade om att herr Boheman var rätt oerfaren i fråga om de interna svenska förhållandena. Nu bör herr Boheman ha blivit van även på detta område och därför är det väl knappast riktigt att i fortsättningen tala om vare sig chockskador eller skräckstämning. Men vi har dock kostat på oss här i landet en hel del, som andra nationer inte har ansett sig ha råd med eller velat kosta på sig. Jag skall återkomma till det.

Jag vill varna herr Boheman på en punkt, nämligen att inte ställa ut alltför stora garantier för att vi skulle vara den enda nation, som behöver ta hårda tag för att stoppa en begynnande inflationistisk utveckling, som uppstår i

världen genom den oförbätterliga optimism, som alltid griper alla företagare när konjunkturen går uppåt. Vi har avläst en serie av diskontohöjningar runtom utanför våra gränser. Jag är inte alls säker på att denna serie är avslutad ännu, och jag skulle framför allt vilja påpeka för herr Boheman — kanske med utgångspunkt från att han bör känna ekonomien i det stora landet i väster, där han har tjänstgjort som Sveriges representant på ett framgångsrikt sätt under många år — att därest herr Boheman nu följer den ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna är det nog klokt att vara försiktig i omdömena. Det kan tänkas att min kollega Robert Anderson kommer att bli tvingad att göra ingripanden i den amerikanska ekonomien för att hålla ekonomisk stabilitet och balans. Jag vill inte säga att hans åtgärder blir likadana som dem jag är tvingad att vidtaga, men de kan ha samma syfte och samma bevekelsegrunder. Herr Boheman är tillräckligt initierad för att känna till relationen mellan ränteläget på de amerikanska skattkammarväxlarna och diskontot för att förstå vad jag menar på den punkten. Herr Boheman känner också till, att även om man har 20 miljarder dollars i valutareserven kan man inte sitta och tappa av den valutareserven med 4 miljarder om året under så särdeles lång tid framöver, men det är vad som sker för innevarande år däröver i det stora landet i väster.

Vi har här än så länge försökt schacka sådana tendenser på det penningpolitiska området, och här kan man ju fråga sig: Varför har finansministern valt skattehöjningen? Varför lät han inte riksbanken sköta om politiken och genom en kraftig räntestegring och diskontopolitik schacka de gryende inflationstendenserna, någonting som naturligtvis på ett alldeles utomordentligt pregnant sätt skulle ha riktat sig mot den svenska företagsamheten och i andra hand mot den svenska konsumtionen? Varför försökte finansministern inte låsa in affärsbanksystemet ännu hårdare genom kreditinskränkningar och kredit-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

åtstramningar så att den väldiga risken för uppladdning av likviditeten i bank-systemet inte längre skulle vara någon risk?

Ja, helt enkelt därför att jag personligen har den uppfattningen att man icke kan klara ett sådant här läge bara genom att skjuta över ansvaret på riksbanken och säga: Det får ni, mina vänner, klara av!

Det erfordras finanspolitiska åtgärder för att understödja den penningpolitik och kreditpolitik, som kanske också kan bli erforderliga, och finanspolitiken måste vara ganska frän och hård i detta läge, om man vill nå åsyftad effekt.

Då kan naturligtvis herr Boheman säga: Men det finns ju en finanspolitik som går åt andra hållet, som innebär att man helt enkelt sparar pengar och reducerar utgifterna i stället för att begära mera inkomster.

Ja, i detta läge är det egentligen bara Ruben Rausing och Jacob Wallenberg som presterat sådana alternativ som man kan ta på allvar. Eftersom jag känner dem personligen ganska väl och har haft tillfälle att tala med dem om detta vet jag, att förutsättningen i varje fall för den ene av dem, när han presenterade sitt alternativ, var sådant, att han var helt medveten om att det inte skulle bli en kotte i riksdagen som ställde sig bakom sådana förslag. En finansminister kan inte resonera som de gör. Han är av skäl som jag inte behöver övertyga denna kammare om helt naturligt tvingad att försöka servera sådana förslag, att han åtminstone har en rimlig chans att riksdagens ledamöter följer honom, annars är det ju inte mycket mening med det hela.

Vad finns det nu för möjligheter att driva en finanspolitik, som sparvägen skall föra oss i balans? Jag nämnde här att en industriman och en bankman har presterat teoretiskt realistiska förslag med bara det felet, att inte en människa i riksdagen vill vara med om dem. Dessutom har gjorts vissa försök från oppositionspartierna med större eller mindre framgång. På det området har ju inte herr Bohemans parti visat framfötterna,

i varje fall inte så att jag i minsta avseende blivit imponerad av det hela. Huruvida man kan samla ihop sig till en kraftansträngning när man nu skall motionera i anslutning till omsättnings-skattepropositionen blir rysligt spännande att se, men den debatten får vi längre fram.

Om jag stannar för hur läget var när vi skildes åt i våras med den ofullbordade budgeten, hade högerpartiet presterat ett förslag, som enligt högern skulle betyda en besparing på 990 miljoner. När man tittade närmare på det, fann man att det var något i överkant räknat, men låt mig säga att det gällde 950 miljoner. Inte ens det förslaget har någon möjlighet att gå igenom här i riksdagen. Det hade inga möjligheter i våras och har det inte i höst, eftersom det innehåller en besparing på 375 miljoner i form av en försämring för barnfamiljerna, i praktiken en skattehöjning. Det finns inte underlag för detta. Herr Bohemans partiledare stod i andra kammaren för en stund sedan och tog avstånd ifrån den huvudpunkt i högerns besparingsaktion, som innefattas i attacken mot barnbidragen. Om herr Boheman utifrån sina nyvunna industriella kontakter kommer att revoltera emot sin partiledare och följa herr Ewerlöf är ett annat av de här spännande framtida problemen, som vi väl så småningom kommer att ställas inför. Jag utgår dock ifrån att det inte blir på det sättet; herr Boheman håller sig säkerligen inom partifällans ramar.

Om jag tittar vidare på vad högern attackerar för att kunna åstadkomma detta besparingsförslag, finner jag en höjning av folkpensionsavgifterna, en direkt skattehöjning — jag skall återkomma till det — som slår rätt intressant. Vidare ger en attack mot sjukkasorna 75 miljoner, en mot bostadsrabatterna för de mindre bemedlade familjerna 20 miljoner kronor. I fråga om driftsbidraget till SJ ville man i våras göra 50 miljoner i besparing. Herr Hjalmarson gjorde i dag gällande i andra kammaren, att om SJ har en dålig bana, som går med förlust, är det orimligt att

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

hela folket skall betala den. Ja, det har blivit så, eftersom SJ av naturliga skäl icke kan drivas som ett privatkapitalistiskt företag, utan har vissa sociala hänsyn att ta, nämligen till att människor bör ha sina kommunikationer ordnade även om de råkar bo i obygderna. Visserligen skall man sträva efter nedläggning av sådana bandelar, och man skall försöka målmedvetet rationalisera driften, men det tar sin tid. Man kan inte på ett år göra dessa besparingar. Följden skulle bli att man skulle tvingas till väsentliga stegringar av resetaxor och godstaxor om bidraget till SJ starkt reduceras.

Jag kan fortsätta med högerns förslag. Man attackerar vatten och avloppsanslaget, vidare vill man dra in skatteersättningen till kommunerna. Genom slopandet av det allmänna studiebidraget kan man få 18 miljoner, och för skolmåltider och skolskjutsar skulle man ta ifrån kommunerna 27 miljoner. Men på hela denna rad av attacker på olika områden har riksdagen kallsinnigt sagt nej. Högerpartiet stod ensamt.

Därför är detta, om jag försöker se realistiskt på det hela, inte en framkomlig väg. Dessutom har jag rent personligt den uppfattningen att det går emot vad som är riktigt, vettigt och vidsynt, varför man inte skall ge sig in på den vägen.

När det sedan gäller herr Bohemans parti inskränkte sig besparingsansträngningarna under våren till ett förslag, som vid kritisk granskning stannade vid 114 miljoner kronor. Eftersom vi nu av herr Bohemans partiledare har fått besked om i andra kammaren, att han är överens i stort sett med finansministern om att det behövs en miljard för att åstadkomma en bättre budgetbalans, måste ju detta innebära, att antingen får folkpartiet slå följe med högern på besparingslinjen praktiskt taget helt ut, eller också får folkpartiet mobilisera sin fantasi till en rad nya skattehöjningar, som fyller ut mellankillnaden.

Man får höra mycket här i världen.

En sensation var bl. a. vad vi avlyssnade på förmiddagen i andra kammaren, där herr Hjalmarson oförskräckt steg upp och förklarade, att man från högerns sida är beredd att ta högre punktskatter på sprit, vin och tobak. För några månader sedan var detta otänkbart. Det tar sin tid, naturligtvis, att komma fram till vad som är ofrånkomligt, och jag önskar er nu lycka på den vägen!

Högerpartiets ledare står alltså i dag i andra kammaren och säger, att den sanering av budgeten, som finansministern presterar med sitt förslag, således 1 200 miljoner kronor, är otillfredsställande och inte tillräcklig i dagens läge. Folkpartiets ledare medger för sin del, att även folkpartiet kommit fram till att det behövs en miljard för att sanera budgeten. Herr Hedlund sade det visserligen inte i talarstolen, men när jag frågade honom i bänken nickade han ja, och följaktligen anser även han att budgeten nu bör saneras med en miljard.

Står ni för detta, ärade oppositionsmän, kan vi ju få till stånd en riktigare, vettigare och renhårigare debatt om några veckor. Då har vi att ta ställning till omsättningsskatteförslaget och hela den giv, som har presterats ifrån regeringens sida, och å andra sidan de besparingar och punktskatter, uppgående till sammanlagt en miljard, som alltså skall presteras från högern, folkpartiet och bondeförbundet.

Herr Hedlund har varit tillräckligt frisk att inte nöja sig med det underskott i budgeten, som vi redan har. Han har sprungit ut med ett överbud till folkpensionärerna som tvingar honom, om han skall hålla sin utgångslinje, d. v. s. att en miljard skall anskaffas, att också anvisa vägarna för hur man skall skaffa det extra tillskott av inkomster som blir nödvändigt på grund av hans överbud till folkpensionärerna.

När man studerar besparingsmöjligheterna kan man naturligtvis — jag har tillåtit mig att säga det i den proposition som ligger på riksdagens bord — tala allmänt om att spara här och spa-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ra där. Men när man tvingas att bekänna kort måste man ge besked om *var* besparingarna skall svida någonstans.

Vi har haft en besparingsutredning som arbetat under den gångna sommaren. Den attackerade inte budgeten för innevarande år, vilket, sådant läget nu ter sig, representerar en statlig upplåning på nära 3 miljarder. Detta upplåningsbehov skall ses mot de 1,4 miljard som behövt upplånas under det gångna budgetåret och mot de i runt tal 1 miljard kronor, som måst upplånas varje budgetår under 1950-talet. Jag har för min del måst konstatera, att det är omöjligt att genomföra en statlig upplåning av storleksordningen 3 miljarder kronor om året, då ju redan den betydligt mindre statliga upplåning, som vi hittills haft, inte kunnat tillfredsställas på kapitalmarknaden, beroende på att även andra intressen där måste ha utrymme, utan till vissa delar måst tillfredsställas via banksystemet. Då kan man inte, har jag måst säga mig, höja upplåningen ifrån 1400 miljoner kronor till det dubbla. Framför allt kan man inte göra det mot bakgrunden av den konjunkturuppgång, som nu så klart avspeglar sig och om vilken nu alla parter är eniga — till skillnad emot i våras, då vi var mera osäkra och inte hade lika klara indikationer om konjunkturuppgången.

Om man nu skall klara detta problem måste man, efter vad jag kan se, attackera de stora väsentliga anslagen. Men om man inte vill attackera försvaret och folkpensionerna, vad är det då som återstår? Ja, vi har utbildningssektorn, som på tio år ökat från 500 miljoner till 1500 miljoner. Vi har vidare familjepolitiken med huvudvikten lagd på barnbidragen, där, om jag fattar läget rätt efter dagens diskussion, högerpartiet fortfarande står ensamt. Vi har vidare vårdområdena — fångvården, ungdomsvården, alkoholistvården och mentalsjukvården. De utbyggnader och förbättringar som vi nu håller på att arbeta med på dessa områden är enligt min mening ofrånkomliga. Det är omöjligt att stoppa det arbetet. Vi har

i vårt samhälle klara flaskhalsar då det gäller att tillgodose behovet på just dessa vårdområden. Det är köer utanför fångvårdsanstalterna, och vi kan med nuvarande resurser inte ta hand om alla människor som av domstol är fällda för kriminella handlingar. Vi har problemet med ungdomen, betingat och beroende av många skäl, som jag inte här skall utveckla, men som vi på ett eller annat sätt måste klara. Vi har ett problem i fråga om mentalsjukhusen, på vilket område vi ju under de senaste åren varit eniga om att verkliga krafttag måste göras för att få till stånd en sanering. Jag erkänner gärna i denna kammare, att det är ganska påkostande för en gammal socialminister att vara så pass trängd att jag fortfarande är tvingad att hålla lägre kostpengar på mentalsjukhusen än på kroppssjukhusen.

Här har vi ett arbete i gång, som vi måste fullfölja om vi inte vill ha ett helt annat samhälle än vad vi i dag accepterar såsom ett riktigt samhälle.

Jag kan inte låta bli att här komma tillbaka till den propaganda, som framför allt högerpartiet med frenesi bedriver och som förs ifrån otillständigt enkla argumenteringar som denna: »Tror du inte, käre vän, att du klarar dina pengar mycket bättre än Sträng gör om han får hand om dem?»

Det är en propaganda som förs på gator och torg och i broschyrer som hamnar i alla brevlådor. Vill man göra alla dessa besparingar som högerpartiet talar om, så blir det, om jag får använda uttrycket, rena kalhuggningen på bostadspolitikens område, på familjepolitikens och på socialpolitikens. Då får vi inte behålla det samhälle vi är vana att se i dag, utan vi får ett annat samhälle. Det är ju ett rätt trist resultat av högerns medvetet förenklande propaganda att den har fått många människor att tro att de kan få behålla sina pengar men att samhället ändå skall kunna fungera precis likadant som det gör för närvarande. Här är det fråga om ett val. Vill man att samhället skall fungera som nu på alla de områden som den enskilde inte kan klara, utan som kollek-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

tivet måste ta hand om, då får man också finna sig i att betala för detta.

I den offentliga diskussionen och i pressen har det ju uttalats, att situationen kommer att bli mycket bättre än vad finansministern tror att den blir. Jag blev emellertid glatt överraskad av att folkpartiets ledare i debatten i andra kammaren i dag avstod ifrån att diskutera hållbarheten hos siffermaterial. Jag har fattat både högern och centerpartiet på det sättet, att de accepterar detta siffermaterial, medan folkpartiet ju hittills har suttit fast i ett önsketänkande av den innebörden, att finansministern säkerligen kommer att få mycket mera pengar än han tror och att det hela på något mystiskt sätt kommer att klara upp sig utan de inkomstförstärkningar som vi begär. I dag har man på folkpartihåll avstått ifrån denna propaganda. Får jag ta detta som ett uttryck för att man numera inom oppositionen är enig icke allenast om att vi behöver lågt räknat en miljard för att sanera budgeten, utan också om att vi kan diskutera allvarligt över hela linjen utifrån det siffermaterial som de ansvariga myndigheterna har satt i händerna på oss? Detta ger oss i så fall helt andra möjligheter att föra en debatt än vi hittills har haft, och jag är personligen mycket glad däröver.

När vi ser på läget för innevarande år måste vi konstatera, att vad vi har åtagit oss kommer att resultera i en upplåning som tenderar mot tre miljarder. Vi vet vidare att perspektivet för nästa år kanske är ännu något dystrare, och i den mån man har försökt föra ut beräkningarna ännu längre, besparingsberedningen har ju sträckt sig fram till åren 1963 och 1964 — har man ju inte heller för dessa kommande år kunnat skönja någon ljusning. Jag skulle bedöma det hela så, att det nu behövs en sanering med en dryg miljard. Har man väl gjort denna sanering finns det utsikter i fortsättningen — under förutsättning av en hygglig och jämn konjunktur — att hålla statsfinanserna i balans. Det är fråga om en engångsföreteelse, men vi måste göra operationen

nu om vi skall ha chans att i fortsättningen vara något så när tillfredsställda och nöjda med utvecklingen.

Jag har ju under de partiledarövertläggningar, som vi hade i höstas, fått många råd som har gått ut på att vi i den nya budgeten naturligtvis måste spara på ett helt annat sätt än vi hittills har gjort, och det har i pressen förekommit en diskussion där det har sagts att finansministern får cirka 650 miljoner kronor mer i skatteinkomster nästa år än han får i år. Herr Boheman tillät sig också att säga, att vi bör hållas utgifterna inom ramen för den naturliga inkomstförstärkning för statskassan som vi kan räkna med. Det är möjligt att man kan föra det resonemanget *efter* den operation som jag här talar om, men man kan inte föra det nu.

Låt mig bara erinra om att de s. k. rent automatiska utgiftshöjningarna ungefär till sista kronan konsumerar allt vad vi kan räkna med i inkomstförstärkning för nästa budgetår. Detta ger ju anledning till eftertanke. Då kan man säga att det blir nödvändigt att pruta även på automatiken. Vad är det då som är automatik i den svenska statsverksbudgeten?

På försvarets område får vi en automatisk utgiftsstegring med 80 miljoner, eftersom vi har träffat en uppgörelse om att försvaret skall soulageras med 2,5 procent på sin kostnadssumma varje år endast på grund av den tekniska utvecklingen, som medför en viss fördyring. Så länge denna uppgörelse gäller betraktar jag denna kostnadsstegring såsom automatisk.

På socialdepartementets område har vi en automatisk utgiftsstegring med 65 miljoner. Där ligger kapitalmedelsförkluster och ränteeftergifter. Vidare ligger däri folkpensioner så till vida, att vi varje år får ett icke oväsentligt tillskott till kollektivet folkpensionärer. Det är flera som blir 67 år än som avgår däruppe i toppen, och bara den utökningen av själva kollektivet kostar mellan 25 och 30 miljoner kronor, vilket är en alldeles ofrånkomlig automatik.

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

På kommunikationsdepartementet har vi en automatisk utgiftspost på 70 miljoner kronor, om vi vill fortsätta vägbyggandet i samma takt som vi har gjort under de senaste åren — inte efter de riktlinjer som delegationen för översiktlig vägplanering uppdrog, utan i stort sett i överensstämmelse med besparingsutredningens förslag. Om vi skall ha samma antal dagsverken på de svenska vägarna nästa år som vi har innevarande år, har rationalisering och maskinutveckling gjort så mycket, att det behövs ett rent automatiskt pålägg av 60 à 70 miljoner kronor.

Finansdepartementet skall nästa år betala ut 122 miljoner kronor i form av premier till alla de medborgare, som för fyra, fem år sedan köpte sparobligationer, som hade formen av en speciell premiestimulans.

Ecklesiastikdepartementet redovisar en automatik på 100 miljoner kronor, vari ligger hela driften av yrkesskolorna och deras utbyggnad, skolbyggnaderna o. s. v.

Vi har under nedgångstiden letat efter arbetsobjekt; det har varit bostäder, skolor och en forcerad yrkesutbildning. Det sista har varit ganska nödvändigt, ty om vi ser på arbetsmarknaden i dag är det fortfarande framför allt den yrkesutbildade arbetskraften som man ropar efter. Den skall ge oss pengar och ökad produktivitet. Rörligheten och utbildningsmöjligheterna på arbetsmarknaden är ett av de avgörande positiva dragen i vår framtida politik. Därvidlag har vi utnyttjat nedgångsperioden för att driva på, och vi skall självfallet fortsätta på den vägen. Där har vi dessa automatiska kostnadsgenomslag.

Jag kommer således fram till, ärade kammarledamöter, att den inkomstförstärkning som vi kan räkna med för budgetåret 1960/61 konsumeras till sista kronan av den rena automatiken i statsförvaltningens utgifter. Sedan finns det ju någonting som heter icke automatik. Vad är det? Jo, det är nya reformer. Vi har ju bland annat varit överens om att folkpensionärerna skall ha en standardhöjning, de ensamstään-

de 250 kronor och makar 350 kronor per år räknat från den 1 juli 1960, och det kostar 200 miljoner kronor extra. Det finns ingen täckning för den summan. Vidare har vi varit ense om att bygga upp en familjetrygghet inom folkpensioneringens ram i form av barnpensioner och utbyggda änkepensioner. Kammarrens förste vice talman har haft uppdraget att tillsammans med andra värderade ledamöter av riksdagen räkna på kostnaderna för denna reform, som riksdagen enhälligt tog i våras. Jag har fått räkningen för reformen från socialdepartementet, och den slutar på 143 miljoner kronor för staten. Om vi således skall realisera standardhöjningen för folkpensionärerna efter den jämna utveckling, som riksdagen har uttalat sig för, och dessutom ge familjetrygghet inom folkpensioneringens ram, betyder det ett extra tillägg på i runt tal 350 miljoner kronor, som jag här inte har rubricerat såsom någon automatisk utgiftsstegring.

Inför dessa perspektiv är det väl ingen som tvekar om att därest man på besparingsvägen vill åstadkomma någonting, så får man också svika löftena på alla de väsentliga områden, där riksdagen i enighet har beslutat sig för att någonting skall göras. Jag tror inte, herr talman, att det är så hälsosamt att sätta sig ned och attackera redan fattade beslut. Det måste vara en yttersta nödfallsutväg. Det finns någonting som heter good-will och förtroendekapital mellan svenska folket och dess valda representanter här på Helgeandsholmen. Har man givit besked om att upprätthålla ett ordentligt försvar, att ge en ordentlig folkpension och att göra någonting på utbildningssektorn och alla de andra tunga avsnitten, får man göra det.

Personligen tycker jag att det har varit en riktig politik, och jag är angelägen om att säga, att det inte finns någon anledning från socialdemokratiens sida att stå som något slags botfärdig syndare och be om ursäkt därför att statsfinanserna är i det läge som de är. Tvärtom, det är kloka och välmotiverade beslut som vi har tagit, därför att vi vill

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

göra om samhället till ett bättre samhälle för de breda folkgrupperna. Vi är inte beredda att ge avkall på den punkten, och därför tar vi konsekvenserna härav och presenterar de förslag till inkomstförstärkning som kammarens ledamöter har fått på sina bord.

Jag skall, herr talman, inte så här i oträngt mål ta upp tråtan med centerpartiet om överbudet från partiets sida i folkpensioneringsfrågan. Jag hade tillfälle att diskutera den saken med herr Hedlund i andra kammaren, och det kanske får vara tillräckligt, när nu ingen precis har utmanat mig i den frågan.

Låt mig sluta med att göra det enkla konstaterandet, att vi skildes i våras med en halvfärdig budget. Jag tillät mig i den ekonomiska debatten i andra kammaren i slutet på maj månad säga, att jag betraktade det som möjligt att vänta till hösten med att presentera inkomstsidans förstärkning, eftersom budgetpolitik och konjunkturpolitik är kommunicerande kärn, och det kan vara riktigt att ha ett bättre grepp över konjunkturutvecklingen. Vi har i dag ett bättre grepp över konjunkturutvecklingen; i varje fall har jag inte hört någon som velat ta upp en diskussion i fråga om den bedömning, som vi kort och gott koncentrerar i beskedet att det nu obestridligen råder en nationell och internationell uppgång i konjunkturerna. Därför måste budgetgapet fyllas, och vi har velat presentera de förslag, som enligt vår mening är rimliga när det gäller att fylla detta gap.

Självfallet har oppositionens ledamöter möjligheten att litet längre fram motionsledes presentera sina förslag; vi förväntar dem med stort intresse. Jag tror och hoppas att debatten i höst skall kunna bli, om uttrycket tillåtes, renhårigare än den varit hitintills, så pass eniga om bedömningen av själva utgångsläget som vi att döma av dagens debatt faktiskt är.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr finansministern var vänlig nog att verifiera riktigheten av

de citat, som jag här gjort av hans uttalanden under senaste tiden om den direkta beskattningen här i landet, men han tillade, att då han sagt, att vi ligger i toppen, när det gäller direkt beskattning, så är det mot bakgrunden av den direkta beskattningens relation till den indirekta. Detta är alldeles riktigt, och det har jag beaktat i mina uttalanden.

Statsrådet fortsatte emellertid med att framhålla, att, om man bara ser till den direkta beskattningen och dess procentuella andel av nationalinkomsten, så ligger vårt land däremot ganska fördelaktigt till; vi ligger på femte plats i den s. k. OEEC-listan. Finansministern påpekade, att Västtyskland ligger i toppen, när det gäller hög direkt beskattning, därefter följer Frankrike, Österrike, Norge och på femte plats Sverige.

Detta är självfallet riktigt, men när man konfronteras med denna lista, bör man kanske också hålla i minnet det förhållandet, att Västtyskland efter kriget var ett öde land. Det gällde att bygga upp en ny produktionsapparat, att skaffa bostäder åt människorna, och att ta hand om flera miljoner flyktingar östifrån. Allt detta har kostat pengar. Också Frankrike var i stor utsträckning ett förhärjat land och hade på 70 år lidit under fyra stora invasioner. Österrike var likaså invaderat, Norge var invaderat. Omedelbart efter dessa länder följer Sverige, som icke varit invaderat och som inte fått sin produktionsapparat sönderslagen. Enligt finansministerns lista ligger Sverige före Danmark i fråga om direkt beskattning; Danmark blev dock hemsökt under kriget. Och att vi ligger långt före Schweiz i fråga om direkt beskattning behöver jag kanske inte nämna.

Jag skall inte vidare fördjupa mig i dessa ting, men jag ber att få ställa en direkt fråga till statsrådet.

Vi tycks alla vara ense om att det inte går att ytterligare höja den direkta beskattningen här i landet. Så har jag och troligen alla andra tolkat finansministerns uttalanden. Det kommer att bli ett bakslag, om man går längre. För all be-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

skattning finns nämligen ett optimum. Var det ligger är svårt att säga på förhand, men förr eller senare konstaterar man att detta optimum är nått. Alla är tydligen eniga om att vi nu har nått optimum för den direkta beskattningen. Då går man över till den indirekta beskattningen, men självfallet finns ett optimum också för den.

Hur långt kan man gå i fråga om indirekt beskattning, innan man når detta optimum? Ja, därom vet vi för ögonblicket ingenting. Vi har bara ett enda, i och för sig bagatellartat fall att hänvisa till, där en indirekt beskattning mött bakslag. Herr statsrådet erinrar sig säkert chokladskatten, i och för sig en liten sak men ändå ganska intressant just ur denna synpunkt. Chokladskatten höjdes till 80 procent, men det visade sig att statens intäkter av den skatten blev mindre än intäkterna före skattehöjningen, varför man nödgades sänka skatten till 65 procent. Självfallet drar jag inga vittgående slutsatser av detta fall, men jag har velat bringa det i kammarmedamöternas erinran — det är en liten indikation på vad som kan hända även med en indirekt beskattning.

Redan nu är den indirekta beskattningen i Sverige ganska betydande och uppgår till 45 procent av den direkta beskattningen. Enligt den mycket omtalade tabellen på s. 75 i propositionen är summan indirekta skatter 5 315 miljoner. Nu vill man lägga på låt mig säga 1 400 miljoner. Därmed är vi redan uppe i nära 7 miljarder, som tas ut i indirekta skatter. Det är möjligt att man kan gå litet längre, men vi kommer förr eller senare till en punkt, där det är stopp på samma sätt som i fråga om den direkta beskattningen.

Då skulle jag vilja fråga finansministern: Vad skall vi sedan göra? Finansministern är precis lika medveten som alla andra om att vi förr eller senare får en lågkonjunktur; vi kan ju inte leva i detta överhettade ekonomiska klimat hur länge som helst, utan det måste komma en kallare vind. Antag att konjunktursvängningen inträffar om några år, hur

skall vi då gå till väga, om vi praktiskt taget gjort av med alla skattereserver?

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först bara en liten anmärkning. Den 30-kronorsskatt på eldningsolja, som införts i Västtyskland, har, det vet finansministern lika väl som jag, inte något som helst fiskaliskt syfte, utan avsikten med den var att ge den betryckta kolproduktionen i Tyskland ett någorlunda drägligt konkurrensläge.

Det har sagts här att beskattningen av olja, särskilt industriolja, inte har någon betydelse, därför att priset har gått ned så mycket genom den internationella konkurrensen. Den invändningen är ju, såsom finansministern nu också något litet var inne på, inte alls relevant, eftersom allt beror på vilket pris våra konkurranter betalar. Jag tror inte att det finns några utsikter att andra, med oss konkurrerande länder kommer att följa Sveriges exempel och införa en beskattning på eldningsolja av den storlek som nu föreslagits av finansministern.

Jag är tacksam för att finansministern inte har givit sin anslutning till den berömda kategori nationalekonomer som förordar att man framför allt skall inrikta sina ansträngningar på att förhindra investeringar i den privata sektorn. Det är någonting som man med tacksamhet måste konstatera. Jag vet också mycket väl att övriga länder kanske kommer att få vidtagna åtgärder för att förhindra en överhettning av konjunkturen eller för att bekämpa en inflation. Men jag betvivlar att något enda av de ifrågakommande länderna gör det i form av en ytterst kraftig skattehöjning. Vad beträffar Amerikas förenta stater så är ju den amerikanska budgeten för närvarande balanserad, och jag har inte hört talas om att någon där har föreslagit skattehöjning. Där finns ju fortfarande en fri kapitalmarknad, och man kan följaktligen använda de vanliga, traditionella medlen för att hejda en överhettning, vilket kanske inte är förhållandet i Sverige.

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

Gör inte finansministern det litet för lätt för sig när han lägger upp sitt resonemang på det sättet att det inte går att spara någonting eller att inskränka några utgifter, eftersom det har visat sig att förslag i den rikningen inte vinner kamrarnas bifall. Detta beror ju på att det parti, som finansministern representerar, har haft möjlighet att omintetgöra varje försök till besparingar eller att finna alternativa utvägar till den omsättningskatt som han nu föreslår.

Den debatt som äger rum här i kamraren gäller ju remissen av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, och av oppositionspartierna har varken högern och folkpartiet eller såvitt jag vet centerpartiet ännu kunnat i detalj utarbeta de alternativ som de önskar framlägga motionsvägen. Därför kan jag naturligtvis för närvarande inte gå in på en diskussion av dessa kommande förslag. Jag tror emellertid att finansministern snart skall få sin nyfikenhet tillfredsställd och att han då också skall finna att de förslag, som framläggs från det parti jag tillhör, syftar till att åstadkomma balans i 1960/61 års budget genom besparingar, genom inskränkning av utgifter och genom vissa inkomstförstärkningar på olika sätt. För dagen är det emellertid omöjligt att diskutera dessa saker i detalj, det inser även finansministern.

Finansministern framhöll att folkpartiets ledare under debatten i andra kamraren helt och hållet hade accepterat det siffermaterial som har framlagts av de ansvariga myndigheterna. Jag förmodar att det förhåller sig så beträffande de uppgifter som framlagts av riksräkenskapsverket o. s. v., men jag betvivlar att alla de kalkyler som framlagts av finansministern i proposition nr 162 till alla delar har accepterats på vårt håll.

Herr **EWERLÖF** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde till en början att jag skulle gå kuppfri, då finansministern uteslutande vände sig till herrar Hagberg och Boheman med anledning av vad de anförde. Men i senare delen av sitt anförande kom ju finansministern in

på det tema som vi har diskuterat här förut i dag, och det uppkallar mig till ett kort bemötande. Jag avser självfallet inte att nu ta upp samma diskussion som vi fört här tidigare i dag — det medger ju inte tiden som står mig till buds. Men annars hade jag föredragit om jag från början fått föra diskussionen från den utgångspunkt som finansministern inbjöd till i sitt anförande. Jag skall nu försöka begränsa mig till det yttersta.

Det finns två vägar att klara situationen. Den ena är skattevägen och den andra är statsutgifternas begränsning. Det är vi överens om. Jag har här tidigare försökt utveckla varför det ur alla synpunkter skulle vara fördelaktigare att välja besparingsvägen. Vi förmenar att även de intressen, som skulle komma i kläm genom en minskning av subventioner, på grund av de allmänna verkningarna av en sådan politik skulle vara bättre betjänta med att man gick den vägen än att man går skattevägen.

Vad sedan beträffar skattevägen har finansministern talat om den som om regeringens nu framlagda förslag innebär att finanserna hade sanerats. Min huvudinvändning emot finansministerns argumentering från hans egna utgångspunkter är att ni inte har sanerat finanserna genom denna utomordentligt stora skattehöjning. Ty samtidigt med att ni höjer skatterna med 1 600 miljoner kronor så höjer ni upplåningsbehovet till det dubbla, nämligen 2,5 miljarder. Jag förstår inte hur finansministern kan säga att han med ett sådant upplåningsbehov har fått en sanerad budget som passar i en konjunktur vilken med stora steg går emot en högkonjunktur. Jag anser att uppgiften inte är löst, utan att det föreligger oerhört stora risker just till följd av den bristande balans som jag förmenar att det här budgetförslaget innebär. Jag har uttalat mina stora farhågor med avseende på 1960/61 års budget med hänsyn till de siffror som finansministern hittills har presterat. Nu skulle jag vilja tillåta mig ställa frågan — jag antar att budgetarbetet har fortskridit så pass långt: Vad siktar finans-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ministern till såsom ett tolerabelt — han använder själv det uttrycket — lånebehov för budgeten 1960/61? Finansministern tycks ju, hur märkvärdigt det än låter, betrakta det som tolerabelt att vi för detta budgetår skall låna upp 2,5 miljarder. Han säger det uttryckligen och påstår dessutom, när det blir tal om från vilken tidpunkt den här omsättningsskatten skall genomföras, att det är alldeles tillräckligt att det sker från och med den 1 januari, därför att han hinner i alla fall med hjälp av denna skatt få den samhällsekonomiska effekt som behövs. Han får genom detta uppskov in 400 miljoner. Är det tillräckligt för att säga att man har sanerat denna budget, när det första halvåret innebär en upplåning av 2,5 miljarder? Det är på denna punkt jag inte förstår den uppläggning finansministern nu gör, och jag skulle gärna se att jag finge en närmare förklaring.

Sedan vill jag göra det tillägget att om herr Hjalmarson i andra kammaren skulle ha talat om att vi kunde medverka till vissa skattehöjningar på spriten och tobaken, så antar jag att han samtidigt har sagt att det skulle vara för att möjliggöra ett biträdande av vissa av de förslag finansministern kommer med i fråga om familjebeskattningen. Utgångspunkten är fortfarande att vi icke avser att medverka till någon höjning av det samlade skattetrycket.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Ja, det sista hade faktiskt herr Hjalmarson glömt bort att utveckla, och därför var det intressant att få den kompletterande beskrivning som herr Ewerlöf har lämnat. Jag kan icke — jag beklagar det, herr Ewerlöf — stå här och tala om hur den proposition kommer att se ut som riksdagen skall få ta del av den 11 januari. Vi får tåla oss till dess. Det kan inte hjälpas. Jag har inget annat att säga. Jag kan ge herr Ewerlöf den trösten — om han nu blir tröstad av det — att jag strävar efter en så låg ställig upplåning som jag be-

traktar det vara praktiskt politiskt möjligt att genomföra.

Herr Hagberg frågade: Var skall vi stoppa, om vi lägger en omsättningsskatt på den direkta skatten? Det är ju klart att någonstans finns en gräns som man inte går över. Jag kan lika litet precisera den gränsen här i dag, men det förslag som här presenteras riksdagen ger möjligheter till en, som jag hoppas, ganska intressant debatt just om fördelningen mellan direkt och indirekt beskattning. Det är otvivelaktigt att det i den direkta beskattningen faller undan belopp som egentligen borde tillkomma statskassan. Det är svårare att komma undan den indirekta skattens verkningar. Skulle det visa sig att riksdagen och allmänheten är tillgängliga för ett resonemang om en förskjutning gradvis av skattetyngden från direkt till indirekt beskattning, så behöver den ju procentuellt inte vara alltför avskräckande och kan ändå reellt ge vissa merinkomster till statskassan. Det är orimligt att begära att jag skall stå här i dag och säga: Dit kan vi gå och inte längre! Det finns så pass många okända faktorer i den här ekvationen. Ingen vet vilket konjunkturläge vi är i eller vilka politiska constellationer som råder här i riksdagen om något år. Man får nöja sig med att ställa prognoserna för det år man har framför sig, om man inte alltför ofta skall bli beslagen med att man har farit med osanna uppgifter.

Till sist skulle jag till herr Boheman vilja säga att visst vet jag att de 30 kronorna — det är för resten 30 mark och inte 30 kronor — som man har lagt i skatt på oljan i Tyskland inte har någon fiskalisk motivering, men det avgörande är ju om den här oljeskatten för vår del ställer industrien i ett sämre konkurrensläge gentemot utlandet, och från den utgångspunkten tyckte jag nog det var ganska rimligt att föra in i debatten vad som hänt i Tyskland.

Det är beklagligt om kammaren har fått den uppfattningen, vilket tycktes framgå av någon av opponenterernas inlägg, att regeringen har givit alla besparingstankar på båten. Självfallet

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

kommer all aktsamhet att iakttas när det gäller statens utgifter, och den budgetbehandling vi nu är inne på kommer sannolikt att bli så hård man kan begära och hårdare än någonsin tidigare, men det kommer inte att uppstå någon radikal brytning med de bärande avsnitten i den framstegspolitik som denna riksdag har gett sin anslutning till under efterkrigstiden. Nu sägs det: Herr Sträng förklarar att han inte kan komma med andra förslag, eftersom han inte får riksdagen med på dem. Varför får han inte det? Jo, därför att socialdemokratien — herr Strängs eget parti — inte vill vara med om dem. Men så ligger problemet inte till. Socialdemokratien har en uppfattning om samhällsarbetet och om vad som behöver genomföras av riksdagen för att det skall utveckla sig i framtiden. Det är denna bedömning som tar sig uttryck i de förslag som kommer från regeringen och som de socialdemokratiska riksdagsmännen också är eniga med regeringen om och ställer sig bakom.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan förstå finansministerns obenägenhet att ange en siffra när det gäller budgetåret 1960/61, men man hade ju kunnat få ett någorlunda klart besked om hur finansministern ser på vad som är tolerabelt i fråga om upplåning i den konjunktur, där vi nu befinner oss. Det hade varit av det största värde att veta detta för att kunna bedöma vad den sanering, varom man nu talar, leder till.

Nog borde väl finansministern ändå ha kunnat säga någonting om det nu löpande kalenderåret, där vi faktiskt för innevarande halvår får en upplåning på 2,5 miljarder. Är det vad som motsvarar läget i en uppåtgående konjunktur? Man kan ju inte dra någon annan slutsats än att finansministern tackar för att uppskovet kommit till stånd. Det har varit så fördelaktigt för honom, och han hinner i alla fall åstadkomma den sanering som han behöver genomföra.

Om finansministern hade fått igenom

omsättningsskatten från den 1 juli i år, hade han haft åtminstone ytterligare 800 miljoner kronor, varmed han kunnat minska upplåningen. Då hade han kunnat få ned den med bortåt en miljard, vilket hade varit av stor betydelse. Men han säger, att han inte behöver detta, ty det räcker med de 400 miljoner kronor som han får nästa halvår. Då drar jag den slutsatsen, att finansministern finner det tolerabelt med en upplåning av 2,5 miljarder, och jag frågar honom: Har vi att emotse att den kommande budgeten göres upp från den utgångspunkten? Det vill finansministern inte yttra sig om. Men ett svar på frågan vad han anser om den nu löpande budgeten skulle vara av värde även för att man skall kunna bedöma fortsättningen.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det är möjligt, att herr Ewerlöf inte bör vara den som anklagar mig för att omsättningsskatten inte trädde i kraft den 1 juli. Jag har inte i något avseende trott att jag skulle få någon hjälp från herr Ewerlöf på den punkten, och det har jag inte heller fått. När riksdagen slutade i våras tillät jag mig säga att jag för egen del ansåg att det hade varit tryggare, om omsättningsskatten varit i kraft den 1 juli. Men eftersom partiledaröverläggningarna i våras visade, att varken centerpartiet eller folkpartiet ansåg den konjunkturpolitiska bilden vara så pass klar, att det fanns någon möjlighet att bestämma sig, och eftersom även stora delar av mitt parti hade den uppfattningen att konjunktur-bilden fortfarande var oklar, sade jag mig att vi fick vänta till hösten — fyra månader kan man vänta, utan att det händer någon olycka. Väntetiden har ju haft det goda med sig att konjunkturbedömningen nu tycks vara ensartad.

Herr Ewerlöf vet lika bra som jag att ett upplåningsbehov på 2 500 miljoner kronor inte är någonting som jag anser vara lämpligt och kanske inte ens tolerabelt. Man kan schacka det med olika metoder. En metod är att vidta finanspolitiska åtgärder. Andra metoder finns

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

också. Jag är i dag självfallet inte beredd att inför offentligheten diskutera om vi skall tolerera denna upplåning med armarna i kors eller om vi skall göra något annat. Det får vi se när vi kommer litet längre fram.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Nu säger ju finansministern något annat än vad som står i propositionen, ty där heter det uttryckligen att man genom uppskovet vunnit fördelen att bättre kunna överblicka konjunkturen och att det ändå inte är för sent, ty även om det leder till en upplåning som kan synas hög, är den i alla fall tolerabel. Det står uttryckligen att den är tolerabel, och nu säger finansministern att han anser, att den inte är tolerabel. Han förebedar att den kan dra med sig åtgärder för att schacka den. Det är ett kapitel som vi tidigare har berört här: förhållandet mellan finanspolitik och penningpolitik. Det gäller också att bedöma vilka verkningar de åtgärder som man vill företa för att schacka kommer att få i form av störningar av samhällsekonomin i fortsättningen. Detta kan jag ju inte yttra mig om förrän jag fått veta vad det är för åtgärder, men perspektivet att denna väg farmkallar behovet av s. k. åtgärder för att schacka ter sig för mig ganska skrämmande och innebär i och för sig ett bevis för, att upplåningen är intolerabel.

Herr statsrådet STRÅNG:

Vi har ju tvingats vidta en sådan konkret åtgärd redan i höst när vi dragit in möjligheten för företagen att använda sina investeringsfonder. Vilket register man kan spela på i övrigt kan jag av kända skäl inte tala om här. Jag är den förste att erkänna att årets upplåning är hög. En upplåning, som i ett uppåtgående konjunkurläge tenderar att bli 2,5 miljarder, är en riskabel upplåning. Man får ta vissa risker här i livet. Jag hoppas att det inte skall behöva bli någon permanent företeelse.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 163, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt, m. m.;

nr 164, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

nr 168, med förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) samt till byggnadsstadga;

nr 169, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag;

nr 170, med förslag till lag om ändring i luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297);

nr 171, angående förbättring av ersättningsarna inom den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen m. m.; och

nr 172, med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753).

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 518, av herr *Wirmark* och fru *Waltheim*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.;

nr 519, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.;

nr 520, av herr *Aman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 164, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

nr 521, av herr *Elmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 161, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.; och

nr 522, av herr *Mattsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 161, med förslag till lag angående änd-

ring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.

Kammaren åtskildes kl. 16.40.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 28 oktober eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN anförde:

Efter samråd med andra kammarens talman och talmanskonferensen får jag meddela, att det, såvitt nu kan bedömas, under instundande november månad icke torde bli erforderligt att anordna arbetsplena annat än på onsdagarna. Tisdagar och fredagar skulle alltså kunna ägnas uteslutande åt interpellations- och frågesvar samt formella ärenden.

Beträffande de närmast förestående sammanträdena må nämnas, att det — utöver de plena som hålles i morgon — kommer att anordnas plena tisdagen den 3 november kl. 16,00, onsdagen den 4 november kl. 10,00, fredagen den 6 november kl. 14,00 och tisdagen den 10 november kl. 16,00. Det blir sålunda icke några plena nu på fredag, den 30 oktober.

Sista motionsdag för propositionen nr 162 om omsättningsskatt är fredagen den 6 november samt för övriga propositioner, som har samband med omsättningsskatten och som avlämnats senare, tisdagen den 10 november.

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 162.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! I den ekonomiska debatt, som har förts här i dag, har ju olika synpunkter framkommit om hur man bäst skulle kunna lösa de ekonomiska problemen i vårt land. Från regeringens sida hävdar man ju, att de besparingar som är möjliga har vidtagits från dess sida, under det att man från oppositionens sida anser, att större besparingar kan åstadkommas och att införandet av en omsättningsskatt därför inte bör ifrågakomma. De finansiella spörsmålen har ju diskuterats så många timmar, att man kanske inte skulle behöva uppehålla sig vid dem ytterligare. Men jag vill ändå inte underlåta att säga, att man väl bör ha rätt att fråga sig, om det är nödvändigt att i fortsättningen ge så stora sociala förmåner på skilda områden, som har skett under den senaste tiden. Jag utgår från att man skulle kunna spara en hel del när det gäller olika slag av sociala förmåner, om man införde en behovsprövning. Detta har man inte velat vara med om. Man fortsätter bostadsbyggandet i oförändrad takt. Man ger fortfarande subventioner till sådana bo-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

stadsbyggare som ingalunda behöver det. Man har nämligen ansett, att man inte skall göra någon åtskillnad. Detta kan ju fortgå så länge landet har tillräckliga finansiella resurser, men när det börjar tryta i kassan, då bör man söka efter utgångspunkter för minskningar av statsutgifterna. Har man inte möjlighet att göra det i tillräcklig grad, får man naturligtvis försöka skjuta till vad som fattas. Det är väl ändå ingen som vill påstå, att de statsbidrag och subventioner som utgår till bostadsbyggandet grundas på sociala skäl. Det har vid flera tillfällen påpekats, att det finns människor, som låter sitt kapital stå inne i bank eller placerar det på annat sätt, som kanske ger högre ränta än bankens, och i stället lånar upp pengar hos staten mot lägre ränta för att bygga bostad. Därvid får de 4 000 kronor gratis och, som sagt, lån mot billigare ränta än vad allmänheten får vid andra lån. Man kan väl fråga sig, om inte tiden nu är inne att avskaffa en dylik förmån.

Jag vill inte här ha sagt annat än att de människor, som inte har möjlighet att skaffa sig en bostad, skall få hjälp till det från det allmännas sida. Men inte kan vi väl fortsätta med att betala ut bidrag på sådant sätt som hittills har skett. Jag blev litet förvånad, när jag i dag hörde finansministern säga, att man inte på något sätt vill göra samhället sämre utan att man vill förbättra förhållandena i fortsättningen på samma sätt som vi gjort hittills. Han antydde inte på något sätt hur man skulle göra, om pengarna inte räcker, utan han menade väl, att det fortfarande finns en massa pengar att ta ut för att sedan dela ut på olika områden.

Redan när statsbudgeten för innevarande år lades fram, framhöll jag i remissdebatten i våras, att budgeten borde vara balanserad. Man ansåg emellertid, att man kunde vänta. Man kunde först avvakta utgångsläget. Finansministern uttalade ju i dag, att det var ovisst om inkomsterna skulle komma att ge så mycket som man hade beräknat. Även från oppositionens sida har man

varit osäker på den punkten. Inkomsterna kunde ge mer och de kunde ge mindre.

Jag har själv åhört ett föredrag, som hans excellens statsministern höll vid 1958 års val. Han yttrade, att i dåvarande situation var inga skattehöjningar aktuella. Jag skulle ju tänka mig, att när han fällde detta yttrande, så var statsbudgeten under utarbetande så att regeringen hade klart för sig, vilka inkomster som stod till dess förfogande, och att, om de inte räckte till, så fick man söka nya vägar, antingen införa nya skatter eller i annat fall minska de statliga utgifterna. I januari går det alltså inte att framlägga någon balanserad budget, och nu under hösten säger man, att det måste bli ett tillskott till statskassan, om vi skall kunna klara det hela. Då är naturligtvis frågan, vilken väg man skall gå. Högern har här redovisat förslag till besparingar på olika områden. Jag får säga att jag inte delar de synpunkter, som högern har anlagt när det gäller barnbidragen, men när det gäller andra bidrag exempelvis till bostadsbyggandet — något som jag tidigare varit inne på — till mödrhjälp, till skolbarnsbespisning, till skolskjutsar och dylikt anser jag att en behovsprövning skulle kunna införas och statsutgifterna på så sätt kunna i ganska betydande grad minskas. Jag tror inte att det vore så lämpligt att ta bort alla dessa förmåner, men däremot anser jag att de som själva har råd att betala för skolmåltider och skolskjutsar och dylikt, bör göra detta utan att statsmakterna skall behöva lämna bidrag till dessa förmåner. Jag anser att detta är en väg för regeringen att gå när det gäller att göra vissa besparingar.

Här har i dag i denna kammare särskilt av herr Ewerlöf framhållits, att högern står för besparingsutredningens förslag och att högern inte ämnar ge vika på denna punkt. Samma uttalande har gjorts från folkpartiets sida. Jag vill bara påminna både högern och folkpartiet om att man, när pensionsomröstningen ägde rum, var på det klara med att de höjda pensionsbelopp, som nu

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

skall utgå, var fastställda, och var och en har väl klart för sig att det också röstades om detta. Då var man inom samtliga partier överens om att en ensamstående år 1968 skulle få något över 3 600 kronor och en familj skulle få ungefär 5 400 kronor. Sedan har tiden gått och en besparingsutredning har tillsatts. Med anledning av att det framhållits att centerpartiet har svikit givna löften vill jag fråga vem det är som har svikit givna löften. Är det inte de, som gått ifrån de förslag som man lät folk rösta om den gången och motiverar detta med att vi nu inte har råd med ett realiserande av dessa förslag? Vi tar alltså från de gamla, som har folkpension, och minskar deras inkomster för att ge människor, som är i sin krafts bästa dagar, bättre sociala förmåner. Det är detta som jag har velat understryka, men jag skall inte ta upp någon längre debatt härom.

Vad jag emellertid vill framhålla är att när besparingsutredningen framlade sitt förslag, sade man från det socialdemokratiska partiets sida att man inte kände sig bunden av vad besparingsutredningen föreslagit utan att man skulle bedöma förslagen med hänsyn till läget vid den tidpunkt då statsbudgeten skulle göras upp. Jag tror för min del att vi noga måste se till, att de vanor, som vårt folk haft under en lång följd av år, en smula ändras. Jag fick det intrycket av finansministerns anförande, att man på deras håll inte ville göra några eftergifter i detta avseende. Finansministern säger, att det inte går att ändra på den saken, att det inte finns underlag för det i kammaren och att det inte går att ändra på det ena och det andra. Jag instämmer i vad herr Boheman sade i dag. Han sade nämligen, att om man från socialdemokratiska partiet inte vill vara med om att minska på de statliga utgifterna, är det självklart mycket svårt att nå ett resultat som man kan kalla tillfredsställande och som ändå är sådant, att det inte har några större verkningar för dem som tidigare åtnjutit de förmåner det här gäller.

Jag tror att det kanske skulle vara av

intresse att återge vad hans excellens statsministern yttrade vid remissdebatten i våras. Han sade då: »Vill man bevare demokratien mot diktaturen, måste man sträva efter att ständigt förbättra förhållandena för de sämst ställda i landet.» Det är självklart att man kan fälla sådana yttranden, och folk tror ju då att det här finns möjligheter att få allt som de önskar. Men jag anser inte att man bör vara så väldigt rädd för att göra ett litet ingrepp både på det ena och det andra området. Jag tror inte att risken för någon diktatur är så överhängande som hans excellens statsministern trodde i våras. Jag tror nog att de som bor och bygger här i vårt land vet att de har det bra och att det kanske skulle bli svårt för dem att få det bättre i något annat land.

Beträffande den utveckling som ägt rum under senaste tiden säges det att vi har en uppåtgående tendens, att lågkonjunkturen är över och att vi kommer in i ett annat tidevarv, där det blir uppåtgående priser igen. Vi har i den rapport som lämnats ut här till kammarens ledamöter, fått läsa om hur man ser på läget utåt, och det har visat sig att det i Amerika finns farhågor för att konjunkturen skall vända igen och gå nedåt. Den har varit på uppåtgående, men man är inte säker på att detta håller i sig, utan tror att den kan bli nedåtgående.

Jag håller med herr Hagberg i Malmö att det inte finns någon anledning att tro, att vi i vårt land skulle kunna räkna med en ständig högkonjunktur framöver utan att möta en lågkonjunktur vid ett eller annat tillfälle. Jag tror att man bör vara mycket försiktig på den punkten, så att man ser om sitt hus i rättan tid och inte räknar med stora inkomster som sedan kanske uteblir. Den omsättningsskatt som nu är föreslagen, kommer att drabba hela samhället som sådant. Finansministern har föreslagit vissa skattelättnader. Inkomsttagare i de lägre inkomsterna skulle få viss skattelindring, och även barnfamiljerna skulle få en viss lättnad genom höjda barnbidrag. Detta skulle dra en ganska av-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

sevärd del av de miljoner som man räknar med skall komma in med denna 4-procentiga skatt.

Är det inte förståndigare, herr talman, att man försöker i viss mån begränsa utgifterna? Vi har ännu möjlighet till detta. Låt oss tänka på en dag, då vi kommer i den situationen att vi inte har möjlighet att ta ut högre skatter. Finansministern har själv sagt här i dag, att vårt land är det enda i världen som har så höga direkta skatter. Nu går man den andra vägen; man går in för indirekta skatter, och det dröjer väl inte länge förrän vi ligger i toppen även där. Vad skall man då göra? Då är det väl ingenting annat att göra än att spara.

Jag tror det finns anledning att vidta större sparsamhetsåtgärder än regeringen har företagit. Den har visat sig vara mycket angelägen om att genomföra allt som den funnit mest lämpligt för sina anhängare. Man har genomfört en tjänstepension för alla, och under nästa år skall arbetsgivarna enligt tidningarnas uppgift till denna utbetala 1,9 procent. Hur vore det, herr talman, om man lät en del av detta gå till de gamla som har folkpensioner? Jag tror att detta skulle vara mera sunt och förståndigt. Tjänstepensionen har tiden på sig, och pengarna till den kan nog kramas fram ändå, även om man inte tar hela de 1,9 procenten att finansiera den med första året.

Detta var en liten överblick jag har gjort över vad som förevarit i dag och över vad jag för min del anser att man bör vidta för åtgärder. Jag hoppas att de olika partierna kommer att noggrant pröva alla de förslag som är tänkbara för besparing. Har man gjort detta och det ändå fattas pengar, tror jag att man från de olika partiernas sida skall visa förståelse för att skjuta till det som fattas. Men har man den inställningen, som både finansministern och statsministern antydde i dag, att det inte får ruckas på de sociala förmånerna, som dock på många håll inte har något som helst berättigande på grund av att de som åtnjuter dem har möjlighet att klara sig själva, då tror jag möjligheterna till samförstånd är mycket små.

Herr ERIKSSON (s):

Herr andre vice talman! Både i pressen och annorstädes har det närts en viss förhoppning om att sedan partiledarförhandlingarna inte ledde till något resultat när det gällde de statsfinansiella frågorna, skulle bevillningsutskottet vid sin behandling av dessa ärenden på grundval av det material som skulle serveras söka komma till en lösning som skulle kunna samla en bredare majoritet i riksdagen. Som ledamot av bevillningsutskottet har jag nu suttit i dag och lyssnat till denna debatt, och efter detta måste man säga sig att varje förhoppning om någon gemensam lösning torde kunna skrinläggas. Här har gruppledarna låst fast sig i sina positioner. Man säger ett bestämt, oservererat nej när det gäller det förslag som ligger på riksdagens bord, och sedan också två av bevillningsutskottets mera inflytelserika medlemmar, dess vice ordförande och herr Elofsson i Vä har förklarat att de inte har någon tanke på att biträda ett förslag om varubeskattning, är positionerna helt fastlåsta. Situationen påminner i mycket hög grad om den vi hade, när vi gick att behandla tjänstepensionsfrågan. Alla sitter fastlåsta i sina ställningar och ingen form av utskottsbehandling kommer att kunna rubba de intagna frontlinjerna.

Herr Aastrup inledde debatten här i dag med att säga, att vi nu är i färd med att skapa ett, som han uttryckte det, rekord att under fredstid och högkonjunktur höja skatter och statsskuld. Ja, det är måhända flera länder som vill tävla om det rekordet. I dagens nummer av Stockholms-Tidningen återgives vad en ordförande i ett bevillningsutskott i ett annat land har deklarerat som sin uppfattning beträffande det landets ekonomiska skötsel. Jag tar mig friheten att citera vad han har sagt. Han säger följande: »Under det finansår som ändas har vi slagit alla rekord. Regeringen har lagt på mera skatter, har givit ut mera pengar, har ådragit oss en större statsskuld, har åstadkommit en större nedgång i valutareserven, har tillåtit ett större budgetunderskott och be-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

finner sig i dag i en värre finansiell kris än vad vi upplevat någonsin i fredstid. Ehuru vi i fredstid fortfarande har skatter som motsvarar krigstid — och vi åtnjuter den högsta fredstidsinkomst som någonsin förekommit i någon nation — fortsätter vi att ge ut mer än vi tar in, och vi lever så högt över våra inkomster att statsskulden i dag är miljarder och åter miljarder över den toppnivå som nåddes under andra världskriget.»

Detta tal hölls för någon månad sedan i det amerikanska parlamentet. Det är fråga om ett land som anses ha en hög levnadsstandard och som ofta här i kammaren framställts som ett föredöme när det gäller såväl finanspolitik som näringspolitik. Herr Boheman nämnde tidigare här i dag att Förenta staterna är ett land som alltid klarar sin finansiella kris med de konventionella penningpolitiska medlen. Det citerade talet vittnar ändå om att man även där tvingas att söka andra vägar än de gamla konventionella.

Det fanns i herr Aastrups anförande ett avsnitt som kan tillmätas ett större och mera allmänt intresse och som till och med kan tjäna som diskussionsbas när det gäller ideologiska värderingar. Han påstod att det allmännas större ianspråktagande av nationalprodukten förorsakar stora skadeverkningar och leder till en begränsning av konsumenternas fria konsumtionsval. Jag förmodar att herr Aastrup har hämtat underlaget till denna värdering i folkpartiets nyligen utgivna skrift »Världen och vi på 1960-talet», som i långa stycken är synnerligen intressant. Man frågar sig vad som kan ligga bakom en sådan värdering.

Statsministern ställde i dag en direkt fråga till herr Aastrup, som blev obesvarad. Jag skulle vilja upprepa denna fråga. Om inte herr Aastrup vill svara på den, finns det väl andra inom folkpartiet som kan svara på den, eftersom den ingår i partiets ideologiska programskrift. Vilken utgift är det som staten gör, som begränsar den enskilde medborgarens fria konsumtionsval? Själv har jag svårt att förstå att åtminstone de större utgifter staten gör kan

medföra någon sådan begränsning. Jag tänker på bilarna. En bilist kan omöjligt känna sig vara trängd i sitt fria konsumtionsval om staten använder pengar till att göra bättre och flera vägar. Ungdomen och framför allt ungdomarnas föräldrar kan inte känna sitt konsumtionsval begränsat om staten satsar pengar på skolor och utbildningsanstalter. Jag har svårt att tänka mig att pensionärerna känner sig hämmade i sitt konsumtionsval om staten satsar pengar på att höja deras pension, och jag kan ännu mindre finna att husmöderna skulle känna sig begränsade i sitt konsumtionsval för att staten späder på hushållskassan med några hundralappar i form av allmänna barnbidrag. Det är de stora utgifterna. Jag frågar mig då vilka utgifter vi åtagit oss, som verkar begränsande på konsumenternas frihet. Herr Ewerlöf var också inne på denna fråga; han gav den måhända en mera ideologiskt betonad tolkning.

En annan sak som också har dykt upp är att finansministern påstått pressa riksdagsmajoriteten till höga statsutgifter och att detta sker mot oppositionens starka varningar. Jag vill då endast erinra om värriksdagen. Det förekom då en ganska stor tävlan, inte minst från folkpartiledamöternas sida, att änta denna talarstol för att höja de bud som finansministern lade fram. Det har varit ganska intressant att följa denna kapplöpning. I min egenskap av bevillningsutskottets talesman i denna kammar fick jag i varje fall under värriksdagen en ganska hårdhänt erfarenhet av att det just var folkpartiets företrädare som då motionsledes lade fram de längst gående förslagen om utgiftsökningar för staten. Man får därför ta denna beskyllning att finansministern pressar riksdagsmajoriteten med en stor nypa salt. Kapplöpningen om att höja buden vanns i varje fall under värriksdagen av folkpartiet med synnerligen bred marginal.

Herr Aastrup sade att socialdemokraterna nu står vid ett vägskäl. Mig förefaller det närmast som om det är folkpartiet som befinner sig vid ett vägskäl och att läget är det att man ännu inte

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

har hunnit avläsa, i vilken riktning partiets fortsatta färd kommer att gå. Det vägskalet som socialdemokraterna nu skulle stå inför skulle vara att vi hade att välja mellan att antingen fortsätta den skatteuttagningspolitik som nu bedrivs eller också att försöka förverkliga det mål som socialdemokraterna satt upp, nämligen att öka välståndet i landet. Man kan naturligtvis ha olika uppfattning om hur det står till med välståndet här i landet — därom har det ju vittnats tidigare under debatten i dag. Jag har emellertid här en annons som för närvarande går i rikspresen. Under rubriken »Välståndet spirar» läser man där: »Stegrad produktion, ökat välstånd, vad betyder det för mig och dig? Jo, att vi får det bättre, att vi får ut mera för det arbete vi presterar, och vi avläser detta i ökade inkomster.» Detta är ingen socialdemokratisk propagandannon, utan den är undertecknad av »Sveriges sparbanker». Jag förmodar att sparbankerna har vissa möjligheter att bedöma hur det står till med välståndet i landet.

Om jag sedan övergår till herr Ewerlöf, kan jag instämma med honom bara i ett avseende, nämligen när han framförde sina hjärtliga lyckönskningar till den nyvalde talmannen i hans viktiga och höga ämbete. I övrigt kan jag icke instämma med herr Ewerlöf.

Högern anvisar även nu den väg som man rekommenderade i våras, nämligen besparingsvägen, och de förslagen får vi ju nu ännu en gång ta ställning till. Herr Ewerlöf ställde emellertid nu också en fråga: Hur vet finansministern att svenska folket inte hellre väljer besparingarnas väg än höjda skatter? Jag måste svara med att i min tur fråga: Hur vet högern vad svenska folket anser vara bäst? Högern presenterade ju sitt besparingsprogram i allt väsentligt under fjolårets valrörelse. Högern hade då visserligen glädjen att notera en rätt stark ökning av sitt rösttal och sina mandat, vilket i stor utsträckning skedde på folkpartiets bekostnad. Jag är också övertygad om att den propaganda, som partiet för, kommer att tillföra högern

ytterligare röster och mandat. Men jag tror absolut inte att denna röstökning kommer att visa sig vara tillräcklig för att skapa majoritet för högerens linje i svensk politik. Högern har säkerligen ännu långt till det målet. Jag behöver bara erinra om besparingsutredningens förslag och det mottagande som de förslagen fick av den allmänna opinionen för att visa hur oändligt svårt det ändå är att kunna komma överens om på vilka områden besparingsåtgärderna skall sättas in.

Besparingar är för övrigt, herr talman, en felaktig term. Besparingar är väl egentligen sådana utgiftsminskningar som man strävar efter i förvaltningen för att med bibehållen verksamhet få det hela billigare utfört. Den typ av besparingar, som högern nu tänker sig, består däri, att man helt enkelt tar bort en viss verksamhet. Det behövs naturligtvis inte särskilt stor fantasi för att bara kapa av en verksamhet. Men jag skall gärna se den fantasi som skall avspeglas i högerens program då man skall förverkliga sina löften att spara mellan 1,2 och 1,5 miljarder kronor. Högern tog ett kraftigt grepp i socialreformerna för att i våras kunna prestera besparingar på 500—600 miljoner kronor. Det återstår verkligen att se vad som kommer att återstå av den sociala reformverksamheten här i landet sedan högern har presenterat sitt nya stora besparingsprogram.

Herrar Boheman och Elofsson i Vä förklarade båda, att så länge som socialdemokraterna inte är lyhörda för kravet på besparingar är det också omöjligt att uppbringa majoritet för den linjen här i huset. Ja, herrarna får väl ändå betänka att, om man angriper de områden av allmän verksamhet som har varit föremål för socialdemokraternas progressiva målsättning, det inte då är möjligt att engagera dem för indragningar på dessa områden. Ty jag anser nog ett riksdagsbeslut, ett löfte till medborgarna, vara väl så heligt som på partiledarplanet träffade överenskommelser om andra utgifter. Har vi på partiledarplanet och i riksdagen kommit överens

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

om att svara för en så stor utgift som försvarskostnaderna innebär, så tycker åtminstone jag för min del att de riksdagsbeslut som konstituerar vårt välfärdssamhälle i fråga om socialpolitik är lika heliga.

Herr andre vice talmannen skulle förklara centerpartiets ställning till den nya given beträffande folkpensionerna. Jag skall inte yttra mig så mycket om den saken. Men han anförde att centerpartiet här följer en rak linje. Ja, man kan måhända alltid diskutera vad som är krokigt och rakt, men jag är alldeles övertygad om att centerpartiets linje inte skulle kunna användas i en plöjningstävlan. Den skulle falla helt utanför prisbedömningen.

Herr Hagberg anförde att det förslag om sänkning av den direkta skatten som nu ligger på riksdagens bord är ungefär som sockret på gröten, och herr Ewerlöf uttryckte det visst så, att det skulle vara saften i ricinöljan. Ja, i våras hade denna kammare att diskutera ett förslag från högern om ändrade skatteskalor. Det anfördes då från högerens håll, att de skönhetsfläckar, som skatteskalorna uppvisade för inkomster mellan 12 000 och 25 000 kronor, var någonting som det vore anständigt att få bort. Denna make up skulle visserligen då kosta 600 miljoner kronor. Nu har finansministern i viss utsträckning gått högern till mötes och föreslår en förändring som visserligen bara kostar 225 miljoner kronor men som i varje fall från högerens synpunkt sett borde förefalla att vara ett steg i rätt riktning. Detta tas emellertid emot synnerligen surmulet. Jag undrar om möjligen högern kommer att rösta emot denna proposition eller om man har att vänta att högern förnyar sin motion från i våras om en betydligt förändrad skala i de nämnda inkomstlägena.

Herr talman! Med den proposition om varubesättning som nu ligger på riksdagens bord och framför allt de följdpromissioner som gäller reformer på den direkta beskattningens område har vi väl inlett en diskussion som efter vad jag tror kommer att leda till en ganska

väsentlig och kanske rent av behövlig omläggning av vårt skattesystem. Från denna synpunkt tror jag att de som i dag talar lidelsefullt mot regeringens förslag kommer att vara synnerligen nöjda när förslaget är genomfört, ty det kommer att även för dem vara en tillgång i händelse av ett framtida politiskt regimskifte.

Även med risk för att av folkpartiets gruppledare bli beskylld för upphöjd servilitet, som han uttryckte det, uttalar jag min tillfredsställelse med att varubesättningen här kommer upp till diskussion och att den också av allt att döma blir genomförd. Detta är tillfredsställande dels för att man på det sättet kan klara den nuvarande statsfinansiella situationen men dels också därför att förslaget ändå bildar inledningen till vad jag tror är en sådan omgestaltning av vårt beskattningssystem som tiden kräver och som säkert kommer att dämpa både hettan och lidelsen i våra framtida skattedebatter.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! I den proposition som vi behandlar i dag lämnar finansministern på s. 58 en redovisning över arbetsmarknadsläget. Där uttalas bl. a. att vi fortfarande, trots högkonjunkturen, ändock måste räkna med en viss arbetslöshet. I fortsättningen sägs att denna arbetslöshet är speciellt lokaliserad till vissa norrlandslän.

Sedan fortsätter finansministern sin tankegång och säger bl. a., att det är nödvändigt att man här tar sig an arbetsmarknadsproblemen från samhälls-ekonomisk synpunkt. På denna punkt säger finansministern bland annat, att man för att kunna råda bot på dessa förhållanden med de öar av arbetslöshet som är tillfinnandes bl. a. måste göra en aktiv omskolning av de yngre. En annan väg som han rekommenderar är

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

att myndigheterna, i detta sammanhang arbetsmarknadsmyndigheterna, skall föra en rörlig omflyttningspolitik. Det är just beträffande den frågan som jag i denna debatt vill anmäla en avvikande mening.

Låt mig först, herr talman, ställa den frågan: Innebär en energisk arbetsmarknadspolitik endast att man i de landsdelar och de kommuner som drabbas av arbetslösheten på kommunens egen bekostnad eller i varje fall med dess tillskyndan ekonomiskt skall omskola arbetskraften och sedan genom arbetsförmedlingarna i de olika landsdelarna, såsom har skett, försöka så fort som möjligt flytta den frigjorda arbetskraften därifrån? Inte bara som norrlänning utan även om jag ser denna fråga i dess större sammanhang måste jag reagera mot detta ställningstagande.

Vi har, såsom också säges i propositionen, två grupper av arbetslösa, de yngre och de äldre. Följden av denna s. k. rörliga politik, såsom den är skisserad, måste innebära att de yngre arbetarna flyttar och att kommunen får behålla den äldre arbetskraften. Den senare kan dessutom många gånger med fog sägas vara permanent arbetslös. I avfolkningskommuner, med de problem som därutöver är rådande där, måste följden på längre sikt bli att kommunen får svara för en del av omskolningen beträffande den arbetskraft som skall omflyttas. Till detta får man lägga, att såväl enskilda som kommunen haft rätt stora utgifter för fostran av denna ungdom. Dessutom har ju kommunen gjort åtskilliga investeringar för människorna i gemen på det sociala området i fråga om hälso- och åldringsvård m. m. och även när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Under sådana förhållanden ter sig framtiden mot bakgrunden av den utveckling som jag här talat om för många av kommunerna långt ifrån ljus.

Under de gångna åren har kommunerna vidare, och även detta på grund av arbetsmarknadsläget, måst investera stora pengar i vatten och avlopp, bland annat för att hålla arbetslöshetsspöket från dörren. Sådana utgifter skulle, om

det inte skett en omställning, kunnat finansieras på annat sätt än som nu över kommunalskatten. Denna utveckling för dessutom naturligen med sig ett mindre antal i de produktiva åldrarna, och därav följer att det finns förhållandevis många åldringar. Slutskedet måste för dessa kommuner bli ett sjunkande skatteunderlag.

Innan man kan anamma ett talesätt av det slag som förts i propositionen, måste det vara riktigt att först i rättvisans namn göra de näringspolitiska förhållandena jämställda inom olika delar av vårt samhälle.

Finansministern understryker vidare i propositionen nödvändigheten av exportindustrien. Det är inte därför att jag är norrlänning som jag upprepar att ungefär en tredjedel av all exportindustri i vårt land kommer från de fyra nordligaste länen. Jag säger det bara för att understryka att de tillgångar som här finns är nödvändiga livsbetingelser för samhället i dess helhet. På den punkten är väl bara att tillägga, att tillgångarna inte är uttömda och att en expansion helt naturligt är möjlig, till nytta för samhällsekonomin i dess helhet.

I ett sådant skede, när alla talar om nödvändigheten av en exportindustri, borde det väl vara riktigare att i stället för att genomföra de omflyttningsåtgärder som jag här har talat om göra sådana investeringar i avfolkningsbygder, att man får folket att stanna kvar. Man måste i detta sammanhang lägga märke till att en förflyttning av dessa människor inte bara är en engångsföreteelse av ekonomisk art utan även medför problem för de kommuner där vederbörande så småningom hamnar. Sett ur samhällsekonomisk synpunkt kvarstår dock, att avflyttningskommunerna här har gjort investeringar som i fortsättningen icke på vettigt sätt kan utnyttjas. I stället för att stimulera dylika kedjereaktioner bör samhället enligt min mening främja investeringar på olika områden för att hålla sysselsättningen i gång. Det behövs med andra ord en mera aktiv lokaliseringspolitik.

I denna proposition har finansminis-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

tern understrukit, att omsättningsskatten så långt som möjligt bör vara generell och likformig. Han vill inte genom skattens utformning påverka konsumtionens eller produktionens inriktning. Däremot har — åtminstone att döma av vad man kan läsa i propositionen — finansministern inte uppmärksammat vad omsättningsskatten medför i de områden av vårt land som kallas för de långa avståndens. Det är ett känt faktum, som även har accepterats här i riksdagen, att varorna på grund av avstånd och klimatförhållanden blir betydligt dyrare i de nordliga länen. Den gällande energiskatten, som finansministern dessutom nu vill skärpa, medför ju bland annat ökade varupriser. Om till detta lägges en omsättningsskatt, betyder det att varupriserna i ännu högre grad kommer att bli orättvisa för människorna i Norrland. Utan att på något sätt tillspetsa det hela vill jag uttrycka det så, att följderna blir att avståndens folk får betala omsättningsskatt på energiskatten.

Med anledning av motioner ifrån vårt parti behandlade 1958 års A-riksdag frågan om avståndskostnadernas inverkan på levnads- och produktionskostnaderna i Norrland. I sitt av riksdagen godkända yttrande hemställde beredningsutskottet, att riksdagen skulle avge en skrivelse till Konungen, där det skulle uttryckas önskemål om att få till stånd en utredning, varigenom de s. k. norrlandsfrågorna kunde bringas närmare sin lösning. Nu har en inventering av dessa frågor blivit slutförd, men inte något av dessa spørsmål har såvitt jag finner upptagits i denna inventering. Det kanske allra märkligaste i detta sammanhang är att denna riksdagens skrivelse aldrig har kommit utredningsmännen till handa.

För min del hade jag väntat att man i anledning av dessa framställningar nu skulle ha lagt fram ett förslag om en rättvisare lösning av norrlandsfrågorna. I stället presenteras ett förslag till omsättningsskatt, vilket, såsom jag förut har berört, kommer att fördyra varorna för folket i Norrland.

Jag hör, herr talman, på intet sätt till dem som i allt givet besparingsutredningen hjärtliga applåder. Jag måste dock tillstå att jag drog en suck av lättnad, då utredningsarbetet gav vid handen att man hade övertalat även de representanter i besparingsutredningen som hade en mycket avvikande mening när det gällde skatteersättningarna till kommunerna. Det förslag som har kommit från besparingsutredningen innebär ju att de kommuner som är sämst ställda när det gäller ekonomin i stort sett blivit fritagna från denna operation. Rent kommunalt sett kan man trots detta på intet vis vara nöjd med det förslag som nu har avlämnats.

Av denna proposition finner man att finansministern inte har följt besparingsutredningen beträffande denna fråga. Det skulle bara fattas att finansministern nu ovanpå omsättningsskatten skulle luckrat upp den ståndpunkt som riksdagen har intagit när det gäller ersättningen till kommunerna.

Omsättningsskatten berör ju, som tidigare påpekats här i dag, inte bara den enskilde, utan den drabbar även kommunen som sådan, eftersom också kommunen konsumerar och gör investeringar. Jag läste häromdagen i en stockholmstidning att införandet av omsättningsskatten för Stockholms stad skulle medföra merutgifter motsvarande en utdebitering av cirka 25 öre per skattekrona. Man kan på intet sätt jämställa storstaden med en kommun med dåligt skatteunderlag. Jag vill i det här avseendet göra den reflexionen, att omsättningsskatten betydligt hårdare kommer att drabba kommuner av den sistnämnda typen med deras svaga skatteförmåga.

Inom centerpartiet har vi den mening, att en allmän översyn av hela skattesystemet behöver företagas. Jag hoppas att vad jag här har anfört i viss mån skall ha givit stöd åt denna uppfattning. Enligt min mening bör en sådan översyn inte bara ta sikte på statens utgifter och därmed också den statliga beskattningen. På grund av den utveckling, som vi är inne i och som i en fram-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

tid kommer att bli ännu mera markant, måste perspektivet utsträckas så, att hänsyn tas även till sambandet mellan statens utgifter och kommunernas utgifter. För närvarande är det ju på det sättet att riksdagen beslutar om många utgifter som lagstiftningsvägen de facto blir utgifter även för kommunerna. Därför är det nödvändigt att inte glömma bort sambandet mellan statens utgifter och den kommunala beskattningen.

Jag har här tidigare varit inne på nödvändigheten av en aktiv näringspolitik, så grundad att man inte bara tillgodoser tätortsbebyggelsen utan även ser till att glesbygderna får en naturlig företagsmiljö.

När det sedan gäller sådana allmänna åtaganden som lät mig säga åldringsvården, barnbidraget — alltså en hjälp till fostran av vår ungdom — sjukvården och skolundervisningen, så vill jag säga att allt detta enligt mitt förmenande utgör hörnstenar i vårt samhälle som vi bör slå vakt om. Men å andra sidan måste vi vara medvetna om att kostnaderna härför bör fördelas på ett sådant sätt att de inte blir alltför betungande för primärkommunerna. Vad exempelvis åldringsvården beträffar — jag är medveten om att en utredning pågår av den frågan — är det ett faktum att många kommuner den dag som i dag är måste göra en utdebitering av 3 kronor och däröver för att kunna klara den kommunala delen av folkpensioneringen. Därtill kommer de bördor som åldringsvården i övrigt medför för primärkommunerna. Om man betänker detta kan man inte komma fram till någon annan slutsats än att det måste ordnas så, att dessa gemensamma kostnader får bäras av en större enhet än kommunen.

Låt mig också i det sammanhanget säga några ord om skolan.

Först och främst vill jag, även om det inte hör till dagens ämne, uttala min glädje över att man principiellt och nu även i praktiken håller på att genomföra en demokratisk och för alla lika skola i hela vårt land. Med tanke på de svårigheter som genomförandet av denna skolordning kommer att vålla många

av våra kommuner bör vi emellertid försöka lösa de ekonomiska frågor, som sammanhänger därmed, alldeles speciellt de kostnader som enhetsskolans förverkligande kommer att medföra, i samma anda som jag här nyss antydde.

Vad arbetslösheten beträffar har det sagts här i dag, att det är nödvändigt och riktigt att staten anvisar 300 eller 350 miljoner kronor för att komma till rätta med den avigsidan i vårt samhälle. Men det talas oändligt litet om de utgifter som primärkommunerna har för att bekämpa arbetslösheten. När arbetslöshet uppträder i en kommun, tvingas den att skapa arbetsobjekt för att de drabbade inte skall behöva gå sysslolösa, och det medför många gånger, särskilt när det gäller mindre sådana objekt, att kommunerna får svara för en större del av de ekonomiska åtagandena än staten gör.

I den debatt, som här har förts i dag, har jag, herr talman, tyckt mig urskilja två linjer. Den ena linjen går ut på att man via statliga besparingar skall överflytta utgifterna på primärkommunerna. Den andra linjen innebär att vi här fattar beslut som får ekonomiska konsekvenser för kommunerna, konsekvenser som primärkommunerna i framtiden kommer att ha mycket små resurser att kunna möta. Jag är medveten om att det på åtskilliga av de avsnitt jag här har berört pågår utredningar, men jag ställer mig ändå frågande inför om det verkligen räcker att utreda och pröva varje sektor för sig. Enligt min mening behövs det ett mera samlat grepp på dessa problem. Vi bör vara beredda att ta upp såväl kostnadsfördelningen mellan stat och kommun som skattefördelningen mellan stat och kommun till en grundlig prövning.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! När vid det här laget området »oms eller inte oms» är väl avbetat, må det tillåtas mig att ta upp ett par speciella saker i sammanhanget. Det finns nämligen anledning att diskutera några enskilda detaljer i det förslag som

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

föreligger, ty man får väl förmoda att den samstämmighet på socialdemokratiskt håll som har visats i debatten också kommer till uttryck på ett sådant sätt att förslaget om oms genomföres.

Det finns en passus som intresserar den som är tidningsman alldeles särskilt. Det sågs i förslaget att tidningar i princip är befriade från omsättningsskatt, för såvitt de kommer ut minst tre dagar i veckan och när det gäller tidningar med andra utgivningstider för såvitt det inte uttas någon särskild prenumera-tionsavgift. Detta betyder att man försätter de tidningar som kommer ut två dagar i veckan eller en dag i veckan i en alldeles särskild situation. De kommer att belastas med omsättningsskatt. Detta intresserar mig speciellt därför att av det relativt lilla antal tidningar, som centerpartiet har, är inte mindre än tretton sådana som kommer ut en dag i veckan. Det finns ingen anledning att diskutera problemet just ur kostnads-synpunkt, även om det är så att varje ny kostnad för ett företag, som faktiskt kämpar för sin tillvaro varje dag, naturligtvis är ett stort problem, i all synnerhet i sådana fall då det ständigt måste tillskjutas bidrag från intressenter för att det lilla språkröret skall kunna hållas vid liv. Detta är en principfråga, som det finns anledning att stanna in-för.

Jag vet nu inte hur man inom rege-ringen har sett på den här frågan, när man har utarbetat förslaget. Det verkar som om man har tagit ett godtyckligt grepp i högen och stannat vid den gräns som dras upp av utgivningsdagarna två eller tre i veckan. Men förslaget innebär ju faktiskt att man diskriminerar en viss del även av den i politisk upplys-ningsverksamhet engagerade pressen. Man skiftar ut en pålaga, som sålunda drabbar tidningsorgan som fyller sam-ma uppgift men drabbar dem högst oli-ka. Kommer tidningen ut tillräckligt antal dagar i veckan är den befriad, i annat fall är den belagd med omsätt-ningskatt. Detta måste ändå, herr tal-man, vara en situation som inte är för-enlig med vanlig demokratisk syn på

varje meningsriktnings rätt att utan nå-gra hinder framföra sina åsikter i den dagsaktuella debatten. Jag vill därför uttala den förhoppningen, att de fram-stötare som kommer att göras på denna punkt måste vinna gehör. Det är, som sagt, här fråga om en form av diskrimi-nering av dessa mindre tidningar, som ändå för dem som äger dem och för läsekretsen spelar precis samma roll som de tidningar som kommer ut flera dagar i veckan.

Det finns också anledning att ett ögon-blick stanna vid problemet, hur denna omsättningsskatt verkar för småföreta-garna. Det är ju på det sättet — det har påpekats tidigare men förtjänar att upp-repas — att kostnadskrävande reformer har beslutats: arbetstidsförkortningen och den obligatoriska pensionen medför tillsammans en kostnadsfördyring på nära fyra procent. Man skulle nu dess-utom få den nya omsättningsskatten. Det är i sammanhanget ganska intressant att i dag ha bevittnat under denna debatt, hurusom den föregående LO-ordföran-den till och med har blivit föremål för uppskattande ord därför att han har förklarat att man bör vara mycket åter-hållsam med krav på lönekomensation, eftersom en sådan skulle utgöra en ny belastning på företagsamheten, i all syn-nerhet på de mindre företag som redan dras med ekonomiska problem. Det är signifikativt att mäktiga landsorganisa-tionens nuvarande chef endast högst sporadiskt har visat sig i kammaren i dag och inte heller återfinns på talar-listan. Det skulle annars ha varit högst intressant att höra vad LO:s nuvarande ordförande, herr Geijer, har att säga om dagens aktuella situation. Det kan för herr Strand inte vara så särskilt an-genämt att debatten här i eftermiddag ackompanjeras av utförliga skildringar i kvällspressen om vilka krav som från LO:s sida kommer att ställas när det gäller lönekomensation.

Det är klart, att inför detta blir man i högsta grad betänksam. Visserligen har herr Geijer i ett tal i Göteborg dekla-rerat, att vi måste sträva emot stora fö-retagsenheter. Det betyder väl att han

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

därmed tar avstånd från småföretagsamheten som sådan, och det finns andra exempel på samma åsikt hos dem det här gäller. Men det är ju ändå på det sättet, att den enda möjligheten för oss exempelvis på landsbygden att skapa den sysselsättning som där är nödvändig är förknippad med de små företagen. Det skulle roa mig att veta, vad man ute i kommunerna bland herr Geijers meningsfränder, vilka som både han och jag mycket väl vet är livligt verksamma för att tillföra sina kommuner sådana mindre företag, säger om en sådan inställning.

Jag är rädd att det steg, som omsättningskatten innebär, är ett steg i den riktningen, att man gör svårigheterna för de små företagen ännu större. Det har redan kommit reaktioner från olika håll ute i landet, och det må exempelvis anföras just vad småföretagare i Göteborg alldeles nyss har uttalat. De säger sig inte stillatigande kunna åse, hur regeringen alltmer stryper den verksamhet som är grunden för många försörjning. »Därför vill vi på det bestämdaste protestera mot den föreslagna omsättningskatten. Såsom ytterligare skäl härför vill vi påtala den stora orättvisan att utnyttja en viss kategori människor till att utan ersättning vara statens skatteindrivare.»

Det är på detta sätt man ser på saken ute i landet. Jag tror inte att man utan vidare kan bortse från den uppfattningen.

Låt mig sedan, herr talman, bara säga ett par ord om den diskussion som har förts här om folkpensionerna. Centerpartiets propå har betecknats som en förbluffande sak, som en stor överraskning — som en bomb, har det sagts i tidningarna. Det var t. o. m. någon som var så förnumstig att han fann det mycket överraskande, att centerpartiets egen tidningspress inte slagit upp saken tillräckligt. Anledningen är nog ganska enkel — vi fann inte saken så överraskande från vår sida.

Däremot finns det anledning att här erinra om ett par saker, som sagts i debatten just i dag. Hans excellens herr

statsministern var här invecklad i en polemik med herr Aastrup med anledning av att denne sagt någonting om den personliga friheten, att människans eget avgörande i saker och ting minskats genom att staten såsom sker tar på sig uppgifter och åtar sig alltfler saker som rör just den enskilde. Då räknar hans excellens upp en lång rad saker och frågor: Blir vi mindre fria av det och det? Till slut kommer han till frågan: Blir vi mindre fria av att vi, som har det bättre ställt, får avstå en del av vårt överflöd för att ge de gamla en bättre försörjning?

Finansministern varnade i sitt tal oppositionen för att gå för långt när det gäller att kritisera och nedvärdera, och han sade bland annat att man skall vara rädd om något som heter »good-will» och »förtroendekapital» mellan politikerna och folket.

Jag tror att det finns anledning att erinra om båda dessa saker i denna debatt. Man skulle när det gäller att diskutera var man kan ta av överflödet kunna ställa frågan: Är det slut med överflödet vid de 1,9 procent, som den beslutade tilläggspensionen nu tar? Är det inte så att även den ställning — i varje fall ser centerpartiet saken så — som man tidigare intagit när det gäller folkpensionärernas intressen också är en fråga om förtroendekapital och good-will mellan politikerna och folket?

Det är ju påtagligt, hurusom det i denna fråga inte förekommit någon sakdebatt på något sätt. Man kan förstå varför, men jag tror att man inte utan vidare skall underkänna det faktum, att centerpartiet har ett alldeles speciellt ansvar då det gäller att se till att de gamla får vad som en gång utlovats dem.

Man skall inte heller se saken på det sätt som tidigare kommit till uttryck från denna talarstol, då det sagts att det är rent nonsens när centerpartiet säger sig tillföra statskassan ökade inkomster för att täcka denna utgift. Man kan helt enkelt säga att det förhåller sig så, att vi är beredda att infria de löften, som pensionsberedningen 1957 gav till folkpensionärerna så långt det inte strider

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

emot den mening som ligger i riksdagens uttalande av 1958. Man kan inte bestrida att det däri ligger en god vilja — en önskan att just bevara den goodwill som politikerna givetvis har även bland folkpensionärerna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Varje gång som man lyssnar till en remissdebatt fastnar man för det alltid repeterade lovprisandet av vad den socialdemokratiska politiken har medfört och vilken förbättring som den har åstadkommit för invånarna. Herr Aastrup uttryckte sin förvåning över herr förste vice talmannens belåtenhet och följsamhet, när det gäller den socialdemokratiska politiken. Men den belåtenheten är kanske mindre obegriplig än den deklARATION som man häromdagen såg i tidningsspaltarna: att de socialdemokratiska husmödrarna stöder regeringens omsättningsskatt. När jag läste detta undrade jag, om verkligen fru Thorsson och hennes kamrater bara rör sig i kretsen av de absolut parti-frälsta socialdemokratiska husmödrarna och alldeles har tappat förståelsen för och kunskapen om vad som tilldrar sig utanför den kretsen. För egen del har jag träffat en mängd husmödrar av socialdemokratisk kulör, som har sagt att de känner sig fullständigt övergivna av sin regering för att den har utlämnat dem i prisstegringsens våld. Det börjar nämligen för varje dag gå upp för allt flera, att det inte bara är fråga om den fyraprocentiga omsättningsskatten. Priserna kommer säkert att stiga mycket mera än 4 procent. Medräknat man vad omsättningsskatten i och för sig för med sig och därtill lägger de övriga skatter, som signaleras, torde prisstegringen sammanlagt uppgå till i genomsnitt 6 å 8 procent.

Om regeringen söker trösta barnfamiljerna med 50 kronors ökad skatterabatt och en sänkning av den direkta skatten för mindre och medelstora inkomsttagare, är det klart att det kan kännas en smula lättare att betala omsättningsskatten — om det bara vore fråga om den.

Men om jag jämför dessa kompensationer med den totala belastning, som de olika skatterna kommer att lägga på medborgarna, då räcker inte skattelindringarna långt.

En höjning av skattetrycket av denna storlek kommer säkert — som i varje fall oppositionen påpekat — att medföra väsentliga kompensationskrav. Nu tröstar finansministern sig själv och oss andra med att arbetsgivarna helt enkelt inte skall få råd att ge någon väsentlig kompensation. För att åstadkomma det resultatet genomför regeringen en kreditreglering av den arten, att man skall kunna begränsa efterfrågan på varor. När efterfrågan begränsas, sjunker företagens lönsamhet, och de kan då inte ge den kompensation som man väl ändå är på det klara med kommer att begäras.

Resonemanget skulle alltså innebära, att man här förutsätter en kreditpolitik som leder till minskad efterfrågan, minskad produktion och eventuellt till arbetslöshet. Det är kanske därför som arbetslöshetsanslaget är så högt upptaget.

Jag kan i detta sammanhang inte låta bli att erinra om att verkningarna av pensionsreformen börjar inträda redan nästa år. Att de verkningarna kommer att märkas på kreditmarknaden är väl alldeles klart. Stora belopp kan bli firgjorda, ty det sparas inte längre i samma omfattning, och det är därför inte så verklighetsfrämmande om man förmodar, att omsättningsskattens tillkomst i viss mån får ses mot bakgrunden av tilläggs pensionens högst olyckliga lösning.

I dag har LO:s representantskap varit samlat för att klarlägga riktlinjerna för den kommande avtalsrörelsen, och enligt radiomeddelandena i kväll har man där sagt ifrån, att man givetvis kommer att ta hänsyn till de prisstegringar som man kan vänta under det kommande året. Detta står ju också helt och hållet i överensstämmelse med de principer, som LO själv har givit till känna i sitt yttrande över utredningsförslaget om indirekt beskattning. Där har LO klart sagt ifrån, att LO icke kommer att avstå från rätten att förhandla om kompensa-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

tion för sina medlemmar i samband med införande av eller ändring i en mera generell indirekt beskattning. Efter ett visst resonemang kommer man fram till följande slutsats, som refereras i propositionen så här: »Slutsatsen av LO:s bedömning blir, att en omsättningsskatt inte kan motiveras vare sig med fördelningsmässiga eller produktivitetmässiga synpunkter och att den bör förkastas ur konjunkturpolitiska och psykologiska synpunkter. Med hänsyn härtill anser LO, att kommitténs förslag tills vidare ej bör föranleda några åtgärder.»

Sedan detta yttrande avgavs har det gått en viss tid, men de principer som där kommer till uttryck står givetvis alljämt kvar.

Jag skulle efter dessa mera allmänna deklamationer vilja säga några ord i anslutning till anförenden som hållits här tidigare i eftermiddag. Herr Eriksson förklarade, att han uppträdde som representant för bevillningsutskottet, vilket jag dock förmodar att han inte gjorde, möjligen stod han som representant för socialdemokraterna i bevillningsutskottet, vilket inte är fy skam det heller.

Jag tillhör inte utskottet och kan därför inte uttala mig om vad som där har hänt. Men om en del folktoparter där har röstat för vissa skattelindringar — vilket herr Eriksson underströk mycket starkt — vill jag i min tur erinra om att herr talmannen, som herr Eriksson nyss gratulerade till hans utnämning, under värriksdagen oupphörligt fick stå upp och yrka bifall till yrkanden om besparingar på statsutskottets ärenden. Det är klart, att man inte bara bör se den ena sidan utan även den andra. Jag vet att de besparingsyrkanden, som då restes, många, många gånger uppväger de eventuella yrkanden som kan ha framställts om mindre sänkningar av skatten.

För övrigt är väl ändå inte det avgörande i denna fråga, vem som i det ena eller andra ögonblicket yrkat bifall eller avslag på den ena eller andra tillfälliga utgifts- eller inkomstökningen. Avgörande är naturligtvis, att ledningen av statens finanser helt och hållet varit regeringens, och i den mån utvecklingen har

blivit ogynnsam, vilar ansvaret härför först och främst — jag höll på att säga först och sist — på regeringen. Det ansvaret lär aldrig kunna vältras över på andra partier. Regeringen har ensam varit den, som lett denna finansiella utveckling.

Låt mig i detta sammanhang också erinra om att statsministern ju här själv har vidgått vissa uttalanden, som han fällde i september månad i fjol och i vilka han sade, att i då rådande konjunkturläge var några skattehöjningar inte aktuella. Men det har också konstaterats, att drygt tre månader senare måste finansministern i konselj meddela, att det skulle uppstå en brist på 500 eller 1 000 miljoner kronor i budgeten.

När man hör detta, så börjar man förstå, att det nog inte är så märkvärdigt, om den finansiella utvecklingen har förlöpt på det sätt som den har gjort. Om statsministern i september i fjol inte kunde förutse vad som stod klart för regeringen tre månader senare, nämligen att en skattehöjning skulle bli nödvändig, då måste det vara något väsentligt som fattas i regeringens handhavande av den ansvarsfulla ledningen för den finansiella utvecklingen. Ty det kan väl inte gärna vara så, att statsministern anade hur utvecklingen skulle gå och därför formulerade sitt yttrande med sådan finurlighet, att det skulle kunna tolkas på olika sätt? Det råder nämligen ingen tvekan om att allmänheten, väljarna, fick den uppfattningen, att en skattehöjning inte var aktuell under det närmaste året. Folk i allmänhet är inte särskilt lyhört för finurliga formuleringar. Statsministern har ju också vanligen förmågan att uttrycka sig mycket skickligt, så det förvånar mig, om hans förmåga skulle ha fallerat vid det tillfället.

Jag måste också be att få säga några ord i anslutning till herr Elofssons i Vä anförande. Herr Elofsson berörde centerpartiets s. k. nya giv, varigenom man vill på en gång till folkpensionärerna överlämna 330 miljoner kronor mer än vad andra partier anser möjligt. Det är

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

nämligen så, att samtliga andra partier uppenbarligen har levat i den uppfattningen, att det här förelåg ett verkligt avtal om att höjning av folkpensionerna skulle ske på ett jämnare sätt än vad pensionsberedningen har föreslagit.

Nu säger såväl den föregående ärade talaren liksom ett par tidigare talare för centerpartiet, att man vill infria det löfte, som har givits i pensionsberedningen och senare i folkomröstningen. Jag vill påstå, att något sådant löfte har åtminstone för vårt partis vidkommande inte givits, inte ens i pensionsberedningen. I pensionsberedningen förelåg ett uttalande av partiets representant, herr Aastrup, liksom av ett par andra, där man säger ifrån klart och tydligt, att ett närmare övervägande måste ske senare om trappstegshöjningen, och att man får bereda sig på att den får göras på annat sätt än enligt huvudförslaget. När frågan sedan underställdes folkomröstningen, framhölls klart och tydligt i den objektiva broschyren »Hur vill du ha din pensionsfråga löst?», att avsikten var att man skulle successivt höja folkpensionerna. Däremot stod det inte att man skulle höja dem på det sätt som nu föreslagits, utan det stod att man skulle höja dem så att de enligt pensionsberedningens enhälliga förslag skulle uppgå till närmare angivna slutbelopp. Jag kan inte låta bli att läsa upp den passus i 1958 års riksdagsbeslut som det här gäller — den passus i särskilda utskottets utlåtande och som man ansåg var bindande för samtliga partier, eftersom alla anslöt sig därtill och eftersom alla undertecknade utskottsbetänkandet på denna punkt och eftersom ingen opposition förelåg i kammaren. I denna passus stod det på följande sätt: »Utskottet vill dock uttala, att den av pensionsberedningen föreslagna särskilt kraftiga höjningen 1960 bör undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas.»

Nu säger herr Hedlund och hans vänner, att »eftersträvan» inte är detsamma som att säga att man skall ha precis någonting annat. Man skall eftersträva det, om det är möjligt, men befinnes det

lämpligt, kan man göra en annan avvägning.

Jag måste konstatera, att här föreligger ett ensidigt avsteg från den gemensamma överenskommelse, som partierna har träffat. Centerpartiet har svikit den överenskommelsen. Det rådde inte någon tvekan om vad det var fråga om för slags trappsteg — det var fullt klart att det gällde höjningen 1960/61, den s. k. puckeln. I detta avseende har man inom partierna ända till sista veckan varit fullständigt ense, såvitt jag kan förstå.

Vi inom folkpartiet har ju under många år vinnlagt oss om att söka få folkpensionärernas förhållanden så drägliga som möjligt. Under 1940-talet arbetade vi energiskt på att man skulle skapa en indexbunden stegring av pensionerna, när så erfordrades på grund av penningvärdets försämring. Vi ansträngde oss för att medverka till att även folkpensionärerna skulle få en ordentlig andel av standardhöjningen både då och i framtiden. Jag vill säga att om det funnes några möjligheter, så skulle vi gärna ansluta oss till tanken att höja folkpensionerna ytterligare utöver besparingsutredningens förslag. Men vi kan, såvitt jag förstår, inte finna att det föreligger några sådana möjligheter. Det står i 1958 års särskilda utskotts betänkande, att man skall bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Ingen utanför centerpartiet lär kunna förstå att just det år, då även centerpartiet medger att det måste skaffas en miljard i nya inkomster eller genom besparingar, just då är situationen lämpad för att ta ut den extra utgift, som höjningen innebär.

Herr Eriksson har till slut frågat, vilka av de socialdemokratiska yrkandena om skattestegring för olika ändamål det är, som gör att den enskildes konsumtionsval beskäres. Ja, vi anser att varje ökning av statens makt på bekostnad av den enskildes innebär, att den enskildes befogenhet att bestämma över sig och sitt minskas. Om jag har rätt att disponera 70 procent av min inkomst, kan jag själv bestämma hur jag skall använ-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

da dessa 70 procent och vad jag skall göra av dem — vilket konsumtionsändamål jag skall välja eller om jag skall spara dem. Får jag bara disponera över 40 procent, kan jag bara bestämma över så mycket mindre belopp, och mitt fria konsumtionsval är då utan varje tvekan beskuret.

Det är klart att standardstegringen har sin grund i produktionens stegring. Om vi är ense om detta, skall jag naturligtvis å andra sidan medge, att omfördelningen av inkomsterna i vissa avseenden har betydelse för vissa grupper av människor i samhället. Men alla undersökningar som gjorts visar ju att inte den stora mängden arbetsföra har någon nytta därav, utan denna omfördelning har betydelse för vissa socialt betingade områden, såsom för de sjuka, de gamla — som vi nyss talade om — de arbetslösa och barnfamiljerna. Det gäller områden, som ligger folkpartiet lika varmt om hjärtat som socialdemokraterna.

Men det finns dock en klar gräns, där kombinationen av socialpolitik och skattepolitik upphör, och den gränsen uppnås när inkomsterna hos det överväldigande flertalet av de arbetande medborgarna har nått en sådan höjd, att ett mycket brett mellanskikt kommer att i huvudsak få betala de förmåner, som samhället distribuerar till dem själva. Den situationen tycker jag nog börjar vara inne. Staten tar nu så stora delar i anspråk av medborgarnas inkomster — något som omvitnats här tidigare i dag och som jag inte behöver gå in på — att den gräns jag nämnde kan sägas vara uppnådd.

Att samhället fortsätter att ta allt större och större andel av medborgarnas inkomst leder enligt vår uppfattning mot ett förmyndarsamhälle. Det bryr sig tydligen inte herr Eriksson ett dugg om. Jag vet inte om det möjligen beror på att han tillhör förmyndarna — även om han ännu inte tillhör överförmyndarna. För oss, som inte tillhör den gruppen, är det ytterligt kännbart. Vi måste notera att för varje ökad procent, som vi får avstå av vår inkomst till annat, mins-

kas vår egen möjlighet att bestämma över vårt eget fria konsumtionsval.

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte i min framställning velat göra några som helst försök att befria vare sig regeringen eller den socialdemokratiska majoriteten från ansvaret för vad vi själva har varit med om när det gäller att öka statens utgifter. Tvärtom har vi i dag just bevisat att vi känner vårt ansvar genom att lägga fram ett förslag, som ju ingalunda kan anses vara populärt, men som är ett resultat av att vi ansett att samhället bör åtaga sig dessa uppgifter och finansiera dem. Det är ju motsatsen till folkpartiets agerande i våras, när folkpartisterna praktiskt taget var med om alla de utgifter, som regeringen hade inbjudit riksdagen att göra, och därutöver inte var nöjda med det utan i åtskilliga avseenden försökte att pressa buden ännu högre. När räkningen sedan skall betalas — för att använda centerpartiets vokabulär — vill man dock inte vara med.

Jag återkommer till den mycket intressanta fråga som här har tagits upp, nämligen huruvida den enskilde medborgarens fria konsumtionsval skulle begränsas av statens utgiftspolitik. Jag frågade herr Lundström, vilka av de statliga utgifterna i och för sig som begränsar den enskilde medborgarens rörelsefrihet, eftersom alla utgifter, i varje fall de stora utgifter, som samhället gör, ju går tillbaka till medborgarna och ökar deras rörelsefrihet. Det gäller bilisterna, det gäller husmödrarna, det gäller pensionärerna och även andra grupper. Om det skulle vara så, att varje ökning av statens makt minskar medborgarnas ekonomiska rörelsefrihet, skulle ju alla de inkomster som staten tar in av medborgarna i form av skatter inte komma medborgarna till godo. Är det på det sättet som herr Lundström tolkar saken?

Jag vill, herr talman, ytterligare precisera frågeställningen. Vilken av de statliga utgifter, som vi gör, är att betrak-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ta som en begränsning av den enskilde medborgarens rörelsefrihet?

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundström har ingen förståelse för centerpartiets åtgärder i pensionsfrågan, och jag märkte ingenting av sakdebatt i frågan.

Jag har framför mig två stycken broschyrer. Den ena heter Tjänstemännen och pensionsreformen. Som rubrik står »Visste Du detta om pensionsförslag 1». Det är den sida som företräder ettan i folkomröstningen. Det talas först om politisk enighet om folkpensionen: »Samtliga alternativ i folkomröstningen har som grundval, att folkpensionen utgör ett minimiskydd och att den stegvis skall höjas fram till år 1968.» Den s. k. puckeln infaller 1960 med 4 500 respektive 3 000 kronor.

Den andra broschyren heter »Handbok för linje 3 för frivillig tilläggs pension utan skattepengar». Där står på sidan 6 under rubriken »Förbättrad folkpension», att man är fullt enig härom, och där återges samma tabell med puckeln 1960 upptagande 3 000 respektive 4 500 kronor.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Lundström. Vi har nu fått en obligatorisk tilläggs pension — herr Lundström kan inte vara omedveten om att en viss partivän spelat en viss roll i detta sammanhang. Menar herr Lundström att de gamla, som sålunda inte kan få del av tilläggs pensionen, dessutom skall förvägras få den höjning som alla parter redan från början var ense om när man informerade svenska folket i pensionsfrågan?

Jag tror att det är väsentligt att man svarar på den frågan.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har inte varit med om praktiskt taget allt, herr Eriksson! Vi har, såsom framhållits, föreslagit och röstat för betydande besparingar och inkomstförstärkningar — det rör sig om sammanlagt 250 miljoner kronor un-

der den senaste riksdagen, och det skulle ha blivit dubbelt så mycket på nästa budgetår. Vidare är det klart att vi under de gångna åren väl då och då har yrkat på en och annan omfördelning av tillgängliga medel, som i vissa fall kan ha inneburit en ökning av utgifterna men i vissa fall också en minskning. Jag kan utan att söka i mitt minne alltför mycket erinra mig flera förslag till åtgärder, som skulle ha medfört inkomstförstärkningar eller direkta besparingar, och jag förmodar att alla partier har kommit med förslag om sådana.

Herr Eriksson upprepade sin fråga, vilken av utgifterna som skulle minska medborgarnas rörelsefrihet. Härpå har jag svarat, att tillsammantaget gör de det allesammans, om man når över en viss gräns. Jag har också förklarat varför jag anser att vi nu har nått den gräns, då samhället tar så stor del av inkomsterna att det icke längre är fråga om sådana rimliga anspråk, som man kan ställa på samhället.

Vad beträffar centerpartiet vill jag säga att i den objektiva broschyr, som jag nyss läste upp en passus ur, finns det inte någonting angivet om att man precis skulle följa den stegring av förmånerna för folkpensionärerna, som finns angivet i beredningens betänkande. För folkpartiets vidkommande har jag nämnt, att vår representant har reserverat sig även i beredningen.

I fråga om tilläggs pensionerna torde böra erinras om, att de inte börjar utgå under nästa år, även om kostnaderna då börjar tagas ut.

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste nog konkretisera frågan till ett enda område. Låt mig fråga herr Lundström på detta sätt: Skulle bilisternas frihet bli större i deras konsumtionsval om de slapp skatten men inte hade några vägar?

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka, att bilisterna skattar nu för oändligt mycket mer än vad som går till vägarna.

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag var mycket tveksam om jag över huvud taget skulle blanda mig i denna debatt, men vi har ju berört principiellt ganska betydande frågor. Jag måste säga att herr Eriksson har en ganska beundransvärd förmåga att bara se med det ena ögat. Han kunde lika gärna ställa sin fråga så: Vilken skatt, som staten och kommunen tar in, begränsar den enskilde medborgarens frihet? Vi kan nämligen inte endast se på utgifterna, utan vi måste också se på den andra sidan.

Herrarna tänker nu höja skatterna med 10 procent i en enda smäll. Staten och kommunen tar snart hand om hälften av vår inkomst. Om vi fortsätter på detta vis att beta av sektor efter sektor av nationalinkomsten, tar staten och kommunen snart hand om 90 procent av inkomsten, så att vi bara får litet fickpengar kvar. Och då kan nog herr Eriksson stå upp och säga att staten, om den betalar ut 90 procent av nationalinkomsten, i allra högsta grad bidrar till att öka medborgarnas frihet. Det är då bara det, att det ju kan tänkas att politikerna inte tänker rätt när det gäller medborgarnas behov! Det kan ju tänkas att medborgarna är så bisarra, att de inte vill konsumera precis vad herr Eriksson vill att de skall konsumera. Gör herr Eriksson klart för sig vilken formidabel politisk enkelriktning detta innebär? Han har ingen känsla för att vi som individer är olika. Ni klumpar bara ihop oss till ett stort kollektiv och säger att vi skall konsumera precis det ni bestämmer med en majoritet av 50 procent plus en här i riksdagen. Vill vi inte det, tvingar ni oss att göra det, och någon annan konsumtion tillåts inte.

Detta är naturligtvis en extrem skildring av innebörden av herrarnas linje, men att det förhåller sig på så sätt tror jag inte att det går att komma ifrån.

Jag skall med detta gå över till ett ganska intressant yttrande, som statsministern fällde i dag — liksom övriga ledamöter av Hans Majestäts regering lyser han med sin frånvaro här i kväll, men vi kan väl alltid få resonera om vad

de har sagt. Statsministern förkunnade att det är svårt att minska de utgifter staten en gång har iklätt sig, och det har han verkligen mycket rätt i. Men ett sådant yttrande är ju intressant mot bakgrunden av att man så ofta under de gångna åren från socialdemokratiskt håll har hävdats, att finessen med att staten tar hand om en allt större del av den samhällseliga sektorn är att vi då kan bestämma över denna; vi kan hantera den, och allt går då så smidigt och flott. Man har läget under kontroll, heter det.

Har man nu verkligen det? Jag skulle tro att det förhåller sig aldeles tvärtom. Vi har nu statsministerns ord på att det faktiskt är mycket svårt att göra något åt sådana här saker, och debatten här i dag har ju med vad som har sagts från regeringshåll klart ådagalagt, att man praktiskt taget inte har några möjligheter att pressa ned statsutgifter som man en gång har bestämt sig för. Det råder alltså en långtgående stelhet i de statliga utgifterna.

Detta är från många synpunkter en fara. Vad innebär det egentligen? Den statliga sektorn är, som vi alla vet, inte tillgänglig för några som helst ingrepp med de vanliga penningpolitiska medlen, såsom t. ex. förändringar av diskontot. Den ligger helt utanför dessas verkningsområde och kan bara påverkas genom beslut av de politiska församlingarna. När alltså en allt större sektor av vårt politiska liv undandras från verkan av de penningpolitiska medlen, så innebär detta att den sektor, som är kvar att påverka med sådana medel, är allt mindre. Om man måste göra någonting för att exempelvis balansera en högkonjunktur, som tränger sig på, måste man därför tydligen slå oerhört hårt mot den enskilda sektor som är kvar. Med andra ord, man måste tillgripa så drastiska åtgärder att det inte räcker med enbart penningpolitiska medel, vilket det i högre grad gör om man har en fungerande penning- och kapitalmarknad. Med den utveckling, som saken har tagit här i landet, slår man sönder möjligheterna att klara sig med dessa erkänt smidiga medel. Här måste

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

man sålunda kasta sig in på allt längre gående detaljregleringar. Då touchar vi, herr Eriksson, återigen frihetsfrågan, därför att dessa direkta regleringar har i allra högsta grad att göra med medborgarnas frihet. Det torde ingen kunna bestrida.

Det handlar här ytterst om vilket samhälle vi önskar ha. Vill vi ha ett samhälle där staten skall bestämma mer och mer, bestämma över en allt större sektor av nationalinkomsten, dirigera konsumtionen, hur de skall bo och lägga sig i deras göranden och låtanden på tusen och en olika vägar? Eller vill man ha ett samhälle, där en rimlig social trygghet förenas med en god standard och möjlighet för medborgarna att verkligen vara skapande på sitt eget sätt, ett samhälle där det lönar sig att arbeta och där man ger stimulans på ett naturligt sätt — ett samhälle med trygghet men utan en genomförd nivellering?

Sedan vill jag, herr talman, gärna säga några ord med anledning av det anförande som herr Torsten Andersson höll. Han talade varmt för att politikererna skall se till att de inte förbrukar det »förtroendekapital» som de kan ha. Han försäkrade att det är av just det skälet som centerpartiet ansåg sig tvingat att skynda fram med en ganska överraskande propå när det gäller folkpensionerna och takten för deras höjning.

Men vi är väl, herr Torsten Andersson, inte dummare i denna kammare än att vi kan läsa vad som står i riksdagstrycket! Vi vet ju att herrarna 1958 och 1959 hela vägen var med om att skriva vad som står att läsa i riksdagstrycket, vilket herr Lundström redan citerat: »Utskottet ville dock uttala, att den av pensionsberedningen föreslagna särskilt kraftiga höjningen 1960 bör undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas.»

Detta är ju parlamentarisk klartext, herr Torsten Andersson, och inte några gåtor där det gäller att gissa vad vi menar. Vi menar tvivelsutan precis tvärt emot det, som herr Torsten Andersson här försöker inbilla oss att vi menade. Jag tycker nog att herr Torsten An-

dersson handskas med dessa saker på ett ganska vårdslöst sätt. Riskerar han inte politikernas förtroendekapital med annat, så gör han det verkligen med sitt uppträdande i denna sak.

Jag är vidare förvånad över en annan sak. Om man från centerpartiets sida här anser att man bör följa upp denna sak på grund av att man vill slå vakt om sitt förtroendekapital, måste jag fråga, varför centerpartiet är totalt tyst när det gäller de kommunala bostadstilläggen. När saken var före här i riksdagen uttalade sig centerpartiet i en reservation på följande sätt: »Med hänsyn till angelägenheten av att principerna för bostadstilläggens avveckling fastställes utan onödigt dröjsmål förordar utskottet att denna fråga göres till föremål för ytterligare prövning samt att förslag i ärendet förelägges 1959 års riksdag.»

Det är sålunda från centerpartiets sida klart utsagt, att frågan om avvecklingen av de kommunala bostadstilläggen bör lösas relativt snabbt. Mot den bakgrunden är det ganska förvånande att man nu inte tar upp denna sak utan bara viftar undan den. Det är ju dock en ganska stor fråga. År 1955 fanns det kommunala bostadstillägg i alla landets kommuner utom i fem. Om man vill avveckla de kommunala bostadstilläggen så snabbt som centerpartiet föreslagit, bör man väl också deklarerat detta här i dag. Det ger nämligen en väsentligt annan innebörd åt den propå, som centerpartiet nu har fört fram.

I det politiska förtroendekapitalets namn vädjar vi därför nu till herr Torsten Andersson om en deklARATION på denna punkt.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Herr Per-Olof Hanson gjorde gällande, att jag ser på problemen »med ett öga». Det erinrar mig att det en gång fanns en grekisk filosof, som rådde människorna att om de träffade någon som bara ser enögt på problemen försöka att se honom i profil. Jag förmodar emellertid att den självövertvin-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

nelse, som det krävs för att följa den grekiske filosofens visdomsord, inte är att finna hos herr Per-Olof Hanson.

Men nog gör sig väl herr Per-Olof Hansons skyldig till en fullständig vrångbild när han försöker beskriva samhällskollektivets uppgifter. Han och jag är överens om praktiskt taget det mesta av vad staten ger ut. Vi är överens om försvaret och att staten måste föra en aktiv familjepolitik, ja, vi är säkerligen båda beredda att utvidga denna familjepolitik. Vi är också överens om att föra en progressiv bostadspolitik. Sedan finns det faktiskt inte så mycket kvar — utom möjligen några småsaker där vi kan ha delade meningar om statens utgifter. I stort sett är vi emellertid överens.

Detta tar herr Per-Olof Hanson till intäkt för att vi är på väg mot ett samhälle, som med sin ekonomiska dominans håller på att förkväva de enskilda medborgarnas frihet. Jag protesterar, herr Per-Olof Hanson, på det bestämdaste mot sådana vrångbilder.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det skulle föga mig att få veta varför herr Per-Olof Hanson och hans partivänner liksom så många andra är så intresserade av den här frågan. Har nu centerpartiet, som man vill mena, gjort en dumhet så får det väl stå för den. Men varför bekymrar denna sak er så mycket? Gammal erfarenhet har lärt mig, att om vi gör en dumhet unnar ni oss den så hjärtans gärna, men i detta fall är ni intresserade av saken på ett alldeles speciellt sätt. Ni tycks mena ungefär att denna åtgärd plötsligt skulle ställa Sveriges möjligheter att bemästra den aktuella situationen totalt på huvudet.

Jag tycker nog ändå att det sticker fram en liten bockfot i detta sammanhang. Jag har frågat herr Lundström om han missunnar folkpensionärerna den höjning som de kan få. Jag har inte fått något svar på min fråga. Jag ber nu att få ställa samma fråga till herr Per-Olof Hanson, om han är villigare att svara. Herr Per-Olof Hanson talade

om risker för det förtroendekapital som politikerna äger. Jag skall be att få returnera frågan till herr Per-Olof Hanson: Hur är det med folkpartiet i det avseendet när det gäller folkpensionärerna?

Herr Hanson har här tagit upp frågan om de kommunala bostadstilläggen, och han har själv lämnat förklaringen till att vi inte berör denna fråga, nämligen att den ligger under utredning och att man har att vänta förslag från Kungl. Maj:t. Jag vet knappast några som så flitigt brukar återfalla på detta skäl, att en fråga är under utredning, som folkpartisterna gör. Nu kanske vi kan få använda det argumentet i denna situation. Jag tror det blir tids nog att komma tillbaka till sakfrågan och ta ställning till den, när saken blir aktuell, och det kan ju tänkas att frågan då har kommit i ett nytt läge, ty sedan den sist diskuterades har vi fått ett förslag om omsättningsskatt och annat som gör att det har kommit nya aspekter på frågan. Men låt oss diskutera detta när proposen kommer.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Herr Torsten Andersson avfärdar denna fråga om de kommunala bostadstilläggen litet väl lättvindigt. Den hör hemma i sammanhanget. Och det är alldeles klart vart ni syftade med ert uttalande. Det var inte ett helt platoniskt utredningsyrkande, utan det var ett uttryck för att ni ville ha frågan löst snabbt. Ni ville ha förslag till 1959 års riksdag om hur avvecklingen skulle gå till. Ni har inte lång tid på er — det är två och en halv månader kvar — så ni får väl raska på att bekänna färg.

Att höra herr Torsten Andersson undervisa oss folkpartister om våra skyldigheter mot folkpensionärerna låter ju litet egendomligt mot bakgrunden av vad våra föregångare inom den liberala folkrörelsen har gjort innan herr Torsten Anderssons parti ens var påtänkt. Tag det därför litet försiktigt med historieskrivningen!

Vidare är det naturligtvis egendomligt att fråga om jag eller herr Lundström

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

skulle missunna folkpensionärerna någonting. Nej då, det gör vi visst inte. Det handlar över huvud taget inte om att missunna någon någonting. Jag skulle inte alls missunna herr Torsten Andersson att få pension, och det mycket snabbt. Nej, det ligger inte alls på det planet. Jag bara tycker att, när man i en helt tillfredsställande parlamentarisk klartext har kommit överens om en sak och herr Torsten Andersson sedan kommer och håller en utläggning om politikernas förtroendekapital för att ta detta som intäkt för att springa ifrån den ingångna överenskommelsen, detta är ett ganska cyniskt spel, inte bara med det svenska parlamentariska förtroendekapitalet, utan också med folkpensionärerna. Sådana metoder är ju ingenting enastående i politisk historia, men i Sverige är de dess bättre sällsynta. I andra länder, t. ex. i Frankrike, är de mera vanliga. Det fanns en herre som hette Poujade som lät tala om sig mycket för några år sedan. Han gjorde en meteor-karriär på det politiska firmamentet men försvann ganska snart. Ett annat exempel: Labour i England lovade utomordentligt runt inför det engelska parlamentsvalet, men man lovade så runt att ingen trodde på löftena, och så gick det som det gick. Man kan tillfoga en fråga: Är det ett lämpligt ögonblick, när vi diskuterar en av de allvarligaste finanskriserna i vårt land, att slunga fram en propos om nya statsutgifter? Det är ju ändå så att vi har varit överens om och tänker genomföra mycket väsentliga förbättringar för folkpensionärerna nästa år.

Sedan några ord till herr Eriksson, som nu ville försöka övertyga mig om att vi egentligen är på precis samma linje och vill ha lika stora statsutgifter. Nej, så förhåller det sig inte. Här handlar det om två saker, nämligen dels rörelseriktningen och hur långt man tänker gå innan man stannar, dels frågan om hur vi ställer oss nu i dag. Herr Eriksson försökte göra gällande att vi står på i stort sett samma linje. Jag skulle tro att vi kan taxera skillnaden mellan herr Eriksson och mig — det

torde ha klargjorts genom debatten här i dag, och det var alldeles klart senast klockan 2, vilket herr Eriksson skulle ha funnit om han hade hört på — till åtminstone en miljard i skattepengar.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag måste tyvärr konstatera att herr Per-Olof Hanson inte vill sakt diskutera denna fråga. Det är tydligen andra intressen som ligger bakom.

Jag tackar för förslaget att ge mig pension tidigt. Med hänsyn till det anförande herr Per-Olof Hanson här har hållit vill jag inte ge honom pension tidigt, ty han kanske behövs här i kammaren som någon sorts renhållningsarbetare, vilket han har korat sig själv till.

Jag skall inte gå in på någon lång diskussion om vara sig Poujade, Labour eller någonting annat, men jag måste konstatera att folkpartiet måste ha lovat för litet, att döma av utgången av de två senaste valen.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Herr Per-Olof Hanson påminde mig om att man redan klockan 2 i dag hade kunnat konstatera skillnaden mellan hans och min uppfattning — den skulle penningmässigt ligga på en miljard. Ja, nu undervisade ju herr Hanson alldeles nyss herr Torsten Andersson om att man skall vara synnerligen försiktig och väl hålla i helgd vad man har formulerat i lagstiftning, och det är just där den verkligt stora skillnaden mellan herr Hanson och mig ligger: eftersom jag själv har varit med om att biträda alla de utgifter, som beslutats under våren med ganska stora majoriteter, så är jag också i dag villig att betala dem. Det är den stora skillnaden mellan oss, herr Per-Olof Hanson.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Tillåt mig bara att till denna utfästelse av herr Eriksson foga den kommentaren, att om jag går med på och deltar i ett beslut rörande utgif-

Kungl. proposition ang. allmän varuskatt, m. m.

ter så är jag också beredd att skaffa pengarna till dem när de skall betalas, men jag är inte heller sämre karl än att jag en annan gång kan bestämma mig för att ändra den utgiftsstandard jag har. Det får jag mycket ofta göra i mitt privata liv, när jag överraskat mig själv med litet för stora önsknings. Då får jag finna mig i att avstå från ett och annat, som jag tidigare hade på min önskelista.

Jag kan inte se att det ligger något orimligt i att vi förfar på samma sätt med statsutgifterna och att det skulle vara något nästan kriminellt att dra ned statsutgifter som blivit så tunga, att vi inte vill bära de skatter som följer med dem.

Det är väl ändå alldeles klart vad vi här är ute efter. När vi skall bestämma oss för statsutgifter för kommande år må det väl stå var och en fritt att om han så önskar göra fullständigt tabula rasa med statsutgifterna och börja på ny kula igen. Någoting särskilt märkvärdigt ligger det väl inte i detta.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Efter det sista som herr Per-Olof Hanson deklarerade förstår jag inte vad det där moraliska pekfingeret mot herr Torsten Andersson innebar. Här undervisar ju faktiskt herr Per-Olof Hanson herr Torsten Andersson om att man inte skall rubba vad man har formulerat i lagstiftning, och det har vi ju gjort.

Nu säger herr Per-Olof Hanson att han är beredd att ta tillbaka en del av vad han har varit med och beslutat. Ja, men moraliserar man andra, får man väl finna sig i att ha en moralisk standard själv.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition såvitt gällde de under 1, 2 och 3 upptagna förordningsförslagen till bevillningsutskottet, såvitt angick den under 4 upp-

tagna lagen till konstitutionsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 166, angående godkännande av 1959 års internationella veteavtal.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 167, med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 516, av herr *Edström*.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 517, av herr *Nilsson, Ferdinand*.

Avlämnades till herr talmannen följande motioner, vilka nu anmäldes och lades på bordet:

nr 523, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.;

nr 524, av herr *Berg, Gunnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.; och

nr 525, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 21.50.

In fidem

K.-G. Lindelöw